

Posilování připravenosti ČR k implementaci norem EU v oblasti ochrany životního prostředí

(výzkumná zpráva)

Zpracováno pro
DG Environment Evropské komise
finanční spoluúčast MŽP ČR

Praha
leden 2001

Gabal, Analysis & Consulting
Na Baště sv. Jiří 9, 160 00 Praha 6
tel: (+420 2) 3332 0707, fax: 24316632
gac@gac.ok.cz

Univerzita Karlova v Praze
Centrum pro otázky životního prostředí
U Kříže 10, 158 00 Praha 5
tel: 02/51080202, fax: 02/5610441
czp@czp.cuni.cz

OBSAH

1	Úvod	4
2	Širší kontext realizace projektu	5
3	Analýza implementace legislativy EU v oblasti životního prostředí v některých státech střední a východní Evropy	7
3.1	Cíl projektu	7
3.2	Základní oblasti analýzy	7
3.3	Metodologie	7
3.4	Výběr sledovaných států	7
3.5	Výběr sledovaných organizací a institucí	7
3.6	Kontaktované osoby	8
3.7	Celková situace	8
3.7.1	Celková politická situace	8
3.7.2	Stav zákonnosti	10
3.7.3	Kdo je hnací silou integrace	10
3.7.4	Kdo je nejvíc proti integraci	11
3.7.5	Legislativní proces	11
3.7.6	Implementace legislativy	11
3.7.7	Veřejné mínění	12
3.7.8	Poziční dokument	14
3.7.9	Schopnost práce na úrovni EU	15
3.7.10	Vzdělávání	16
3.7.11	Mezinárodní spolupráce	17
3.7.12	Komunikace	18
3.8	Jednotliví aktéři aproximace	19
3.8.1	Ústřední orgány státní správy	19
3.8.2	Instituce na regionální úrovni	20
3.8.3	Obce	21
3.8.4	Průmysl	21
3.8.5	Veřejnost	21
3.8.6	Nevládní organizace – zainteresovaná veřejnost	22
3.9	Jednotlivé problémové oblasti v ochraně životního prostředí	22
3.9.1	Horizontální legislativa	22
3.9.2	Ovzduší	22
3.9.3	Čištění odpadních vod	23
3.9.4	Odpady	24
3.9.5	Energetika	24
3.9.6	Doprava	25
3.9.7	Zemědělství	25
3.9.8	Environmentální informace - Aarhuská konvence	26
3.9.9	Pitná voda	27
3.9.10	Ochrana přírody	27
3.9.11	Hluk	27
3.9.12	EIA, SEIA	27
3.9.13	IPPC	28
4	Analýza připravenosti ČR k implementaci norem EU v oblasti ochrany životního prostředí na místní a okresní úrovni	29
4.1	Základní oblasti analýzy	29
4.2	Metodologie	29
4.2.1	Výběr sledovaných okresů	29
4.2.2	Výběr sledovaných organizací a institucí	30
4.2.3	Průběh šetření	31
4.3	Hlavní zjištění	32
4.3.1	Sektorová perspektiva	32
4.3.2	Teritoriální perspektiva	40

4.3.3	Obecné	40
4.4	Závěry	42
4.5	Doporučení	43
5	Analýza českých médií za období od 1. ledna 2000 do 31. srpna 2000 se zřetelem na problematiku životního prostředí a přípravu ČR na vstup do Evropské unie	44
5.1	Cíle analýzy	44
5.2	Situace.....	44
5.3	Prezentace environmentálních souvislostí vstupu ČR do EU v kontextu prezentace environmentální problematiky obecně	47
5.4	Obsahová analýza zpráv o problematice vstupu ČR do EU z hlediska životního prostředí.....	49
5.5	Témata, která se ve sledovaném období v českých médiích neobjevila	50
5.6	Témata diskutována jen zčásti	52
5.7	Jak se environmentálními otázkám vstupu ČR do EU věnují celoplošná tištěná média?	53
5.8	Jak se environmentálními otázkám vstupu ČR do EU věnují celoplošná elektronická média?	53
5.9	Jak se problematice EU věnují specializovaná ekologická média?	55
5.10	Zprávy o EU a životním prostředí ve zpravodajství ČTK a na internetu	56
5.11	Závěry	56
6	Analýza postojů veřejnosti k environmentálním aspektům vstupu ČR do EU	58
6.1	Úvod	58
6.2	Použitá metodologie	58
6.3	Vybrané hlavní závěry	60
6.3.1	Příprava na vstup do EU v kontextu dalších problémů ČR	60
6.3.2	Obsah a kořeny podpory vstupu České republiky do EU.....	62
6.3.3	Environmentální problematika v kontextu příprav na vstup ČR do EU.....	68
6.3.4	Vnímání environmentální problematiky	70
7	Závěry a doporučení pro domácí prostředí.....	76
7.1	Česká republika v kontextu dalších kandidátských zemí.....	76
7.2	Implementace environmentálního acquis na místní a regionální úrovni v České republice	78
7.2.1	Státní správa.....	78
7.2.2	Místní samospráva	79
7.2.3	Průmysl	80
7.2.4	Zemědělství.....	80
7.2.5	Postoje veřejnosti	81
7.3	Předpokladem profesionálního přístupu jsou kvalitní informace.....	83
7.4	Některé bariéry implementace na mikroúrovni České republiky.....	86
7.5	Doporučení a možnosti akcelerace	87
8.	Přílohy	90
8.1.	Osnova rozhovoru	90
8.2.	Metodologie výběru okresů.....	91
8.3.	Mapa územní působnosti OI ČIŽP	95
8.4	Zdroje informací.....	96
8.5	Procentuální distribuce odpovědí	100
8.6	Regionální samospráva v krajích, nová dimenze veřejné politiky v ČR	106

1 Úvod

Předkládaná studie se týká podmínek a průběhu implementace norem EU v oblasti ochrany životního prostředí. Pro Českou republiku představuje tato oblast patrně jednu z nejnáročnějších kapitol. Předkládaná studie se zaměřuje především na studium podmínek implementace panujících na lokální a komunální úrovni.

Tento důraz na komunální úroveň je důležitý zejména proto, že filozofie EU v oblasti ochrany životního prostředí se ve velké míře opírá o kvalitní a rozvinutý veřejný proces (public process), tj. například na participaci veřejnosti, mezisektorovou spolupráci, otevřenost, dialog atd ... Výchozím předpokladem zpracovávaného projektu je skutečnost, že zatímco proces harmonizace legislativy ČR s legislativou EU probíhá na vrcholové úrovni ČR, výsledné efekty tohoto procesu budou do značné míry závislé na kvalitě implementace harmonizované legislativy na komunální a územní úrovni.

Projekt zpracováváný pro DG Environment (dříve DG XI) se proto zaměřuje na analýzu stavu připravenosti ČR k implementaci *acquis* v oblasti ŽP a na identifikaci možností posilování a optimalizace procesu příprav a přebírání *acquis* na komunální a územní úrovni.

Struktura celého projektu

Ve snaze získat detailní pohled z různých perspektiv jsme v průběhu výzkumu aplikovali následující výzkumné přístupy:

A) Mezinárodní komparace stavu a průběhu implementace v Polsku, Maďarsku, Estonsku, Slovensku, Slovinsku, Rakousku a Sasku.

B) Analýza situace na okresní a lokální úrovni ve vybraných institucích státní správy, místní samosprávy, průmyslu, zemědělství a neziskových environmentálních organizací. Sledované okresy: Příbram, Třebíč, Praha, Plzeň, Brno, Ostrava, Uherské Hradiště, Přerov, Frýdek – Místek, Bruntál, Klatovy, Děčín, Teplice, Pardubice a Trutnov.

C) Analýza elektronických a tištěných médií sledujících frekvenci a způsob prezentace environmentální problematiky a problematiky vstupu ČR do EU v období od 1. ledna 2000 do 31. srpna 2000.

D) Reprezentativní sociologické šetření analyzující postoje veřejnosti k environmentální problematice a problematice vstupu ČR do EU (velikost výběrového souboru 1068 respondentů). Komparace vybraných výsledků s výsledky projektu Teplice realizovaného firmou Gabal, Analysis & Consulting v roce 1998.

Protože se politické a společenské poměry na území dnešní ČR ve druhé polovině 20. století zásadně odlišovaly od situace ve většině z dnešních členských zemích EU, cítíme, že je nutné zmínit v následující kapitole alespoň několik skutečností nezbytných jak pro pochopení stavu implementace v ČR tak pro případné optimalizační kroky.

2 Širší kontext realizace projektu

Po převzetí moci komunistickou stranou v Československé republice v roce 1948 se ČR začala hospodářsky orientovat na budování těžkého průmyslu. Ten se zároveň stal hlavním zdrojem ekologických problémů následujících desetiletí. Jistou protiváhou devastující industriální činnosti byly především některé silné a odborně špičkově vybavené instituce (například hygienická nebo veterinární služba).

Od samého počátku se pak komunistický režim zaměřil na destrukci institucí občanské společnosti¹. Právo sdružovací bylo silně omezeno, stejně jako možnost občanské participace nebo míra samosprávnosti obcí. Právo na informace a na ovlivňování rozhodování bylo pak až do roku 1990 de facto nulové. Kompenzací obyvatelům žijícím v ekologicky nejpostiženějších regionech byly atraktivní sociální výhody (dostupnější byty, lepší platové ohodnocení, příplatky za život v zatíženém prostředí, náborové příspěvky atp ...) Život v nezdravém prostředí se tak „vyplácel“.

Navzdory postihům ze strany politické moci vznikaly (především v průběhu 70.- tých let) občanská sdružení zaměřená na ochranu přírody². Ve snaze být tolerovány politickou mocí hledaly tyto aktivity záštitu pod křídly oficiálních organizací³. V roce 1979 byl v Československé socialistické republice (ČSSR) v podstatě "shora" (mimo jiné díky politickým tlakům ze zahraničí) ustaven Český svaz ochránců přírody (ČSOP). Ten se záhy stal masivní celoplošnou organizací. Teprve koncem osmdesátých let vznikaly (především na půdě ČSOP) zárodky budoucích, skutečně autonomních environmentálních NGO (ENGO).

Až do roku 1989 však komunistický režim nepřestal ekologickou problematiku a některé ekologické aktivisty a organizace diskreditovat, popřípadě pronásledovat. Na tomto místě je třeba zdůraznit politickou úlohu, kterou sehrávaly ekologické občanské iniciativy na sklonku 80. let. Tyto iniciativy totiž významným způsobem přispěly k mobilizaci občanského odporu proti komunistickému režimu. Oblast ochrany přírody se zejména v osmdesátých letech stala spolu s disentem patrně vůbec nejvýznamnějším ohniskem odmítnutí komunistického režimu a centrálně plánované ekonomiky.

S pádem komunistického režimu v roce 1989 se významně změnily i společenské a politické podmínky. Postupně vznikla celá paleta nejrůznějších typů ENGO a problematika životního prostředí měla (podle všech dostupných výzkumů veřejného mínění) bezvýhradnou podporu veřejnosti.

V období 1990-1992 vstoupilo do politiky množství „nových“ vysoce odborně vybavených lidí požívajících širokého respektu. Prvním úkolem se stalo „vyčištění“ ovzduší a vod Československé federativní republiky⁴. V tomto období došlo také k vytvoření nosné kostry celého systému environmentální legislativy. Velmi dobře fungovala komunikace ENGO a MŽP.

¹ Je však nutno poznamenat, že politická situace na území dnešní ČR znemožňovala existenci jakýchkoliv na vládě skutečně nezávislých občanských iniciativ de facto již od roku 1938 (s výjimkou krátkého období let 1945-1948).

² Pravděpodobně první takovou organizací se koncem padesátých let stává Sbor pro ochranu přírody při Národním muzeu Praha.

³ Například pod hlavičkou Socialistického svazu mládeže - nejznámějším příkladem bylo - svého času nesmírně aktivní - Hnutí Brontosaurus, založené roku 1975.

⁴ Koncem devadesátých let lze konstatovat úspěšné ukončení tohoto procesu „vyčištění“. U ovzduší a vod došlo v ČR od roku 1990 k mimořádnému poklesu míry znečištění hlavními polutanty. Příčinami byly především velké změny ve struktuře průmyslové výroby, masivní investice průmyslových podniků do (zejména end of pipe) technologií a obdobný vývoj v sousedních zemích.

Situace se začala měnit po volbách roku 1992. S nástupem kabinetu premiéra Klause došlo k zúžení problematiky transformace pouze na transformaci ekonomickou. Jediným nositelem environmentální tematiky zůstaly environmentální NGO (ENGO). Environmentální otázky se tak staly polem ostré konfrontace ENGO a státní správy. Došlo k opětné diskreditaci nejen jednotlivých environmentálních NGO ale k diskreditaci environmentální problematiky a občanského principu vůbec. Ekologické otázky byly zpolitizovány. Zatímco před rokem 1989 byli ekologové pronásledováni jako třídní nepřítel zprava, v tomto období jsou označováni jako nebezpečí zleva. Environmentální ohledy jsou některými vrcholnými činiteli interpretovány jako brzda hospodářského růstu.

Důsledkem nastolení konfrontační atmosféry bylo mimo jiné rozbití utvářející se křehké vzájemné důvěry a komunikace ENGO, veřejnosti a státních institucí. V tomto období se objevují silné snahy například drasticky zmenšit plochu chráněných území, snahy minimalizovat účast veřejnosti v rozhodování atd ... V atmosféře bezbřehé víry v bezchybné působení tržních mechanismů byla reálně ohrožena i další existence Ministerstva životního prostředí ČR. Mnoho z výtěžků období 1990 - 92 v oblasti ochrany životního prostředí bylo ztraceno (například kompetence Ministerstva životního prostředí ČR v oblasti územního plánování, lesního a částečně i vodního hospodářství) .

Teprve se změnami rozložení politických sil po roce 1997 dochází k jisté velmi pozvolné rehabilitaci environmentální problematiky. Schopnost prosadit ekologii do širšího veřejného diskursu však zůstává na místní i celonárodní úrovni nadále velmi nízká. Společenský dialog o potřebě dalšího směřování k trvalé udržitelnosti se v ČR dosud nepodařilo rozeběhnout. ČR se tak od západoevropských zemí nadále odlišuje jak svým marginalizujícím přístupem k problematice ochrany ŽP, tak i nižší otevřeností veřejného života a informovaností veřejnosti.

V této situaci vstupuje ČR do procesu příprav na členství v EU. Tím začíná další významné období změn v oblasti ochrany životního prostředí s důrazem na prevenci. Tohoto procesu se týká i předkládaná studie.

3 Analýza implementace legislativy EU v oblasti životního prostředí v některých státech střední a východní Evropy

3.1 Cíl projektu

V této části projektu jsme se rozhodli provést analýzu situace v některých vybraných zemích – zjistit jednak situaci v oblasti implementace ekologických acquis ve vybraných zemích a dále jaké komunikační metody tyto země používají k seznamování veřejnosti s problematikou ekologických norem Evropské unie, kde jsou silné stránky i úskalí přípravy integrace v jednotlivých zemích a jakými prostředky podporují přijímání a uplatňování nových ekologických norem. Sledovali jsme z hlediska ČR a jejích příprav ekologických norem, zejména jejich implementace, do jaké míry se ostatní země zabývají obdobnými problémy a jaké používají prostředky a techniky, zvláště nás zajímalo vytváření motivací účinného přejímání norem EU v oblastech průmyslu, zemědělství, ale i místních úřadů a NGO.

3.2 Základní oblasti analýzy

V rámci projektu jsme zjišťovali, do jaké míry jsou jednotlivé subjekty ve vybraných státech zapojeny do implementace environmentálního práva EU, jakým způsobem, jakými metodami a jakými médii jsou o implementaci environmentální legislativy informovány jednotlivé zájmové skupiny. Snažili jsme se odhalit problémová místa a především zajímavé programy realizované v jednotlivých státech. Zjišťovali jsme též situaci v jednotlivých oblastech ochrany životního prostředí.

3.3 Metodologie

Zjišťování informací o stavu příprav k implementaci se uskutečnilo metodou strukturovaných rozhovorů. Rozhovory jsme vedli s předem vybranými představiteli státní správy a nejdůležitějších společenských skupin, a to během několikadenních návštěv ve sledovaných zemích.

3.4 Výběr sledovaných států

Ke sledování byly vybrány všechny státy tzv. „lucemburské skupiny“, která se začala připravovat na vstup do EU v „první vlně“ - s výjimkou Kypru. Navíc byly vybrány dvě země, které do EU již v nedávné době vstoupily: jde o Rakousko a Sasko – spolkovou zemi SRN, která leží na území bývalé NDR.

3.5 Výběr sledovaných organizací a institucí

Ve všech sledovaných státech jsme se snažili uskutečnit rozhovory s představiteli následujících institucí a organizací:

- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo pro místní rozvoj (místní, regionální plánování)
- Státní správa vybraného regionu (spolkové země ap.)
- Nevládní organizace
- Univerzita
- Podnikatelský svaz
- Organizace pro výzkum veřejného mínění

3.6 *Kontaktované osoby*

Celkem bylo rozhovory vedeny se zástupci 42 institucí s celkovým počtem 63 respondentů. Ve všech případech byly vedeny rozhovory osobně, všichni respondenti si udělali pro rozhovor čas minimálně 30 minut, v některých případech rozhovory trvaly až 90 minut. Ve všech případech (určitě také díky tomu, že rozhovory byly organizovány většinou s pomocí českých zastupitelských úřadů) se nám dostalo pozitivního a vstřícného pracovního přijetí. Nešetkali jsme se s odmítnutím žádosti o rozhovor. V některých případech byli úředníci ochotni sdělovat i nevěřejné informace.

Rozhovory byly vedeny vesměs v angličtině, v Polsku v několika případech česko-polsky s překladem nejasných výrazů tlumočnickem, v Maďarsku jednou s plným tlumočením a jednou s tlumočením do němčiny, v Rakousku v jednom případě s tlumočením z němčiny do angličtiny a v Sasku ve všech případech s tlumočením z němčiny do češtiny.

Přehled realizovaných rozhovorů (číslice označuje počet dotazovaných respondentů dané instituce)

Stát	MŽP	MMR	REG	UNI	POD	NGO	VVM	OST
Polsko	2	1	2	2	3	1	1	0
Estonsko	1	3	2	2	1	2	0	0
Maďarsko	1	1	0	1	2	4	1	1
Slovinsko	4	0	2	1	1	2	0	0
Rakousko	2	2	4	0	2	1		
Sasko	3	0	-	1	0	0	0	0
Slovensko	2	0	0	1	0	2	0	0

MŽP - Ministerstvo životního prostředí

MMR - Ministerstvo pro místní rozvoj (místní, regionální plánování) v Estonsku Ministerstvo vnitra

REG - Státní správa vybraného regionu (spolkové země ap.)

NGO - Nevládní organizace

UNI - Univerzita

POD - Podnikatelský svaz

VVM - Agentura pro výzkum veřejného mínění

OST – Ostatní – Polsko podnik MOL

3.7 *Celková situace*

3.7.1 *Celková politická situace*

Ve všech sledovaných zemích je jednoznačná podpora vstupu do EU ze strany politiků a podle respondentů je tato podpora nejen proklamovaná, ale také většina politiků pro ni opravdu pracuje. Problém je často v tom, že ne všichni politici berou vstup do EU jako svoji hlavní prioritu, o problematice mají často jen částečné znalosti a také jejich nízké jazykové schopnosti je často hendikepují. Dalším problémem je, že mnoho politiků doufá, že „on ten vstup do EU nakonec nějak projde“ a až tam budeme, dostaneme dost peněz na to, abychom své problémy vyřešili. Mnoho politiků doufá a to jak na centrální úrovni, tak i na nižších úrovních, že po vstupu do EU dojde okamžitě k výraznému zlepšení situace jejich země.

Ve více zemích došlo během výzkumu k vládním krizím a výrazným změnám ve vládách (Polsko, Slovinsko, Estonsko...); nelze vyloučit, že tyto změny povedou k určitému, patrně dočasnému zpomalení procesu příprav na členství v těchto zemích.

Situace v jednotlivých zemích, jak ji viděli naši respondenti:

Polsko: Situace v Polsku má některé výrazné odlišnosti od ostatních kandidátských zemí. Jedná se o tři faktory – prvním je velikost země, druhým výrazně vyšší podíl pracujících

v zemědělství, s velkým podílem malých hospodářství (pod 5 ha), které jsou prakticky soběstačné a nemají výstupy ven, třetím je potom velký vliv církve.

Maďarsko: Podle provedeného výzkumu se zdá, že maďarští odborníci v rámci aproximačního procesu, minimálně v oblasti ochrany životního prostředí, mají nejlépe zpracované ekonomické otázky vstupu. Podle některých respondentů se státní správa snaží odložit některá finančně náročná opatření na ochranu životního prostředí na dobu po vstupu, kdy se předpokládá, že problémy bude možné řešit snadněji za přispění kohezních fondů. U maďarských nevládních organizací lze, ve srovnání s ostatními kandidátskými zeměmi, pozorovat největší výhrady vůči opatřením v oblasti ochrany životního prostředí, které jsou vynucovány legislativou EU.

Estonsko: V Estonsku je dobrá politická shoda ohledně nutnosti vstupu země do EU, situaci však ztěžuje nepřilíš dobrý stav ekonomiky. Především ve státní správě je silný zájem na vstupu do EU; úředníci se zdají být kvalifikovaní, s dobrou znalostí angličtiny, dovedou využívat nové komunikační technologie - internet. Všude je cítit příznivý vliv sousedícího Finska a ostatních skandinávských států. Na druhé straně zde stále přetrvává silné dědictví bývalého SSSR - celková zanedbanost infrastruktury se zlepšuje jen pozvolna. Zajímavé je, že prakticky neexistují problémy s ruskou menšinou, vztah k ní je celkem příznivý, a tato menšina je silným zastáncem vstupu do EU (Rusové zůstávají v Estonsku především z ekonomických důvodů).

Slovinsko: Ze vstupujících zemí (kromě Kypru a Malty) je ve Slovinsku nejvyšší životní úroveň. Slovinci i slovinské podniky mají většinou tradiční dlouhodobé kontakty se státy EU. Slovinci považují životní prostředí a přírodu za jedno z největších bohatství své země a především čistota řek je součástí národní hrdosti. V současné době (tedy v polovině roku 2000) komplikuje vnitřní politiku Slovinska nejasná situace v Parlamentu, pád vlády a poněkud rozporné kroky nové vlády. Chování politiků již ovlivňují nastávající volby a práce na přípravě zákonů se zřejmě v druhé polovině roku 2000 výrazně zpomalí.

Rakousko: Tradice rakouského byrokratického aparátu je dlouhá a konzervativní; ve svém vývoji tento státní aparát nepodleh nikdy prudkým revolučním přeměnám. Přesto se i pro rakouskou administrativu se vstupem do EU výrazně změnila podmínka její práce. Pozitivně je hodnoceno výrazné zlepšení přístupu veřejnosti k informacím. Významným problémem rakouského vztahu k EU je v současnosti vládnoucí koalice se stranou Svobodných. Výzkum, který je předmětem této studie, však byl proveden těsně před vytvořením koalice; její negativní působení na veřejné mínění se do výsledků tedy již nepromítlo.

Slovensko: Ačkoliv výchozí legislativní a politické podmínky byly shodné s Českou republikou, neboť byly formovány v rámci Československa před jeho rozdělením v roce 1993, došlo na Slovensku díky dalšímu vývoji a také díky horší ekonomické situaci k významnému zpoždění v přípravách na vstup do EU. V době vlády premiéra Mečiara nebylo Slovensko především díky některým nedemokratickým praktikám ze strany některých slovenských politiků zařazeno Evropskou komisí do „první vlny“ kandidátských zemí; zájem o vstup do EU ze strany Slovenska byl v té době především proklamativní a nebyl podpořen skutečným úsilím o přizpůsobení vnitřních politických podmínek země evropským požadavkům. Díky tomuto zpoždění není doposud jasná strategie ani v oblasti životního prostředí, neví se, o jaká přechodná období bude Slovensko žádat, současný seznam navrhovaných přechodných období je velice dlouhý atd.

Sasko: Pro Sasko, stejně jako ostatní oblasti bývalé NDR, byl vstup do EU spojen se znovusjednocením Německa. Implementace legislativy EU znamenala pro tyto země přechod na zákonodárství SRN, ke kterému v podstatě docházelo postupně od roku 1990. Tehdy ještě

bývalá NDR začala přijímat zákony obdobné zákonům SRN; teprve později byla schválena Smlouva o znovusjednocení, která velice podrobně stanovila budoucí změny jednotlivých zákonů. Vlastní vstup byl chápán, z hlediska občanů, především jako obnovení Německa a teprve v druhé řadě jako vstup do EU. Zájem na společném Německu měl skutečně masivní podporu všech vrstev obyvatel a to jak z ekonomických tak i národnostních důvodů. Důležitý fakt z hlediska legislativy životního prostředí hrály dva faktory. Prvním velkým útlum původní průmyslové výroby na území bývalé NDR, který znamenal podstatné snížení zatížení životního prostředí, druhým potom fakt, že většina environmentální legislativy EU byla přijata až po roce 1990 a východoněmecké státy je mohly zavádět postupně.

3.7.2 Stav zákonnosti

Stav zákonnosti je ve sledovaných zemích různý, především pokud jde o dodržování zákonů. Prakticky ve všech zemích tvrdili respondenti, že se vážnost zákona postupně zvyšuje.

Situace jednotlivých zemí, jak ji viděli naši respondenti:

Polsko: Podle respondentů není stav dodržování zákonů v Polsku příliš dobrý, i když se postupně zlepšuje. Někteří respondenti poukazují na špatný vliv některých velkých státních či polostátních podniků, které, díky ekonomickým problémům, v některých případech neplatí daně a pokuty včetně ekologických a jejich dodržování ekologických norem je velmi slabé (doly, hutě, dráhy).

Maďarsko: Respondenti považují dodržování zákonů v Maďarsku za celkem dobré a postupně se zlepšující. V některých případech bylo v oblasti ochrany životního prostředí poukazováno na snahy hledat způsoby, jak legálně požadavky environmentální legislativy obejít („hledání děr v zákonech“).

Estonsko: Na začátku samostatnosti Estonska byla podle respondentů vážnost zákonů v Estonsku minimální; vláda se snaží postupně přesvědčovat občany, že zákony slouží jim, kampaň je zřejmě poměrně úspěšná

Slovinsko: Ve Slovinsku lze pozorovat relativně dobré dodržování zákonů a norem, Slovinsko je obecně charakterizováno nižší kriminalitou. V ochraně životního prostředí jsou však vážné problémy se zemědělskými farmami a používáním umělých hnojiv.

Rakousko: Dodržování zákonů je zde na standardní západoevropské úrovni, někteří respondenti však poukazovali na některé podle jejich mínění závažné problémy v dodržování environmentální legislativy.

Slovensko: V zemi je nepříliš vysoká úroveň dodržování zákonů, ta se zhoršila podle respondentů během vlády premiéra Mečiara, kdy docházelo k porušování zákonů samotnými státními institucemi; široce využívány byly spíše mocenské praktiky

Sasko: po znovusjednocení dochází k postupnému zlepšování stavu v dodržování zákonů, situace je však stále podstatně horší, než v původních zemích SRN.

3.7.3 Kdo je hnací silou integrace

Hnací silou integrace ve zkoumaných zemích jsou většinou vlády, parlamenty, politici a inteligence. EU je vesměs vnímána jako jediná a žádoucí alternativa budoucího vývoje a mezinárodního postavení jednotlivých zemí. Kritické hlasy se proto objevují zejména v souvislosti s úvahami o ochotě EU k vlastnímu rozšíření. Ve Slovinsku a Rakousku mají zájem na integraci do EU velké a střední podniky, orientované na export, v Estonsku specificky také ruská menšina, na Slovensku pak maďarská menšina.

3.7.4 *Kdo je nejvíc proti integraci*

Odpůrci integrace nejsou většinou tvořeni konkrétní skupinou obyvatel, menší podpora vstupu do EU je mezi obyvateli malých obcí a mezi zemědělci (hlavně v Polsku). Odpor proti integraci většinou plyne z neznalosti problematiky, z nedostatečné informovanosti o nárocích a důsledcích vstupu do EU. Velmi zdrženlivý až téměř negativní postoj intelektuálů ke vstupu do EU je specifikem Slovinska. Na Slovensku jsou zase výraznými odpůrci vstupu do EU nacionalistické politické strany. Pro obě země je společná argumentace související s ohrožením národní identity.

3.7.5 *Legislativní proces*

Legislativní proces v sledovaných zemích probíhá většinou prakticky podle stanoveného harmonogramu, i když dochází někdy ke skluzům. Hlavní brzdou dodržování harmonogramu transformace bývají dlouhé procedury přijímání legislativy v parlamentech. K tomu přistupují zejména ekonomické otázky a finanční důsledky přijetí některých zákonů. Další zákony jsou blokovány určitými zájmovými skupinami (průmysl, obce). V některých státech je snaha zavést zkrácený proces přijímání evropské legislativy (Slovinsko, Maďarsko).

Maďarsko: ač summit EU v Helsinkách v podstatě jednoznačně konstatoval, že k rozšíření dojde nejdříve v roce 2003, vláda dále deklaruje přizpůsobení veškeré národní legislativy legislativě EU do konce roku 2001.

Rakousko: V Rakousku má legislativní proces dlouhodobě vysokou úroveň a v tomto smyslu nebyla spojena se vstupem do EU potřeba zásadních změn; jedinou oblastí, ve které se byrokracie musela přizpůsobit západním zvyklostem, je oblast styku s veřejností. V současné době jsou kladeny daleko větší požadavky na otevřenost vůči občanům a vzájemnou informovanost. Rakousko však při svém vstupu vyjednalo určitý počet přechodných období (přísnějších, než v EU), z nichž většina končí v letošním respektive příštím roce, kdy začne platit nová legislativa a normy, na které nebyla rakouská veřejnost dosud zvyklá (část environmentální legislativy EU však byla mezitím zpřísněna na původní rakouskou úroveň).

Slovinsko: Po několika letech stagnace se současná vláda snaží dohonit zpoždění v legislativní oblasti. V oblasti práva životního prostředí dochází ke zpoždění přípravy jednotlivých zákonů jednak díky významnému snížení počtu pracovníků ministerstva životního prostředí, jednak také díky snaze uplatňovat na některé nové zákony proces SEIA. Poslanci parlamentu (Národní rady) nemají, podle respondentů, dobré znalosti o problematice životního prostředí. Na druhé straně však na této půdě zatím nedochází ke zdržování a nevhodnému pozměňování navrhovaných zákonů.

Sasko: Přijímání zákonů EU se začalo realizovat v podstatě postupně od roku 1990, kdy ještě bývalá NDR přijala první zákony obdobné zákonům SRN; zbytek byl dokončen Smlouvou o znovusjednocení, která velice podrobně stanovila změny jednotlivých zákonů. Výhodou pro země bývalé NDR bylo, že většina environmentální legislativy EU byla přijata, resp. výrazně novelizována až po roce 1990, takže implementace těchto zákonů probíhala již standardním způsobem jako v ostatních státech Evropské unie.

3.7.6 *Implementace legislativy*

Implementace environmentální legislativy EU ve zkoumaných zemích je na rozdílné úrovni, přesto lze pozorovat mnoho společných rysů. Ve všech kandidátských zemích se postup implementace řídí Národními plány přípravy na členství v EU, které jsou každoročně aktualizovány. Tyto dokumenty jsou ve všech kandidátských zemích veřejně přístupné.

Většina respondentů zabývajících se ochranou životního prostředí vítá aproximační proces jako dobrý nástroj na zlepšení stavu životního prostředí ve svých zemích, v některých

případech (především v Maďarsku) se však poukazuje na to, že environmentální priority EU se ne vždy shodují s environmentálními prioritami země. Ze strany široké veřejnosti jsou doposud velice často náklady na implementaci environmentální legislativy EU chápány jako náklady na vstup do EU a ne jako náklady na zlepšení prostředí.

Hlavní kontrolní úlohu při implementaci environmentální legislativy ve všech zkoumaných zemích mají inspekce životního prostředí. Ve většině zkoumaných zemí bylo konstatováno, že odborné znalosti inspektorů jsou relativně dobré, jako hlavní nedostatek byl označován nedostatečný počet těchto pracovníků. Zvyšování počtu inspektorů brání tři faktory – nedostatek financí, neochota politiků zvyšovat počet úředníků a nedostatek dostatečně vzdělaných a zkušených odborníků pro práci v inspekcích.

V některých státech je problém, jak přimět k dodržování ekologické legislativy určité „hráče“. Např. v Polsku se nedaří přimět k dodržování ekologických zákonů velké podniky (státní a polostátní), které jsou ve velice špatné ekonomické situaci a hrozí bankrotem a propouštěním, v Maďarsku často jednotlivci v obcích odmítají z ekonomických důvodů připojení na kanalizaci apod. Rakousko má problémy s implementací Habitat a Birds direktiv díky „velkorysému“ návrhu území, kterých se tato direktiva týká v době před vstupem do EU a také díky rozdělení kompetencí mezi federální vládou a regiony.

Jako všeobecně nejzávažnější problém implementace environmentální legislativy je označován nedostatek financí, především ve státním a obecních rozpočtech. V tomto smyslu vkládají mnozí respondenti velké naděje ve finanční dotace ze strany EU po vstupu. Velký rozdíl v implementaci environmentální legislativy lze všeobecně pozorovat mezi velkými podniky, které jsou začleněné do mezinárodních řetězců, či jsou orientované na export, a ostatními podniky (velice často ve státním a polostátním), které jsou orientovány na vnitřní trh zkoumaného státu. Zatímco první velice často již dnes pracují podle standardů EU, podniky v druhé skupině velice často pracují na hraně bankrotu a na environmentální opatření „nemají čas“. Potřeba udržet zaměstnanost je často používána jako argument proti environmentálním požadavkům. Na druhé straně více respondentů konstatovalo fakt, že podniky zapojené do mezinárodních řetězců mají často velice dobrý lobbying a v poslední době se velmi tlačí na to, aby byly přijata jen ta legislativa, která je v rámci aproximace nezbytně vyžadována a to co nejpozději. Jako příklad je uváděn požadavek na přechodná období k direktivě o obalech a odpadech z obalů.

V případech menších a zvláště pak malých podnikatelů konstatují respondenti všeobecně nedostatek informovanosti, nedostatek právních a „úředních“ schopností a dovedností této skupiny osob a také nedostatek financí.

U obcí konstatují respondenti především nedostatek financí v obecních rozpočtech, velké rozdíly mezi malými obcemi (často s neplaceným aparátem) a obcí velkými s dobře kvalifikovaným aparátem s dostatečnými schopnostmi nejen manažerskými, ale také právními a lobbovacími. Mezi malými obcemi lze pozorovat velké rozdíly, velice záleží na osobní iniciativě a znalostech jedinců.

3.7.7 Veřejné mínění

Veřejné mínění podporuje integraci v jednotlivých zemích rozdílně, v některých zemích dochází k odlivu podpory (Polsko). Lze však všeobecně hovořit o relativně uniformní většinové respektive nadpoloviční podpoře integrace do EU. Největší podpora je v Maďarsku (68 %), nejmenší v Slovinsku a Estonsku (kolem 50 %). Podpora se ve všech státech mění v průběhu času s ohledem na momentální politickou a ekonomickou situaci a dokonce i v závislosti na výrocích jednotlivých politiků. Problémem posuzování konkrétních výzkumů

veřejného mínění je také to, že používané metody výzkumu v jednotlivých zemích jsou různé (s výjimkou jednoho společného výzkumu Polsko, Maďarsko a ČR). Konkrétní situace:

Polsko: V roce 1999 bylo pro vstup do EU 55 % obyvatel (proti 26 %), zatímco v roce 1994 to bylo prakticky 80 %. V roce 1999 si 58 % dotázaných myslelo, že by se mělo Polsko nejprve restrukturalizovat a modernizovat a pak teprve vstoupit do EU, pro rychlý vstup bylo 26 % dotázaných.

Dojem obyvatel ze stavu ekonomického rozvoje v současné době je výrazně horší, než je skutečná situace. V této situaci lidé často přičítají Evropské unii jevy, které mají jiné příčiny, jako například silný pokles exportu zemědělských výrobků, způsobený kolapsem ruských a ostatních východních trhů.

Podle výzkumu veřejného mínění lze pozorovat přímou závislost podpory vstupu do EU na prohlášeních politiků a zprávách v médiích.

Maďarsko: V Maďarsku je ze zkoumaných zemí nejvyšší podpora vstupu do EU. Pro vstup je v současné době 68 % obyvatel (proti 14 %). Zároveň mezi obyvateli a také mezi přímo tázanými respondenty panuje přesvědčení, že by Maďarsko mělo do EU vstoupit co nejrychleji, že po vstupu dojde k výraznému ekonomickému vzestupu Maďarska. Podle výzkumů veřejného mínění je 46 % obyvatel pro co nejrychlejší vstup, zatímco 36 % obyvatel upřednostňuje pozdější vstup.

Estonsko: V Estonsku podporovalo v době výzkumu vstup do EU přibližně 55 % obyvatel. Podle respondentů je nejvýraznější podpora vstupu do Evropské unie mezi ruskými mluvící menšinou, ať už s estonským občanstvím, nebo bez občanství. Dotazovaní to vysvětlují tím, že tato menšina zde zůstává z ekonomických důvodů a ve vstupu do EU vidí jednak šanci na další zlepšení ekonomické situace, jednak také vyřešení svého postavení.

Poslední výzkum veřejného mínění v létě 2000 ukazuje výrazný pokles zájmu o vstup Estonska do EU (o 7 %).

Slovensko: Podle posledního výzkumu veřejného mínění by v současné době hlasovalo určitě či pravděpodobně pro vstup do EU 65 % obyvatel. Otázkou však je, jak bude veřejné mínění reagovat na probíhající politické změny a novou - evropsky poněkud váhavější - vládu.

Rakousko: Před vstupem do EU byla podpora členství Rakouska mezi jeho obyvatelstvem velice výrazná, výsledky referenda (61% pro) byly nejlepší ze všech 4 kandidátských zemí. Po vstupu však podpora výrazně poklesla – nejvíce ze zemí, které vstoupily do EU po roce 1995. Velikost tohoto poklesu se různí podle agentury, která výzkum dělá; zdá se však, že v současné době je pro zachování členství v EU více než 50 % obyvatel. Podle Eurobarometru z jara 2000 podpora EU v Rakousku signifikantně klesla patrně v důsledku vývoje vztahů mezi Rakouskem a dalšími zeměmi EU v souvislosti se vstupem Svobodných do vládní koalice. Lze očekávat, že by se Rakouské veřejné mínění mohlo jednak polarizovat a zároveň ještě více posunout proti vstupu dalších členů zejména ze svého sousedství. Tento trend lze pozorovat jak v Eurobarometru z podzimu 1999, tak jara 2000.

Slovensko: Podle odhadu respondentů podporuje vstup do EU v současné době 56 % obyvatel. Slovenské veřejné mínění ovšem citlivě reaguje na postoje a politiku vlády, jejíž evropské směřování má zpravidla tendenci kopírovat. Otázkou je tedy stabilita stávající podpory a její případný vývoj v souvislosti s klesající podporou současné vládní koalice a také další vývoj po případném dalším návratu Vladimíra Mečiara k moci, který nelze vyloučit jak v případě předčasných, tak řádných parlamentních voleb.

Sasko: Podpora sjednocení Německa byla skutečně masová, proti byly jen malé skupinky obyvatel. Poté, co se objevily ekonomické a sociální potíže (krach většiny

východoněmeckých podniků, skutečně vysoká nezaměstnanost), nadšení trochu pokleslo; přesto, podle dotázaných expertů, i dnes se sjednocením souhlasí výrazná většina obyvatel.

Pro všechny země patrně platí, že s případným odkladem rozšíření, dále s blížící se konkretizací požadavků a dopadů příprav na členství, s nutností implementace náročných norem se veřejné mínění bude více diferencovat a posouvat od obecné politické podpory k profilaci zájmů a postojů klíčových sociálních skupin obyvatelstva. Specifickou roli v této oblasti může sehrát ekologická legislativa a její implementace. Je patrné, že s výjimkou Slovinska (kde však může být právě akcent na čistotu přírodního prostředí a vody příčinou kritiky požadavků EU - zejména v oblasti pitné vody) a také Rakouska, je pozornost otázkám životního prostředí spíše marginální, stejně jako informovanost nejširší veřejnosti. Enormní finanční náklady a potřebné investice na implementaci environmentální legislativy mohou vést k rozporným reakcím veřejnosti jak vůči těmto požadavkům, tak vzhledem obecným nárokům členství.

3.7.8 *Poziční dokument*

Jednotlivé sledované země přistoupily dost různým způsobem k pozičnímu dokumentu.

Maďarsko: Poziční dokument je uveřejněn na internetu. V preambuli vyslovuje souhlas s poskytnutím jakýchkoliv údajů ze screeningu členským zemím EU. V bodu 3 cituje konstatování EK ve stanovisku k maďarské žádosti o vstup do EU, které konstatuje, že vzhledem ke stávajícím trendům a plánům lze předpokládat plnou implementaci celého *acquis* ŽP až v dlouhodobém výhledu. Cílem této citace je podpořit dikcí samotné EU maďarské požadavky na přechodná období. Tento taktický manévr a rovněž relativně vysoký počet přechodných období (seznam není nikde souhrnně uveden a je potřeba je dohledávat jednotlivě v textu) kontrastuje s deklaracemi o připravenosti Maďarska ke vstupu do EU v krátkém čase (s původním pracovním datem vstupu 1.1.2002). Uvádí výčet nejdůležitějších (rámcových) maďarských zákonů pro jednotlivé oblasti ochrany ŽP.

U každého požadavku na přechodné období uvádí poziční dokument stručnou charakteristiku stavu nebo výhledu transpozice a předpokládané problémy s implementací. Jako komparativní výhodu Maďarska - pokud jde o stav ŽP - je uváděn nižší stupeň industrializace Maďarska. Přesně je stanoven den ukončení požadovaného přechodného období - vždy je však uváděno datum 31.12. příslušného roku.

Poziční dokument přesně vymezuje časový předěl mezi stávajícími a novými instalacemi pokud jde o implementaci směrnic 96/61/EC (IPPC) a 88/609/EEC (emise z velkých spalovacích zařízení).

V pozičním dokumentu jsou začleněny požadavky na technické adaptace *acquis* v případě směrnic NATURA 2000 a dalších. U směrnic týkajících se sítě NATURA 2000 jsou uvedeny požadavky na doplnění specifických druhů fauny a flory v příloze o rozsahu 6 stran. Maďarský poziční dokument uvádí (podobně jako polský) výslovně, že Maďarsko „akceptuje *acquis*“. V bodu 4 úvodní části je zmíněno členství Maďarska v mezinárodních úmluvách z oblasti ŽP. V části týkající se horizontální legislativy se hovoří o účasti Maďarska v síti AC IMPEL, přání podílet se na činnosti EEA a EIONET a přání zúčastňovat se výborů EU v této oblasti.

V části o ochraně ovzduší je uvedeno, že maďarská legislativa zavedla *podobné* limitní hodnoty znečišťujících látek v ovzduší jako EU. V bodu 14 - odpady - zavádí vlastní definici existujících spalovacích zařízení, který se neshoduje s EU, takže jde vlastně o požadavek na přechodné období. V případě směrnice o IPPC (bod 17) stanovuje Maďarsko svou definici existujících instalací (uvedeny do provozu k datu vstupu do EU), která však není v souladu s definicí EU. Civilní ochrana - směrnice 96/82/EEC (bod 20) - stejný problém definice

existujících instalací jako v bodu 14 a 17. Vzhledem k výše uvedené taktice uvádění vlastních interpretací definic „existujících instalací“ (jak je zmíněno v předchozích poznámkách) je zřejmé, že se jedná o potenciální požadavky na přechodná období, která se t.č. z politických důvodů nemají objevit ve výčtu maďarských požadavků na přechodná období, ale budou tak interpretována později na základě stanoviska EU k pozičnímu dokumentu. V závěru maďarský PD uvádí instituce, které budou zajišťovat implementaci acquis.

Estonsko: Na internetu je zveřejněn stručný výťah pozičního dokumentu (přehled požadovaných přechodných období). Na začátku pozičního dokumentu je shrnutí estonského stanoviska. Dokument má precizní strukturu zahrnující i popis problémů, kompetentní instituce a předpokládané náklady na implementaci. Estonsko žádá celkem o 8 přechodných období, většina se překrývá s požadavky ČR; Estonsko jako jediná kandidátská země kromě ČR požaduje přechodné období na implementaci směrnic týkajících se ustavení sítě NATURA 2000. Zdůvodnění přechodných období obsahuje konkrétní časový plán transpozice a implementace dané směrnice a dále předpokládané finanční náklady.

Slovinsko: Poziční dokument je přístupný na internetu v rámci velice dobrých stránek, ukazujících aktuální stav vyjednávání s EU včetně veškerých podkladových materiálů. Je velice rozsáhlý (44 stran), předpokládané datum vstupu 31.12.2002. Dokument je přehledně uspořádán. Relativně velký prostor je věnován popisu stávajících právních úprav jednotlivých oblastí (vždy „directive specific“). U každé oblasti je dále uveden časový rozvrh transpozice a implementace včetně institucionálního zabezpečení.

Celkem Slovinsko žádá o 4 přechodná období (uvedená hned na začátku dokumentu), jejich délka je stanovena v letech od vstupu do EU, pouze v závorce je přesné datum. Argumentace je poměrně dobrá, obsahuje vždy i časový harmonogram. Slovinsko také žádá o technické adaptace - tedy rozšíření seznamu druhů obsažených v dodatku ke směrnicím týkajících se ustavení sítě NATURA 2000.

Polsko: Poziční dokument nebyl doposud dostupný na internetu. je vůbec nejrozsáhlejší (48 stran - z toho však 9 stran tvoří příloha Seznam platných evropských právních norem v oblasti ŽP). Syntetický úvod obsahuje referenční datum vstupu 31.12.2002 a výčet přechodných období (14), u některých z nich si ponechává možnost ještě přizpůsobovat jejich délku. Dále uvádí údaje o stavu polského ŽP, finanční aspekty ochrany ŽP v Polsku a finanční náklady aproximace. U jednotlivých oblastí je věnován značný prostor popisu relevantní evropské legislativy, chybí popis institucionálního zabezpečení i ekonomické aspekty. Přechodná období jsou v textu dobře označena (tučný text), jejich argumentace však není příliš vědecky podepřena. U IPPC není uvedena definice stávajících zařízení.

3.7.9 *Schopnost práce na úrovni EU*

Ve sledovaných státech většinou respondenti z ministerstev životního prostředí odpovídali, že jejich odborníci budou schopni pracovat dobře v orgánech EU. Podle zkušeností z Rakouska ale bude zřejmě dost dlouhou dobu trvat, než bude získán skutečný přehled o systému práce orgánů EU a především než politici a úředníci proniknou do „tajů“ zákulisních jednání apod.

Prakticky ve všech zkoumaných státech respondenti uváděli jako velký problém, že odborníci, kteří by dobře pracovali v orgánech EU, budou výrazně chybět doma. Většinou respondenti nevěřili, že by EU umožnila práci odborníků z jejich státu v orgánech EU již před vstupem. S krátkodobými stážemi pracovníků ministerstva v Bruselu jsou však vesměs dobré zkušenosti.

Specifická byla zjištění rakouských odborníků, kteří již mají s prací v orgánech EU zkušenosti: konstatovali, že pro práci na evropské úrovni se museli sami mnoho učit. Jednalo

se především o způsoby prosazování jednotlivých návrhů, provádění neformálních jednání, znalosti skutečného fungování byrokracie EU. Větší nedostatky byly shledány především u některých politiků, kteří se nebyli schopni dostatečně rychle orientovat v systémech EU a také jejich odborné a jazykové znalosti nebyly na úrovni.

Rakousku se daří ovlivňovat politiku EU jen v některých oblastech. Lobbying, často v západní Evropě provozovaný, není silnou stránkou Rakušanů a vůbec ne rakouských politiků. Pokud chce některá země prosadit určitou změnu legislativy, může nejvýznamněji zasáhnout, ještě než existuje „Draft Regulation“. Rakousko tak učinilo zkušenost, že v EU nejsou „velcí“ a „malí“, ale „rychlí“ a „pomalí“.

Také čerstvé zkušenosti Rakouska s prezidentstvím EU jsou poučné – představuje pro stát velikou zátěž, má za důsledek prakticky zastavení domácí politiky. Celá administrativa se na prezidentství musí připravovat již půl roku předem. Během prezidentství předsedají zástupci státu všem výborům – je zapotřebí „dodat“ více než 200 předsedů a jejich zástupců, kteří hrají roli mediátorů. Není pak příležitost prosazovat své vlastní zájmy. Respondenti považovali za velice důležité, aby za každý okruh problémů byl vzhledem k Bruselu odpovědný jen jeden člověk, který má všechny potřebné pravomoci (nejlépe má tento postup podle respondentů zorganizována Francie).

3.7.10 *Vzdělávání*

Ve všech státech probíhá nějakým způsobem školení úředníků státní správy. Většinou jsou tato školení zaměřena na pracovníky ústředních orgánů, kteří během času získali vcelku dobrou kvalifikaci, včetně jazykových znalostí. Horší podmínky jsou v regionech a velice neutěšená situace je v jednotlivých obcích.

Vzdělávací systém, především vysoké školy jednotlivých sledovaných států, se snaží přizpůsobit integračnímu procesu. Záleží však na oboru, v mnoha případech jsou vysoké školy velice aktivně zapojeny do integračního procesu prostřednictvím expertních prací, zapojením do přípravy jednotlivých zákonů, v některých případech se také podílejí na školení státní správy.

Estonsko: V Estonsku není státní program a strategie environmentální výchovy. Environmentální výchova je součástí strategie péče o životní prostředí. Odpovědnost za koordinování programů environmentální výchovy mají společně ministerstvo školství a ministerstvo životního prostředí. Odpovědnost za školení státních úředníků v jednotlivých rezortech v oblasti ŽP nese ministerstvo životního prostředí. Školení pravidelně probíhají. V zemi je několik center pro environmentální výchovu, jedno má celostátní působnost, ostatní (asi 6) pracují na místní úrovni. Financovány jsou ze státního a místních rozpočtů. Činnost center zajišťují NNO. Mediální politika a politika veřejných vztahů v oblasti ŽP je součástí státní strategie péče o ŽP. Sdělovací prostředky vytvářejí některé programy samy, na základě vlastní iniciativy, některé programy jsou připravovány a financovány ministerstvem ŽP.

Maďarsko: Environmentální výchova vychází ze strategie, která byla uveřejněna v roce 1998 a vznikla ze společné iniciativy NNO – ty usilují, aby tato strategie byla přijata i vládou, vláda ale vlastní strategii zatím nepřijala. Podle respondentů není příliš dobrá komunikace mezi ministerstvem školství a ministerstvem ŽP, nejvýznamnější roli v pokroku v oblasti environmentální výchovy zatím dosáhl Výbor pro ŽP Parlamentu. Environmentální výchově je věnováno několik článků zákona o životním prostředí (z roku 1995), existuje Národní kurikulum a Základní program výchovy v mateřské škole, které obsahují prvky environmentální výchovy. Zařazení environmentální výchovy do přípravy posluchačů pedagogických škol není centrálně řešeno a závisí na vedení univerzit a institutů vzdělávajících učitele. Často bývá zařazen kurz „Ochrana prostředí“ nebo „Studium životního

prostředí“. Vzdělávání dospělých v Maďarsku má, podle respondentů, dobrou tradici. Školení zahrnující problematiku životního prostředí jsou pořádána již více než 20 let.

Většina médií se problematice ŽP věnuje v Maďarsku nesoustavně a příležitostně. Existují také specializované časopisy. Z celostátních deníků se pravidelně ekologické problematice věnují tři. V zemi působí přibližně 100 novinářů, kteří se orientují na ŽP.

Německo: Environmentální výchova v Německu se řídí rozhodnutím Bundestagu z roku 1994, v roce 2000 by měla být přijata celostátní koncepce environmentální výchovy. Centrální systém dalšího vzdělávání pracovníků státní správy v problematice ŽP neexistuje. Každá spolková země je za tuto oblast zodpovědná samostatně. V osnovách obecných škol je environmentální výchova zahrnuta do osnov jako interdisciplinární prvek. Školení učitelů a instruktorů je založeno na třístupňovém modelu: mezioborové základní semináře, studijní skupiny v učňovském školství a strategie pro firmy a organizace.

V SRN neexistuje oficiální federální strategie práce s veřejností o oblasti ochrany ŽP. Mnoho televizních a rozhlasových stanic vysílá seriály o přírodě, zvířatech apod. na základě svého rozhodnutí a své zodpovědnosti. Tyto pořady jsou iniciovány a financovány samotnými stanicemi.

Rakousko: Environmentální výchova je jedním z 12 principů národního kurikula. Ministerstvo školství a Ministerstvo ŽP založily v roce 1992 Fond ekologické výchovy, společně financují Fórum pro environmentální osvětu a vzdělávání. Neexistuje závazná legislativní norma, která by ukládala rezortům povinnost zabývat se environmentální výchovou. Přípravu učitelů zajišťují jednak pedagogické instituty, jednak univerzity.

Slovensko: Slovensko má Koncepci environmentální výchovy, přijatou v roce 1997. Slovenská agentura ŽP zřízená ministerstvem ŽP monitoruje stav ŽP a věnuje se mimoškolní environmentální výchově. Za zavádění environmentální problematiky do osnov školního systému je odpovědné ministerstvo školství. Největší důraz je kladen na předškolní a školní environmentální výchovu, za doplňkový prvek je považována mimoškolní environmentální výchova s důrazem na její dopad na širokou veřejnost. Velký význam přikládá vláda environmentálnímu vzdělávání zaměstnanců státní správy. Příprava státních zaměstnanců probíhá podle nařízení vlády z roku 1997 v rámci zřízeného adaptačního přípravného studia pro úsek ochrany a tvorby ŽP. Studium zahrnuje teoretickou a praktickou část. Za integraci prvků environmentální výchovy do osnov přípravy pedagogů nese odpovědnost ministerstvo školství a jednotlivé univerzity. Obory environmentálního vzdělávání existují na 13 fakultách vysokých škol.

Převážná část hromadných sdělovacích prostředků se věnuje problematice ŽP nesystematicky. Mezi hlavní důvody patří nezájem o tento druh pořadů a nedostatek financí. Ministerstvo ŽP vypracovalo na teoretické úrovni speciální mediální politiku pro oblast ŽP.

3.7.11 Mezinárodní spolupráce

Všichni respondenti projevovali zájem o mezinárodní spolupráci. Jako velice úspěšná se jeví „twinning“ spolupráce mezi východo- a západoevropskými městy. Spolupráce mezi kandidátskými zeměmi byla ve všech případech vítána, nikdo však neměl příliš konkrétní představy o její náplni (kromě hledání odbytišť pro své výrobky).

Odborníci z EU si myslí, že by kandidátské země měly daleko více spolupracovat při stanovování přechodných období a při prosazování dalších zájmů. Podle nich byla podobná spolupráce předešlých kandidátských zemí (Rakousko, Finsko, Švédsko, Norsko) daleko větší.

V rámci výzkumu se zdá, že nejneproduktivnější mezinárodní spolupráci má Estonsko, ať už se skandinávskými zeměmi, či s Litvou a především s Lotyšskem.

Rakousko se snaží v rámci mezinárodní spolupráce řešit některé své specifické problémy v oblasti životního prostředí, především se jedná o snížení zatížení kamionovou dopravou.

3.7.12 *Komunikace*

V každé ze zkoumaných zemí byla přijata, většinou na úrovni vlády, komunikační strategie (na Slovensku se tato strategie teprve připravuje). Jejich účinnost je respondenty hodnocena průměrně, relativně nejlépe byly hodnoceny kampaně v Slovinsku a Estonsku. Zatímco v Polsku byl text komunikační strategie vydán jako publikace pro veřejnost, v ostatních státech se jedná pouze o interní dokumenty, které se nám kromě Estonska nepodařilo získat.

Rakousko: V Rakousku proběhla před vstupem do EU velice výrazná a bohatě financovaná propagační kampaň - zapojily se do ní nejen státní instituce, ale také velké podniky. Ke každé kapitole vstupu byla zvláštní informační brožura. Podle některých respondentů výrazným problémem této kampaně bylo, že názory byly prezentovány jednostranně - po vlastním vstupu byli obyvatelé zklamáni, protože začali pocíťovat některá negativa členství v EU, na která nebyli předem upozorněni. Příkladem může být situace, kdy v důsledku restrukturalizace ztratila 1/4 lidí z potravinářského průmyslu práci. Také vliv na politiku EU má Rakousko menší, než si obyvatelé představovali. Lidem také vadí, že Rakousko odvádí do Bruselu více financí, než z něho dostává.

Německo: V Německu byla informační kampaň pro sjednocení řízena na federální úrovni, a to jednak státní správou, jednak politickými stranami (především koalici CDU/CSU).

Polsko: Polská vláda přijala v červnu 1999 Program informování společnosti o integraci Polska do EU. Program rozpracovává na nepřiliš konkrétní úrovni jednotlivé úkoly pro léta 1999 – 2002. Náklady na realizaci tohoto programu byly stanoveny pro celé 4 roky na 40 mil. zlotých (400 mil. Kč).

Estonsko: Bylo založeno vládní informační centrum, které zahájilo svoji činnost v roce 1997. Tato instituce vytvořila návrh komunikační strategie, který byl přijat radou starších vládních zmocněnců (CSCS) v létě 1997. Současně byla spuštěna decentralizovaná informační kampaň připravená ve spolupráci s Dánskem - ve všech 15 okresech byla ustavena okresní informační centra. Centra mají nejen pasivní informační roli, ale také iniciují místní vzdělávací programy a spolupracují s nevládními organizacemi.

Informační systém má 3 hlavní pilíře:

- Informační středisko EU v Národní knihovně
- Informační středisko EU při obchodní a průmyslové komoře
- Evropské dokumentační středisko při Univerzitě v Tartu

kromě toho funguje telefonní „hotline“

Hlavní nástroje komunikační strategie:

- publikační činnost, která spočívá v tisku plakátů, informačních brožur apod. Je prováděna podle ročního plánu, dosud je pokryto 10 hlavních témat - spolupráce s EU a NGO
- trénink mediátorů pro infocentra
- práce s médii – od 1997 pracuje v Bruselu zpravodaj pro rádio a televizi. V tomto roce byly zahájeny bilaterální projekty a projekty PHARE zaměřené na medializaci. Vznikl tak například televizní seriál kombinovaný s debátním klubem, který je vysílán 1x za měsíc v neděli od 17:15 (tvůrci usilují o ještě lepší vysílací čas). Jde o debatu mladých lidí s úředníky na různá témata (zatím proběhlo enlargement/screening a zemědělství).

- bylo zahájeno vydávání příloh s tematikou EU k nejdůležitějším dvěma estonským deníkům. Tento projekt je kofinancován z prostředků PHARE.

Televize uvádí v každých zprávách příspěvek od zpravodaje v Bruselu, v neděli večer jde většinou o delší příspěvek. Také v rozhlase jsou pravidelné pořady.

3.8 Jednotliví aktéři aproximace

3.8.1 Ústřední orgány státní správy

Ve sledovaných státech mají většinou centrální instituce státní správy kvalifikované odborníky pro problematiku integrace. V mnoha případech si však respondenti stěžují na to, že je těchto odborníků málo, někdy jsou nezastupitelní. Část odborníků ve státní správě doposud nepovažuje vstup do EU za prioritu a práci týkající se integrace často berou jen jako práci navíc, jako koníček. Rozhodně se nedá říci, že by většina administrativy brala vstup do EU tak vážně, jak by se příslušelo.

Vážná je situace v některých případech v malých státech (Estonsko, Slovinsko), především při překladech evropské legislativy. Tyto státy jsou nuceny zvládnout prakticky stejné úkoly jako jiné velké státy, zatímco jejich administrativa je výrazně menší.

Polsko: Inspekce životního prostředí má relativně silnou pozici, i když některé faktory ji oslabují - na úrovni vojvodství řídí inspekci jak Ministerstvo životního prostředí, tak i vojvodství; kromě toho má mnoho pravomocí hygienická služba a jejich součinnost není vždy nejlépe koordinována.

Maďarsko: Centrální instituce v Maďarsku mají podle respondentů dostatečně kvalifikované odborníky, většina z nich prošla několika školeními. Problémem je nedostatek specialistů v určitých oborech; kritický je nedostatek ekologických právníků.

Estonsko: Ministerstvo životního prostředí má, podle respondentů, dostatečně kvalifikované odborníky s dobrými jazykovými schopnostmi; na zvládnutí narůstající agendy spojené se vstupem do EU je ale úředníků velmi málo a nestíhají svoji práci. Pro tak malý stát narůstají extrémně administrativní nároky spojené například s překladem legislativy EU a kroky nutnými k transformaci zákonů, ekonomická situace však nedovolí přijímání dalších úředníků.

Slovinsko: Ve Slovinsku existuje Ministerstvo životního prostředí a územního plánování (dále MŽP), správa pro ochranu přírody Slovinské republiky (součást MŽP), republikový inspektorát ochrany životního prostředí, odbory ekologie (jsou na obcích a veřejných obecních správách). Zdá se, že relativně nejslabším článkem je inspekce, která by měla být do budoucna výrazně personálně posílena (skoro na dvojnásobek), přijímání budou však většinou mladí lidé bez zkušeností, protože jiní nejsou k dispozici. Bude to znamenat delší zaškolovací období. Personálnímu posílení inspekce dosud brání některé politické síly, které nechťejí připustit zvyšování počtu státních úředníků.

Rakousko: Ústřední (federální) orgány státní správy v Rakousku byly na vstup do EU relativně dobře připraveny, po přijetí do EU nezaznamenaly příliš mnoho změn. Respondenti však upozorňovali, že přechod bylo zapotřebí vzít skutečně vážně; ty sektory, které ho braly na lehčí váhu, měly potom vážné problémy. Nedostatek personálu se projevil v období, kdy Rakousko předsedalo EU a muselo vyslat řadu svých odborníků do Bruselu respektive je zaměstnat přednostně práci pro předsednictví.

Slovensko: Na Slovensku podle respondentů existují dostatečně kvalifikovaní odborníci pro zvládnutí agendy spojené s implementací legislativy Evropské unie v oblasti životního

prostředí. Problémem je jejich nedostatek ve státní správě, který je způsobený výrazným snižováním rozpočtu v této oblasti a s tím související redukce počtu státních úředníků.

Sasko: Ministerstvo životního prostředí má, podle respondentů, dostatečně kvalifikované odborníky na zvládnutí narůstající agendy spojené s implementací legislativy Evropské unie, v pravomoci spolkových zemí je však jen určitá část environmentální legislativy, většina je přijímána na úrovni federace. Při konzultacích na ministerstvu životního prostředí se projevila značně nízká úroveň jazykových znalostí respondentů, většina z nich nebyla schopna plynule komunikovat anglicky o odborných otázkách a všechny rozhovory byly prováděny s tlumočnickem. Respondenti většinou nepociťovali potřebu lepších jazykových znalostí s ohledem na to, že němčina je jedním z hlavních dorozumivacích jazyků Evropské unie. Tento přístup ostře kontrastoval s velice dobrými znalostmi angličtiny i na úrovni spolkových zemí v Rakousku. Podle reakcí respondentů se ovšem zdálo, že práce úředníků na ministerstvu v Sasku je skutečně dostatečně kvalitní.

3.8.2 *Instituce na regionální úrovni*

Regionální členění sledovaných zemí je velice různorodé a poznatky o regionech se nedají příliš zobecnit. Teoreticky nejlepší členění z hlediska předvstupních a strukturálních fondů má Polsko. Ve všech sledovaných státech zatím probíhá veškeré rozhodování o rozdělení předvstupní pomoci na centrální úrovni. V jednotlivých státech se v současné době připravují rozvojové plány regionů a národní rozvojový plán. Demokratičnost tohoto procesu je zjevně rozdílná v různých státech i v různých regionech.

Situace v jednotlivých státech:

Polsko: po regionální reformě je v Polsku 19 regionů (vojvodství) s vlastní samosprávou i státní správou. Jsou schváleny pravomoci i zákonodárná moc těchto regionů, které odpovídají NUTS II. Regiony jsou dále členěny na okresy a obce. Znalost problematiky vstupu do EU z hlediska životního prostředí na regionální úrovni je ale dost slabá.

Maďarsko: Tradiční regionální jednotky v Maďarsku jsou župy s vlastní státní správou. Kvůli předvstupní pomoci bylo v Maďarsku ustanoveno 7 regionů NUTS II s Regionálními radami, bez vlastní státní správy a samosprávy. Řada respondentů v Maďarsku označuje toto dělení za umělé, odporující maďarským tradicím.

Estonsko: Země je v současné době rozdělena na 15 regionů – okresů a 250 obcí. Z hlediska EU je Estonsko jeden region NUTS II. Estonská vláda přijala koncepci regionální politiky a existuje 8 regionálních rozvojových programů (pro periferní oblasti, ostrovy, mono-funkční osídlení, pro oblast Setumaa, pro JV Estonsko, pro SV Estonsko, pro hraniční oblasti a pro rozvoj venkova). Regionální rozvojové programy jsou koordinovány rozvojovými agenturami – nezávislými, placenými ze státních peněz. V Estonsku je v současné době diskutován návrh administrativní reformy, která by měla změnit členění na 7 okresů a 100 obcí – není však zatím jisté, zda k ní dojde.

Slovinsko: Slovinsko nemá regionální členění, existují pouze obce (200) a pak přímo vláda. Z politických důvodů jsou snahy zavést meziúroveň. Z hlediska EU je Slovinsko jeden region NUTS II.

Rakousko: Regionální uspořádání (= spolkové země) má v Rakousku dlouhou tradici, přesto je rozložení moci mezi ústřední vládou a regiony neustále tématem politických diskusí a je pravděpodobné, že dojde v nejbližších letech k přesunům některých pravomocí.

Slovensko: Slovensko připravuje administrativní reformu, při které dojde k ustavení regionů se státní správou i samosprávou – přesná podoba změn ale doposud není jasná. Zvláště v oblasti ochrany životního prostředí došlo během posledních deseti let k několika

reformám státní správy (zřízení samostatné správy na úrovni okresu a jeho opětovné zrušení), které spíše zkomplikovaly situaci.

Sasko: Spolková země Sasko se dále dělí na okresy (těch je v Sasku 57) a obce. Ministerstvo životního prostředí věnovalo od roku 1990 velké úsilí komunikaci s okresy. Každé dva měsíce byl pořádán na ministerstvu informační panel. V současné době jsou tyto informační panely pro okresy pořádány cca 2 krát ročně.

3.8.3 *Obce*

Zapojení obcí do aproximačního procesu je ve zkoumaných zemích většinou dost malé a zdá se být jedním z nejslabších bodů aproximačního procesu vůbec. Lze obecně říci, že zapojení obcí klesá s jejich velikostí. Ve všech státech existují světlé výjimky některých malých obcí, které mají iniciativní představitele, kteří jsou schopni připravit zajímavé projekty, přitáhnout do obce zajímavé aktivity. Relativně dobré zapojení obcí bylo možné sledovat v Estonsku, kde je využíváno ke spolupráci s obcemi a se svazy měst a obcí také přímé informování pomocí internetu.

3.8.4 *Průmysl*

Ve všech sledovaných zemích jsou velké rozdíly mezi jednotlivými podniky. Velké podniky, zvláště soukromé, s orientací na export většinou velice dobře vědí, co mají dělat v rámci integračního procesu a často se v situaci orientují lépe než státní správa. Vážnou se zdá být situace s velkými státními a polostátní podniky v Polsku.

V případě menších podniků většinou respondenti tvrdili, že budou muset ještě mnoho dohánět. V Maďarsku a Polsku se snaží výrazně pomoci podnikům v přizpůsobování se evropské legislativě životního prostředí hospodářské komory, ve Slovinsku se komora zabývá v podstatě pouze směrnicí IPPC, v Estonsku nehraje zřejmě hospodářská komora příliš výraznou úlohu.

Všeobecně ve sledovaných státech výrazně stoupla schopnost lobovací práce ekonomických subjektů a respondenti konstatovali, že v současné době je výrazně obtížnější prosazení jakékoliv legislativy, která znamená pro podniky ekonomickou zátěž. Striktní požadavky EU jsou potom velice užitečné při prosazování environmentální legislativy. Velice často však lze pozorovat požadavek „jen to, co chce EU“ a ani o píd' víc.

3.8.5 *Veřejnost*

Zapojení veřejnosti ve sledovaných státech je doposud velice malé, mezi jednotlivými státy jsme nepozorovali významné rozdíly.

Ve všech státech existuje skupina „zainteresované veřejnosti“, většinou z řad inteligence, která má jednak skutečný zájem o vstup do EU, jednak se skutečně zajímá o aproximační proces a jeho následky. V žádném ze sledovaných států kromě Rakouska není vytvořena obec náročnějších spotřebitelů, většina lidí hledí daleko více na cenu výrobků, než na jejich kvalitu z hlediska lidského zdraví.

Maďarsko: Patrně nejdůležitějším prvkem zapojení veřejnosti do ekologické politiky je Národní rada pro životní prostředí, kterou tvoří 7 zástupců nevládních organizací, 7 zástupců podnikatelů, 7 vědců a ministr. Národní rada má statut poradního orgánu maďarské vlády. Radě se většinou daří zaujmout shodnou pozici, v případě neshody je vládě prezentován i menšinový názor. Setkání probíhají jedenkrát za měsíc.

Rakousko: Závažným problémem Rakouska je, že nemá plně nezávislý tisk. Největší deník *Krone Zeitung* je ve státních rukou, další tiskoviny i média jsou ovlivňovány jednotlivými politickými stranami. Rakouská veřejnost měla o vstup do EU velký zájem, a to

hlavně díky široce vedené a podpořené mediální kampani. Občanům bylo slíbeno především snížení cen některých komodit, což se ovšem po vstupu uskutečnilo jen zčásti. Rakouský spotřebitel je náročný a především u potravin velmi hledí na jejich kvalitu. Za nezávadné potraviny je ochoten zaplatit výrazně vyšší cenu.

3.8.6 Nevládní organizace – zainteresovaná veřejnost

Ve všech sledovaných kandidátských zemích je několik nevládních ekologických organizací, které se výrazně zajímají o integrační proces, provádějí vlastní informační kampaň a snaží se sledovat a připomínkovat celý proces. Jako příklad lze uvést projekt „Zvyšování povědomí společnosti a znalostí nevládních organizací o EU v oblasti péče o ŽP“. Do tohoto projektu byly zapojeny nevládní organizace z 6 zemí (ČR, Slovensko, Slovinsko, Polsko, Maďarsko a Estonsko). V rámci projektu byla připravena informační publikace o problematice ŽP v EU, byly vypracovány podrobné školicí materiály pro jednotlivé okruhy problémů (odpady, zemědělství, energetika, biodiverzita, doprava, ložování), uskutečnilo se v každé zemi několik školení školitelů, byla uspořádána v každé zemi národní konference nevládních organizací. Materiály z tohoto projektu byly velice žádané a často využívány i pracovníky státní správy. Projekt pokračuje další fází i v roce 2000.

Další možností zapojení nevládních organizací do integračního procesu je konzultační fórum „EU and Candidate-Country NGOs Dialogue on Accession“, organizované DG Environment. Doposud proběhla dvě setkání, první na podzim 1999 v Bruselu, druhé na jaře 2000 v Budapešti. Zatímco první setkání bylo účastníky charakterizováno spíše jako monolog pracovníků Evropské komise, druhé setkání bylo vysoce ceněno pro možnost otevřené diskuse a výměny názorů.

Největší práce nevládních organizací se však odehrává především na lokální a regionální úrovni. Zde se ve všech zemích NGO teprve postupně učí využívat integračního procesu pro svoje cíle.

3.9 Jednotlivé problémové oblasti v ochraně životního prostředí

Pokud to není v jednotlivých oddílech výslovně zmíněno, netýkají se následující poznatky Rakouska.

3.9.1 Horizontální legislativa

Žádný ze sledovaných států nepředpokládá, že by měl mít problémy s horizontální legislativou.

3.9.2 Ovzduší

Situace kolem čistoty ovzduší je ve sledovaných státech rozdílná. Zjevně k nejnápadnějšímu zlepšení došlo v České republice, nepřilíš mnoho problémů je očekáváno ve Slovinsku a Estonsku.

Podstatně horší situace je v Maďarsku, Polsku a na Slovensku, kde je nutnost velkých investic. Maďarsko doufá, že dosáhne relativně dlouhých přechodných období a tím výrazně nižších nákladů na vyčištění ovzduší, protože nebude nutno dodatečně upravovat staré technologie. I Polsko a Slovensko předpokládají dlouhá přechodná období.

V Německu je legislativa týkající se ovzduší v kompetenci federální vlády. Na území bývalé NDR byl v červnu 1990 přijat zákon o životním prostředí, který byl obdobný zákonům SRN, další upřesnění bylo dáno Smlouvou o sjednocení. Po sjednocení Německa byly uzavřeny prakticky všechny hnědouhelné elektrárny na území Saska, především u hranic s Českou republikou a Polskem. Problémem zůstaly některé menší průmyslové podniky a

především kotelny. Tyto zdroje emisí byly postupně modernizovány podle standardů EU, takže od roku 1996 všechny vyhovují evropským normám. Mnoho zdrojů bylo převedeno na kombinovanou výrobu tepla a elektřiny. V příštích letech se počítá na území Saska s výstavbou moderní uhelné elektrárny. Diskutabilní otázkou zůstává v Sasku potenciální výstavba spaloven.

3.9.3 Čištění odpadních vod

Tato oblast se zdá být spolu s odpady nejproblematictější prakticky ve všech sledovaných státech. Investice, které budou třeba na výstavbu a rekonstrukce čistíren odpadních vod půjdou převážně z obecních a státních rozpočtů a budou skutečně velmi vysoké. Představy, odkud tyto peníze vzít, mají respondenti pouze mlhavé. Prakticky všichni doufají, že situaci pomůže řešit strukturální pomoc EU. O něco lepší se zdá situace v Estonsku.

V Maďarsku navíc dochází k tomu, že občané se odmítají připojit, resp. odpojují se od kanalizačních systémů, protože považují náklady za čištění za příliš vysoké. Respondenti z nevládních organizací v Maďarsku tvrdí, že legislativa EU nutí obce k nákladným řešením a nedovoluje podstatně levnější vlastní řešení, jako jsou např. kořenové čistírny. Maďarské obce jsou často rozloženy na velké ploše, proto budování kanalizací je velice nákladné.

Slovensko: V plánech ministerstva životního prostředí nejsou příliš odlišovány obce s více než 2000 obyvatel a obce menší, protože Slovensko má vzhledem k tradičně dobrému vztahu k čistotě povrchových toků ambice vyčistit co nejvíce odpadních vod. Kontrola znečištění vod je prováděna inspekcí životního prostředí a je označována jako nedostatečná. Platí zde princip „znečišťovatel platí“. Problémem jsou především horské obce, kde je dosud vybudováno je minimální množství kanalizací a čistíren. Realizace sekundárního čištění odpadních vod pro řídké osídlené oblasti je plánováno až do roku 2017. V případě malých obcí jsou, podle respondentů, na překážku také často nedostatečné schopnosti a zkušenosti místních samospráv a státní správy s řešením těchto problémů a se získáváním potřebných financí.

Sasko: Čištění odpadních vod je v kompetenci jednotlivých spolkových zemí, na úrovni federace je v Německu jen rámcový zákon. Příslušná direktiva EU měla být v jednotlivých zemích EU implementována do roku 1993, území bývalé NDR mělo povoleno přechodné období do roku 1996. Evropská komise vyjádřila nespokojenost se stavem implementace direktivy o odpadních vodách v Německu. Problém je v článku 4 direktivy, který požaduje přísnější normy (3. stupeň, tedy chemické čištění) pro odpadní vody, které odtékají do ekologicky citlivých území. Podle Komise je citlivým územím celé Severní a Baltské moře (tento spor se může v budoucnu výrazně týkat i České republiky!!). V současné době vydala Komise nesouhlasné stanovisko (Opinion) k německé implementaci a je očekáváno, že začne projednávání této kauzy u Evropského soudu.

Dosavadní investice do zlepšení čištění odpadních vod činily v Sasku přibližně 13 mld. DEM a předpokládají se další výdaje v celkové výši 4 mld DEM (z toho 1,7 mld DEM z fondů EU). Velká část investic byla financována z federálního rozpočtu. Pro obyvatele znamenaly investice do čištění odpadních vod výrazné zvýšení poplatků za stočné a v některých obcích došlo dokonce k významnějším protestním akcím. Ministerstvo životního prostředí Saska organizovalo zpočátku pro obce školení, další školení byla organizována také přímo Evropskou komisí; tyto aktivity jsou však postupně přesouvány mimo vlastní ministerstvo. Problémem při výstavbě nových čistíren odpadních vod bylo také to, že plánování jejich kapacity se řídilo objemem odpadních vod v bývalé NDR; po výrazném

zvýšení vodného a stočného se jejich objemy snížily cca na 50 % a nově vybudované čistírny jsou příliš velké a jejich provoz zbytečně drahý.

Respondenti z ministerstva životního prostředí též upozorňovali na problémy, které měli a mají při projednávání implementace direktivy o odpadních vodách s Evropskou komisí (s ohledem na kompetence probíhá vyjednávání přímo mezi Komisí a Saskem). Přístup Komise byl hodnocen jako velice formální, je přísně dbáno na přesné formulace a přesné překlady jednotlivých ustanovení.

Další problémy, na které respondenti v této oblasti narazili, byly ve vztahu k federální vládě. Zde v některých případech došlo i k významnějším neshodám mezi federální vládou a zemskými vládami – federální vláda často z politických důvodů slíbila harmonogram splnění standardů bez ohledu na realitu a možnosti jednotlivých spolkových zemí.

3.9.4 Odpady

Oblast odpadů považují respondenti za velice závažnou, spolu s čištěním odpadních vod za vůbec nejzávažnější. Ve sledovaných zemích prakticky neprobíhají recyklace a třídění odpadů, průmysl se dost silně brání obalovým direktivám a žádá dlouhé přechodné období.

Respondenti z řad nevládních organizací kritizují prakticky ve všech státech, že administrativa nedělá žádná opatření ke snížení a třídění odpadů, ani taková, která mají minimální finanční nároky (osvěta).

Prakticky nikde neexistují skládky podle standardů EU a uvažované stavby spaloven narážejí na silný odpor obyvatel, ale i mnoha odborníků. Téměř ve všech kandidátských zemích je předpokládáno přechodné období nejen pro direktivu o odpadech, ale také pro direktivu o obalech a odpadech z odpadů – toto přechodné období je kritizováno ze strany zainteresované veřejnosti. Respondenti v něm často spatřují vliv lobbyingu některých velkých podniků.

3.9.5 Energetika

Ve všech sledovaných státech (kromě Rakouska a Saska) neexistují zatím reálné ceny energií a energetický průmysl bude muset prodělat v krátké době hlubokou proměnu před vstupem na volný trh s energií. Většinou se politici bojí uvolnit ceny energií, obávají se sociálních důsledků. Část respondentů považuje energetiku za oblast, kde dojde v procesu aproximace k velice závažným problémům – je to velké průmyslové odvětví, které ve všech sledovaných zemích je doposud státní nebo polostátní a reálná privatizace se ho většinou doposud nedotkla. Konstatují, že s otevřením trhu s energiemi, které v současnosti Evropská komise vyžaduje, mají závažné problémy i některé stávající státy EU.

V Polsku, Maďarsku, Slovensku a Estonsku patří elektrárny k největším znečišťovatelům ovzduší.

Rakouští respondenti konstatovali, že jejich energetický průmysl není dostatečně připravený na otevření trhu s elektřinou. Ačkoliv je zde velmi rozšířena výroba „čisté“ energie, především z vody, začínají mít výrobci velké potíže, protože na trh přichází podstatně levnější elektřina ze zahraničí. Doposud nebyl vypracován systém „labellingu“ elektřiny, který by jednotlivcům umožňoval a zaručoval nákup elektřiny z „čistých“ zdrojů. Právě díky nadvýrobě elektřiny v EU došlo v Rakousku k uzavření uhelné elektrárny v Štýrsku, která spaluje lignit, má nejmodernější fluidní spalování a je založena na velice čistých technologiích, avšak příliš drahá. Levná elektřina patří přitom k oblíbeným předvolebním slibům politiků. Mnoha Rakušanům se také nelíbí, že Rakousko je členem EUROATOMu a že do něj musí přispívat finančně.

Samostatnou kapitolou je zavádění energetické/CO₂ daně.

3.9.6 Doprava

Ve všech sledovaných zemích (kromě Rakouska) je silně zanedbaná silniční i železniční síť. V současné době ve všech státech dochází k bouřlivému zvyšování počtu osobních automobilů a k velkému tlaku na výstavbu nových dálnic. Většina respondentů (včetně respondentů z průmyslu) konstatuje škodlivý vliv výrazného vzrůstu automobilové dopravy na životní prostředí, rozdílně však vidí způsob řešení problému. Prakticky všichni respondenti souhlasí s výstavbou určité části základní dálniční sítě ve své zemi, velké rozdíly lze však pozorovat v názorech na rozsah této sítě (Slovinsko, Polsko, Maďarsko). Velmi rozdílné názory lze také pozorovat v názorech na budoucí úlohu železniční dopravy.

Při výstavbě dálniční sítě a nových silnic dochází často k závažným konfliktům mezi investory a obyvatelstvem. V Polsku konstatovali respondenti praktické zablokování výstavby dálnic v okolí Varšavy, v Maďarsku byla jako kontroverzní označena část výstavby dálničního okruhu M0 okolo Budapešti. Ve Slovinsku nemají zástupci odborné veřejnosti prakticky výhrady proti výstavbě základní sítě dálnic, které jsou stavěny v již dlouho plánovaných koridorech, negativní stanovisko však zaujímají k dalšímu rozšiřování této dálniční sítě. V Estonsku pochybují zástupci nevládních organizací i respondenti z ministerstva životního prostředí o nutnosti výstavby dálnice Tallinn – Tartu.

Specifickým problémem je směrnice o kvalitě paliv. Zatímco v některých zemích dochází k plnění této směrnice (vyločení olovnatých benzínů apod.) bez přijetí národních zákonů (Slovensko, Maďarsko), některé státy požadují přechodná období – jedná se o Polsko a překvapivě také o Slovinsko (zde se jedná vláde o udržení provozu zastaralé státní rafinerie v Lendavě).

3.9.7 Zemědělství

Pozice zemědělství ve sledovaných státech je velice rozdílná a je obtížné hledat společné rysy. Proto se budeme zabývat jednotlivými státy:

Polsko: Zemědělství je obrovským problémem Polska. V podmínkách Evropské unie podle odhadů zůstane oproti současnému stavu zachována jen jedna z 4 - 5 farem (v průmyslu je předpoklad jednoho ze 3 podniků). Většinou si zemědělci myslí, že se Evropská unie přizpůsobí jim a oni budou moci zachovat své tradiční formy hospodaření. Produktivita práce v zemědělství tvoří ale jen 11 % produktivity dosahované v EU, navíc 60 % farem má rozlohu pod 5 ha. Polsko bude žádat dlouhé přechodné období. Důvodem značně pomalých změn v zemědělství vidí respondenti v tom, že transformace jsou navrhovány lidmi z měst a z vyšších vrstev společnosti; vlastní zemědělci se na nich vůbec nepodílejí.

Estonsko: Zemědělství nezaujímá v Estonsku příliš významné postavení, v minulých letech došlo k velkému poklesu počtu pracovníků v zemědělství proti stavu po první světové válce. Ministerstvo zemědělství je, podle respondentů, velice slabé, v období některých minulých vlád neexistovaly vůbec žádné subvence pro zemědělce. Existuje studie k zavádění ekologického zemědělství – ta je však výsledkem práce nevládních organizací.

Podstatně větší význam mají pro Estonsko lesy. Po 1. světové válce mělo Estonsko přibližně 18% zalesněného území, nyní mají lesy rozlohu asi 48%. Existuje určitá část lesů, kterou nelze prakticky využít, protože kmeny stromů jsou plné kovových úlomků z druhé světové války.

Maďarsko: Celkově se zdá, že ze sledovaných zemí je maďarské zemědělství relativně dobře připraveno na vstup do EU. Zemědělci již získali atest EU na organické zemědělství. Také výrobní náklady maďarských zemědělců nejsou příliš velké. Již dnes mají maďarští zemědělci atest EU pro organické zemědělství.

Od začátku roku 2000 je připravován rozsáhlý agro-environmentální program. Program se týká všech oblastí Maďarska, hlavně je zaměřen na citlivá území. Bude se zabývat čtyřmi opatřeními (ochranou vod, ochranou půd, organickým zemědělstvím a zatravňováním), s celkovými ročními náklady 25 mil. €, většina peněz ze půjde ze státního rozpočtu, část ze SAPARD (3 mil. €). Pro mnoho regionů znamená ekologické zemědělství přežití. Bývalá zemědělská družstva, která dnes obhospodařují asi 40% půdy se transformují do různých právních forem a tato transformace probíhá podle respondentů vcelku úspěšně. Postupně se daří zapojit mladé lidi. Agroturistika není podporována, státní správa předpokládá její samovolný vznik.

Slovensko: Nejvýznamnějším slovenským znečišťovatelem je zemědělství, zejména prostřednictvím nadměrného používání hnojiv obsahujících těžké kovy a jiné škodliviny které následně znečišťují vodní toky. Na druhé straně je zemědělská půda mnohdy také nešetrně těžena a zastavována. Na základě mj. tlaku zainteresované veřejnosti rozhodla slovenská vláda financovat rozsáhlou nákladovou studii o výhodnosti dotací do zemědělství či politiky snižování až zastavení zemědělské výroby ve vztahu k ekologickým dopadům takových opatření. Vzhledem k charakteru terénu je Slovenské zemědělství finančně náročné a po otevření trhů nemůže obstát bez dotací. Doposud není jasná strategie pro organické zemědělství, neexistuje labelling ani podpora trhu.

Rakousko: Se vstupem do Evropské unie bylo Rakouské zemědělství nuceno prodělat velké změny. Část půdy musela zůstat neobdělána a výrazně se zvýšila rozloha pouze kosených luk. Zemědělci se začali orientovat na organický způsob výroby a vládě se v tomto směru podařilo vytvořit nejen dobrou dotační politiku, ale také podpořit uplatnění výrobků organického zemědělství na trhu – do jeho prodeje se zapojily i velké obchodní řetězce jako Billa, Spar. Organické zemědělství dnes tvoří cca 10 % trhu a počet organicky vyrábějících zemědělců je stejný jako v celém Německu. Úspěšná transformace zemědělství a jeho relativně vysoká finanční podpora je podle respondentů výrazně ovlivněna osobou komisaře Fischlera.

Slovensko: Situace v zemědělství je, podle respondentů, v současné době nejasná. Během posledních let došlo k výraznému poklesu zemědělské činnosti, po vstupu do EU předpokládají respondenti zlepšení situace díky finančním dotacím. Zatím nedošlo ke shodě mezi ministerstvem životního prostředí a zemědělství při přípravě zákona o chemických látkách; na schválení tohoto zákona závisí i následná příprava zákona o haváriích. Ministerstvo životního prostředí připravuje zákon o geneticky modifikovaných organizmech. Slovensko má v úmyslu žádat o přechodné období při implementaci nitrátové direktivy a také direktivy PCB/PCT.

3.9.8 Environmentální informace - Aarhuská konvence

Respondenti ze státní správy ve všech zkoumaných zemích tvrdili, že nemají problém s implementací té části Aarhuské konvence, která se týká poskytování environmentálních informací. Zástupci ostatních sektorů měli v některých případech určité připomínky k systému poskytování informací, v některých případech poukazovali na snahu informace tajit, zpožďovat, případně i zkreslovat. Dá se však shrnout, že se jednalo o ojedinělé případy dané víceméně osobními iniciativami některých úředníků státní správy a že všichni dotazovaní konstatovali výrazné zlepšení v této oblasti během posledních let.

Respondenti z rakouské státní správy upozorňovali na fakt, že poskytování informací o životním prostředí v Rakousku je v současnosti velice nákladné a často málo efektivní. Předpokládají, že během krátké doby se jim povede najít podstatně efektivnější způsoby předávání informací, především s využitím internetu.

Přes všechna tvrzení o plném přístupu k environmentálním informacím zůstávají v mnoha státech právě informace týkající se vstupu do EU neveřejné, nebo přímo tajné. Například poziční dokument je dostupný veřejnosti jen v některých státech. I zde se však situace postupně mění, jak je vidět na příkladu Maďarska, kde byl poziční dokument v době rozhovorů tajný a dnes je celý text volně přístupný na internetu. Ve většině zkoumaných států respondenti připouštěli, že mnoho dokumentů a dat ze státní správy získávají neoficiálními kanály, často také díky tomu, že někteří lidé pracují zároveň ve státní správě a zároveň v nevládních organizacích.

Ve většině sledovaných států nedošlo ještě plné implementaci Aarhuské konvence, především v části „přístup k soudu“, respondenti však předpokládají plnou implementaci Aarhuské konvence během následujících dvou let.

Kromě Rakouska se však ve sledovaných státech příliš nedaří osvěta veřejnosti o ekologické problematice, i když každý ze sledovaných států má různé metody osvěty prostřednictvím médií.

3.9.9 Pitná voda

Problematiku kvality pitné vody nepovažují respondenti ve sledovaných státech za příliš závažnou. Pokud jsou žádána přechodná období, jedná se většinou o nesplnění podmínek měření, stanovených EU.

Zdá se však, že často si respondenti nebyli v plném rozsahu vědomi požadavku EU na měření kvality pitné vody „u kohoutku“ a ne „ve vodárně“. Špatnou kvalitu rozvodů vody připouštějí respondenti v některých částech Estonska, obecné problémy s kvalitou pitné vody předpokládají respondenti na Slovensku.

3.9.10 Ochrana přírody

V ochraně přírody žádají všechny sledované státy změny a doplňky seznamů chráněných druhů.

Pouze ČR a Estonsko žádají o přechodná období v ustavení sítě Natura 2000.

Rakousko: V oblasti ochrany přírody má Rakousko v současné době vážné problémy s direktivami Habitats a Birds. Evropská komise hrozí Rakousku předáním k Evropskému soudu v osmi případech. Splnění těchto direktiv je v Rakousku plně na jednotlivých spolkových zemích z nichž některé nejsou schopny direktivy splnit.

3.9.11 Hluk

Problematice hluku není ve sledovaných státech doposud věnována příliš velká pozornost (výjimkou je Rakousko). Většina respondentů zároveň konstatovala, že legislativa EU v této oblasti je zatím velice roztržštěná a čekají na novou rámcovou direktivu o hluku.

3.9.12 EIA, SEIA

Ve všech sledovaných státech se postupně zavádí proces EIA a respondenti nevidí velký problém v jeho implementaci. Polsko doposud nemá institut veřejných slyšení. Ve všech státech předpokládají plnou kompatibilitu s EIA direktivou během roku 2000. V některých případech (hlavně Polsko, někdy Maďarsko) je problémem, že připomínky z EIA procesu jsou zapsány, ale dál se s nimi nic neděje. Asi největší zkušenosti s procedurou EIA má Slovinsko, kde je uplatňována na některé případy již od 70. let. Relativně nová je EIA pro Rakousko, ale její implementace je velice úspěšná.

Procedura strategické EIA je na různém stupni implementace v různých státech, v současné době se očekává výsledná podoba směrnice EU. Různé státy provádí pilotní projekty na SEIA a očekávají schválení direktivy EU o SEIA.

3.9.13 IPPC

Zavedení směrnice IPPC bude velkým problémem pro sledované země (kromě Rakouska, Německa a snad i Estonska). Jisté je, že podniky, kterých se to týká, budou mít se zavedením této směrnice výrazné potíže a tlačí na vládu, aby vyjednala co nejdelší přechodné období.

Zdá se, že v některých státech je výklad této směrnice nejednoznačný a různí respondenti se velice liší v odhadu, kolika podniků či subjektů se tato směrnice týká.

4 Analýza připravenosti ČR k implementaci norem EU v oblasti ochrany životního prostředí na místní a okresní úrovni

4.1 Základní oblasti analýzy⁵

Náš výzkum se ve své části věnované povaze a průběhu implementačního procesu v ČR zaměřil na následující otázky:

A) Začaly se subjekty odpovědné za implementaci jednotlivých oblastí environmentálního práva EU nějakým konkrétním způsobem zabývat přípravou k této implementaci (integrují tyto zřetele již nějakým konkrétním způsobem do své práce – kalkulují s tím např. ve svém časovém nebo finančním výhledu ?) nebo tento problém dosud není na pořadu dne ? Pokud ne, proč tomu tak je ?

B) Do jaké míry subjekty odpovědné za implementaci jednotlivých oblastí environmentálního práva EU znají konkrétní požadavky jež pro ně z těchto nových standardů do budoucna vyplynou ?

C) Jaké mechanismy fungují na úrovni daného regionu popř. komunity v oblasti environmentální problematiky ? Jak reagují jednotliví účastníci veřejného procesu ? Jaký je potenciál jejich participace ? Jakým způsobem hodlají překonávat případné problémy (finanční, komunikační ...) spojené s implementací ?

4.2 Metodologie

Zjišťování informací o stavu příprav k implementaci bylo realizováno metodou strukturovaných rozhovorů (viz 8.1.) s vybranými vedoucími pracovníky, resp. experty či zastupiteli. Rozhovor trvá cca 45 minut.

4.2.1 Výběr sledovaných okresů⁶

Protože nebylo možné z časových a finančních důvodů realizovat rozhovory v celé ČR, bylo nutné generovat vzorek sledovaných území zohledňující místní specifika a diference.

Protože v období přípravy tohoto výzkumu a realizace terénního šetření neexistovaly vyšší územně-správní celky (VÚSC) a nebyla zcela jasná ani představa o jejich budoucí podobě a fungování, byl jako základní analytická jednotka zvolen okres, resp. instituce na okresní úrovni.

Kriteria výběru okresů:

- 1) Pokrytí území jednotlivých větších regionů (tj. zejména regionů NUTS II)
- 2) Zařazení měst s velkým regionálním významem a postavením (Praha, Plzeň, Brno, Ostrava)
- 3) Výběr vnitřně heterogenních okresů obsahujících rozmanitá prostředí (např. okresy zahrnující Chráněnou krajinnou oblast nebo Národní park).

⁵ Podrobněji viz 8.1.

⁶ Podrobněji viz 8.2.

Pro účely naší analýzy byly zvoleny následující okresy:

ČECHY	MORAVA A SLEZSKO	VELKÁ MĚSTA
Příbram	Třebíč	Praha
Klatovy	Uherské Hradiště	Plzeň
Děčín	Přerov	Brno
Teplice	Frýdek – Místek	Ostrava
Pardubice	Bruntál	
Trutnov		
Celkem 6 okresů	Celkem 5 okresů	Celkem 4 města
Celkem 15 oblastí		

4.2.2 Výběr sledovaných organizací a institucí

Naším cílem byla realizace výzkumných rozhovorů s reprezentanty hlavních aktérů veřejného procesu v dané lokalitě, tj. reprezentantů státní správy, místní samosprávy, průmyslu, zemědělství a neziskových organizací. Cílová struktura dotázaných v každém sledovaném okrese⁷ (viz 3.1.) byla proto následující:

A) Státní správa

Okresní úřad: - vedoucí Referátu životního prostředí (RŽP)
- vedoucí Referátu regionálního rozvoje (RRR)

Okresní hygienická stanice⁸ (OHS) – ředitel

V některých případech⁹ pak navíc i:

Oblastní inspektorát ČIŽP (OI ČIŽP) – hlavní inspektor

Správa Chráněné krajinné oblasti (CHKO) popř. Správa Národního parku (NP)

B) Místní samospráva

Města a obce¹⁰ – primátor, starosta, člen rady popř. zastupitelstva

C) Průmysl

Okresní hospodářská komora (OHK) – ředitel

Průmyslový podnik – podnikový ekolog, náměstek pro kvalitu atp ...

⁷ V některých okresech (např. Teplice) neexistují OHK, OAK, popř. ani aktivní místní NGO, proto mohou být různé okresy reprezentovány odlišnými počty respondentů..

⁸ Hygienická služba v ČR je tvořena sítí městských/okresních a krajských hygienických stanic. V čele hygienické služby stojí Hlavní hygienik ČR, jmenovaný a odvolávaný vládou na návrh ministra zdravotnictví. Hygienická služba v této podobě vznikla v ČR v roce 1952. V době terénního šetření pracovala hygienická služba na základě zákona č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů. Od 1. 1. 2000 vstoupí v platnost nový zákon, který by měl být údajně zcela v souladu s požadavky *acquis*.

⁹ V ČR bylo v době sběru dat celkem 10 Oblastních inspektorátů České inspekce životního prostředí (OI ČIŽP). Každý OI ČIŽP spravuje více okresů (v průměru 7-8). V několika případech tak bylo více námi sledovaných okresů spravováno jediným OI ČIŽP. (Mapka územní působnosti OI ČIŽP viz 8.3.) Podobně neexistuje CHKO či NP ve všech sledovaných okresech. Správy CHKO či NP byly námi kontaktovány pouze v těch okresech, na jejichž území CHKO či NP působí.

¹⁰ K 1. 1. 1999 bylo v ČR celkem 6 244 měst a obcí.

D) Zemědělství

Okresní agrární komora (OAK) – ředitel
zemědělský podnik – předseda

E) Regionální rozvojová agentura (RRA) – ředitel

F) Nevládní organizace (NGO) zaměřená na oblast životního prostředí – místní člen Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ), vedoucí místní pobočky Děti Země, Hnutí Duha¹¹ atp ...

V každém sledovaném okrese byli nejprve kontaktováni a dotazováni experti určitelní podle základního schématu zcela jednoznačně (vedoucí referátů životního prostředí a referátů regionálního rozvoje při Okresních úřadech, ředitelé Okresních hygienických stanic, ředitelé Okresních hospodářských komor, ředitelé Okresních agrárních komor, ředitelé Regionálních rozvojových agentur). Teprve na základě vyhodnocení takto získaných informací o specifické situaci v daném okrese probíhal výběr konkrétních měst, obcí, průmyslových a zemědělských podniků kontaktovaných a sledovaných následně.

4.2.3 Průběh šetření

V období od 6. října 1999 do 30. března 2000 byly realizovány rozhovory s respondenty v 15 okresech¹² ČR (Děčín, Teplice, Příbram, Praha, Plzeň, Klatovy, Pardubice, Trutnov, Frýdek – Místek, Ostrava, Přerov, Uherské Hradiště, Třebíč, Brno).

V tomto období bylo prostřednictvím face to face rozhovorů dotázáno celkem 135 expertů. V šesti případech kdy oslovení neměli čas na rozhovor face to face, popř. považovali osobní rozhovor za zbytečný byly provedeny alespoň obsáhlejší telefonické rozhovory.

Přijetí ze strany respondentů bylo vesměs kladné, objevovala se spíše ostražitost a opatrnost. S vysloveně negativním přijetím jsme se setkali pouze v jediném případě (ředitel RRA).

Typickou první reakcí většiny oslovených bylo: „Klidně přijďte, ale nemám moc co bych Vám k tomu řekl(a)“. Řada dotázaných očekávala, že by prostřednictvím rozhovoru bylo možno získat i konkrétnější informace o EU, resp. o důsledcích vstupu ČR do EU specificky pro oblast činnosti daného experta.

U institucí jež nemají oblast ŽP přímo v popisu své práce (např. Referáty regionálního rozvoje (RRR) při Okresních úřadech nebo Regionální rozvojové agentury(RRA)) se projevuje jistý **resortismus**¹³.

Pět již domluvených schůzek bylo zrušeno (z důvodů náhlého onemocnění respondenta, popř. jeho časové zaneprázdněnosti).

¹¹ Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) je nevládní organizací sdružující experty z nejrůznějších oblastí zabývající se problematikou trvalé udržitelnosti. Těžiště její práce spočívá především v expertní činnosti. Děti Země a Hnutí Duha patří k hlavním představitelům „zeleného aktivismu“ a environmentální advokacie v ČR, a jako takové se často zapojují do nejrůznějších veřejných procesů v ČR.

¹² Celkem je v ČR 78 okresů.

¹³ V uvažování řady úředníků se problematika životního prostředí týká pouze specializovaných institucí (Ministerstvo životního prostředí ČR, referáty životního prostředí při Okresních úřadech atp ...) a do činnosti ostatních institucí se nikterak nepromítá. Tento jev se objevoval už při naší žádosti o poskytnutí rozhovoru odpovědí typu: „My jsme referát regionálního rozvoje a jako takový s tím nemáme nic společného. Zavolejte si na referát životního prostředí.“

Struktura realizovaných rozhovorů (čísllice označuje počet dotázaných reprezentantů dané instituce):

Okres	RŽP	RRR	OHS	Místní samo-správa	OHK	Průmyslový podnik	OAK	Zemědělský podnik	RRA	NGO	CIŽP	CHKO NP
Děčín	1	1	1	1	1	1	0	1	1	2	0	3
Teplice	1	1	0	1	Není	1	Není	0	0	2	0	0
Příbram	1	2	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0
Praha	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	2	0
Plzeň	1	1	2	2	1	1	0	0	1	2	5	0
Klatovy	1	1	1	1	Tel.	0	1	1	0	1	0	1
Pardubice	1	1	Tel.	1	1	2	1	1	1	1	0	0
Trutnov	1	1	1	1	Není	Tel.	1	0	1	1	0	3
Frydek-Místek	1	1	1	1	Není	1	0	0	1	0	0	0
Ostrava	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	Tel.	1
Přerov	1	1	1	1	1	1	1	0	0	2	0	0
Uherské Hradiště	0	0	1	2	1	0	1	0	0	1	0	0
Třebíč	1	1	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0
Bruntál	0	1	1	2	Tel.	0	1	0	1	0	0	0
Brno	2	1	3	1	2	1	1	0	1	1	Tel.	0

4.3 Hlavní zjištění¹⁴

4.3.1 Sektorová perspektiva

4.3.1.1 Státní správa

Okresní úřady (OkÚ)

Páteř státní správy ČR tvořily v době výzkumu Okresní úřady. V čele každého Okresního úřadu stojí přednosta jmenovaný Vládou ČR na návrh ministra vnitra. Při jmenování přednosta hraje velkou roli i hledisko politické příslušnosti kandidáta. V ČR probíhá v současnosti reforma veřejné správy. Jejím výsledkem bude do budoucna s největší pravděpodobností i zrušení Okresních úřadů a převedení jejich pravomocí na jiné subjekty (kraje, města a obce atd ...)

V oblasti státní správy převládá vyčkávání na aktivitu centra. Problematika integrace ČR do EU je vnímána jako záležitost prakticky pouze centrálních úřadů ČR. Přestože, jak už bylo řečeno, Okresní úřady (OkÚ) tvoří v současné době páteř státní správy ČR, existuje zde (pravděpodobně i díky perspektivě rušení OkÚ ještě před vstupem ČR do EU) silný pocit, že OkÚ stojí zcela mimo integrační proces a že se jich tento proces ani nijak přímo netýká¹⁵.

Velmi častý postoj úředníků lze charakterizovat následovně: „Já jsem státní úředník, mým úkolem je výkon státní správy a při této práci se řídím platnou legislativou ČR. Sledování toho, co je v EU, může být zajímavé, ale pro mou práci je to naprosto nepodstatné a tedy víceméně zbytečné.“

Nejčastěji zmiňovaným zdrojem informací o obsahu *acquis* jsou připravované zákony ČR, s nimiž se respondenti průběžně seznamují. Zda a nakolik však tyto zákony skutečně odpovídají EU nedokáží respondenti ze své pozice posoudit – znalost výsledků screeningu je

¹⁴ Po zveřejnění hodnotící zprávy Evropské komise v říjnu 1999 došlo na centrální úrovni ke zvýšení úsilí a celá situace se od té doby poměrně rychle vyvíjí.

¹⁵ Vedoucí RRR OkÚ: „Vy si musíte uvědomit, že do EU nevstupuje Okresní úřad ale stát.“

obecně velmi nízká. Tři vedoucí RŽP uvedli, že některé potřebné informace získávají přes NGO.

Přetrvává již zmíněná absence ucelených a konkrétních informací. Úředníci jsou sice zavalováni množstvím informací o EU, většinou se však jedná pouze o obecně proklamativní povrchní materiály bez přímé návaznosti na práci úředníků. V situaci vysokého pracovního vytížení by oslovení úředníci (především však vedoucí referátů životního prostředí (RŽP)) uvítali informace jež by byly velmi stručné, jasné, prosté zbytečného balastu a vysoce relevantní vzhledem k jejich práci.

Školení pořádaná komerčními institucemi jsou většinou finančně příliš nákladná. Zkušenosti úředníků se školeními organizovanými státními institucemi vykazují jistou regionální proměnlivost¹⁶.

Informovanost v institucích státní správy je podstatně lepší v okresech, jež pracují v rámci některého z euroregionů¹⁷. Velmi dobré zkušenosti jsou také se získáváním informací od zahraničních partnerů (např. partnerských měst).

Často zmiňovaným příkladem systémových nedostatků je špatná vymahatelnost uložených pokut (zvláště nedostatečné jsou v tomto ohledu kompetence RŽP) a špatná vymahatelnost práva obecně.

Objevují se i názory, že argument nutnosti přizpůsobení se EU bývá zneužíván i v situacích, kdy navrhované změny nevyplývají přímo z požadavků EU.

Specifickým tématem je komunikace úředníků státní správy s veřejností a s NGO. Je nutné si uvědomit, že spoluúčast veřejnosti na rozhodování byla v ČR (na rozdíl od členských států EU) po dlouhou dobu něčím naprosto neznámým a vztah státu k občanovi byl ryze paternalistický. Ve vztahu úředníků a veřejnosti (potažmo NGO) dosud převládá spíše konfrontační naladění a to na obou stranách. Vzájemné komunikaci a respektu se obě strany učí teprve v průběhu posledních deseti let. Navíc právě v oblasti ochrany životního prostředí je pro úspěšnou implementaci většiny regulativů zapotřebí širokého konsensu. Dosavadní zkušenosti pracovníků státní správy s veřejností jsou následující:

- 1) Veřejnost má obecně minimální zájem o účast ve veřejných projednáváních ekologicky významných rozhodnutí, výjimkou je několik málo mediálně známých kauz¹⁸. Chybí lokální občanská kultura a participace.
- 2) Veřejnost má minimální zájem o informace o životním prostředí na něž má ze zákona nárok. Zájemci se rekrutují spíše z řad podnikatelů, kteří tyto informace chtějí využívat ke komerčním účelům.
- 3) Případné stížnosti veřejnosti (řešené např. na OHS) mají spíše povahu vyřizování si sousedských sporů než upřímného zájmu o stav životního prostředí v daném místě.
- 4) Provozovatelé a podnikatelé údajně často neznají ani platné zákony ČR, natožpak legislativu EU. Pracovníci OHS, ČIŽP a RŽP tak při kontrolách často provádějí určitou osvětovou činnost.

¹⁶ V některých okresech si úředníci velmi pochvalovali četnost a kvalitu školení o EU organizovaných ÚZO MŽP, MMR atp ..., v jiných okresech se s kvalitním (pokud vůbec s nějakým) školením prý dosud prakticky nesetkali. Podobně v některých okresech absolvovali úředníci OkÚ kurs „Úředník v EU“ v jiných se s ničím podobným nesetkali a o dopadech vstupu ČR do EU na svou práci nemají konkrétnější představu.

¹⁷ Jako výrazně přínosnější jsou však hodnoceny euroregiony na hranicích s BRD. Euroregiony tvořené pouze ČR a Polskem jsou vnímány jako méně přínosné.

¹⁸ Dva vedoucí RŽP dokonce uvedli: „My bychom tady tak potřebovali nějakou aktivní environmentální NGO!“ V místech kde je environmentálních NGO relativní dostatek si někteří vedoucí RŽP stěžují, že se NGO zapojují pouze do několika málo medializovaných případů a nevěnují se již řadě jiných kauz, kde by je úředníci naopak velmi uvítali (např. některé velké stavby či připomínkování územního plánu).

Co se finanční a personální přípravy na EU týče, volnost rozhodování dotázaných úředníků státní správy je v této věci minimální – finance i počty pracovníků jsou jim stanovovány „shora“. Většina dotázaných úředníků (především však vedoucích referátů životního prostředí) si stěžuje na narůstající množství úkolů neúměrné počtu pracovníků. Nedostatek finančních prostředků je vnímán jako o něco méně palčivý. Jako jediná možná strategie je zmiňováno nadhodnocení svých finančních požadavků na příští fiskální období.

Okresní hygienické stanice (OHS)

V době sběru dat se připravoval nový zákon upravující činnost hygienické služby v ČR. Tento zákon by měl být údajně již v plném souladu s požadavky EU. Jestli tomu však je i ve skutečnosti, nedokáží dotázaní pracovníci OHS posoudit. Všichni dotázaní pracovníci OHS jsou však dokonale seznámeni s veškerou platnou i připravovanou legislativou ČR týkající se hygienické služby, tj. včetně tohoto nového zákona. Jako hlavní zdroj informací o nárocích na OHS vyplývajících ze vstupu ČR do EU zmiňovala většina pracovníků OHS připravovaný nový zákon a články v odborné lékařské literatuře.

Přímé dopady na OHS, vyplývající z oblasti environmentálních směrnic EU, budou mít podle dotázaných pracovníků OHS především směrnice o kvalitě pitné vody a směrnice o kvalitě vody ke koupání. Příprava na implementaci těchto směrnic se již dostala do realizační fáze. Od jara roku 1999 probíhá na pokyn Hlavního hygienika ČR plošné sledování kvality pitné vody v ČR. Některé OHS se však při realizaci tohoto pokynu údajně dostávají za meze svých finančních a personálních možností¹⁹.

Většina OHS sleduje také kvalitu vody ke koupání ve svém okrese (často i nad rámec svých povinností). Přitom však naráží opět na systémové překážky – u koupališť bez provozovatele je kvůli zmatečné situaci v oblasti pozemkových práv často obtížné dohledat majitele dané vodní plochy, který by u ní měl umístit upozornění na kvalitu vody.

Dotázaní pracovníci OHS neočekávají (s výjimkou velkého nárůstu finančních nároků na rozšíření analýzy pitné vody) další komplikace. Podle vlastních zkušeností s fungováním hygienických služeb v jednotlivých členských státech EU označují úroveň hygienické služby v ČR za plně srovnatelnou.

Chráněná území

Specifickou²⁰ oblastí státní správy jsou správy chráněných území - Národních parků (NP) a Chráněných krajinných oblastí (CHKO). V rámci výzkumu jsme hovořili s osmi vedoucími pracovníky správ dvou NP a dvou CHKO. Kvalitu a množství informací o EU přicházejících po státně-správní linii označila naprostá většina dotázaných pracovníků za naprosto nedostatečnou. Absenci informací přicházejících oficiální cestou suplují dotázaní pracovníci vlastní aktivitou. Řada pracovníků dokonce uvedla, že například na existenci sítě Natura 2000 je upozornilo nikoliv MŽP ale NGO. Všichni pracovníci vyjadřovali silný zájem na implementaci této sítě. MŽP je v tomto směru údajně velmi pasivní a impulsy k implementaci sítě Natura 2000 vycházejí spíše od pracovníků NP a CHKO než od MŽP.

¹⁹ Míra obtížnosti naplnění daného úkolu není všude stejná. Závisí především na konkrétních geografických a vodohospodářských podmínkách daného okresu (řádové rozdíly v počtu studní v jednotlivých okresech, (ne)existence vodních ploch využívaných ke koupání „na divoko“ atd ...) I zde se projevuje poněkud nešťastné systémové nastavení – hlavní hygienik sice vede OHS metodicky, nicméně financovány jsou OHS příslušným Okresním úřadem.

²⁰ Všichni dotázaní pracovníci mají intenzivní osobní zájem o ochranu přírody. Řadu věcí vykonávají nad rámec svých povinností, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu. Jejich přístup tak lze charakterizovat jako méně „úřednický“. Tito pracovníci sami sebe vnímají jako „o krok napřed před stavem zbytku státní správy v ČR.“

Pasivita MŽP v této věci je někdy interpretována jako záměrný bojkot přípravy sítě Natura 2000.

Pracovníci jedné z navštívených správ chráněných území mající kvalitní partnerskou spolupráci s obdobnou institucí v BRD uvedli, že od německých kolegů mají naprosto přesné informace o přímé metodice implementace sítě Natura 2000, umožňující jim de facto okamžitě začít s implementací této směrnice. Brzdou je však podle nich MŽP, jež implementaci této sítě nezařadilo jako úkol, neprovedlo revizi taxonomie atd ...

Pracovníci správ CHKO a NP upozorňují, že síť Natura 2000 by bylo zapotřebí přizpůsobit tak, aby byla pozitivně reflektována větší rozmanitost ekosystémů²¹ a větší biodiverzita ČR oproti EU.

Oblastní inspektoráty České inspekce životního prostředí²² (OI ČIŽP)

Dotázaní pracovníci OI ČIŽP představují vnitřně patrně nejhomogennější skupinu co se informovanosti týče. Pracovníci OI ČIŽP považují svoji informovanost (především díky systematickému školení probíhajícímu na půdě České inspekce životního prostředí) za dostatečnou a neočekávají žádné komplikace při implementaci směrnic EU s nimiž jsou průběžně seznamováni. Přetrvávají však nejasnosti o konkrétní podobě institucionálního zajištění implementace směrnice k IPPC.

Pracovníci jednoho z navštívených OI ČIŽP zmiňovali určité výhrady ke kvalitě směrnic EU v oblasti lesního hospodářství. Jako velmi prospěšná a informačně přínosná je vnímána spolupráce se zahraničními partnerskými inspekcemi životního prostředí.

Jako nepřilíš uspokojivá je označována připravenost dozorovaných subjektů.

4.3.1.2 Místní samospráva

Představitelé místní samosprávy jsou na rozdíl od státní správy voleni přímo občany jednotlivých měst a obcí. Demokraticky volená místní samospráva vznikla v ČR znovu teprve v roce 1990. Zkušenosti ukazují, že orgány místní samosprávy jsou často pružnější a znají lépe konkrétní místní situaci než orgány státní správy. Odvrácenou stranou pak je větší tendence místních samospráv k podléhání nejrůznějším úzce skupinovým a partikulárním zájmům. To je patrné i ve čtyřech největších městech ČR (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň), kde se údajně objevují snahy volených zastupitelů ovlivňovat výkon veřejné správy²³.

V ČR neexistuje žádná systematická distribuce informací městům a obcím o nárocích, jež pro ně vyplnou ze vstupu ČR do EU. Informovanost představitelů místní samosprávy tak je velmi proměnlivá a odvislá především od osobního zájmu či nezájmu o danou problematiku.

Jako prakticky jediný nárok environmentální acquis týkající se měst a obcí je chápáno vybudování kanalizace a čistíren odpadních vod (ČOV). Starostové a zastupitelé měst s vybudovanou kanalizací a ČOV soudí, že jejich města již plně vyhovují environmentálním standardům EU a nebude třeba v dohledné době podnikat žádné další kroky.

Starostové menších obcí jako svůj hlavní problém vidí získávání peněz na budování místní technické infrastruktury (plynofikace, kanalizace, čistíren odpadních vod (ČOV)). Tyto investiční akce ale nikterak výrazně nespojují s požadavky EU. Budování této infrastruktury totiž chápou jako vlastní zájem rozvoje obce, popřípadě jim impulsem k vybudování ČOV

²¹ V zemích EU se oproti ČR např. prakticky nevyskytují specifické ekosystémy rybníků.

²² Pracovníci Oblastních inspektorátů ČIŽP nás s naší žádostí o rozhovor velmi často odkazovali na své nadřízené (tj. centrální) orgány s tím, že oni (tj. OI ČIŽP) nejsou v této věci kompetentní.

²³ Jeden z dotázaných vedoucích referátů životního prostředí městského magistrátu (tj. města s prolínající se státní správou a samosprávou) dokonce uvedl, že byl místní samosprávou sankcionován za komunikaci s NGO.

byla jejich vlastní ekonomická rozvaha spojená se zvyšováním poplatků za vypouštění odpadních vod v minulých letech.

Existuje snaha budováním této infrastruktury přilákat nové obyvatele (zvláště v obcích v blízkosti velkých měst) a takto zvýšit obecní příjmy²⁴.

Existuje variabilita míry strategického uvažování obcí o vlastním rozvoji a jeho ekologických aspektech²⁵. Pro většinu navštívených obcí však ekologické aspekty vlastního rozvoje hrají zcela marginální roli.

Prioritním problémem pro většinu navštívených měst je dnes snižování nezaměstnanosti. Navrhované způsoby řešení problematiky nezaměstnanosti jsou často ekologicky problematické. Jako jediná cesta možného rozvoje měst a obcí je totiž většinou chápán pouze tzv. „tvrdý rozvoj“ (budování dálnic, průmyslu atp ...) ²⁶. Případné požadavky NGO (popř. správy CHKO či NP) na respektování environmentálních ohledů rozvoje měst a obcí jsou chápány jako snaha zabránit obcím v jejich rozvoji. Nejtvrdější slova na adresu environmentálních NGO padala právě z úst některých starostů²⁷.

Pracovníci místních samospráv si stěžují na neochotu státní správy předat v budoucnu část svých kompetencí v ochraně životního prostředí přímo obcím. Státní úředníci vyjadřovali v této souvislosti přesvědčení, že předáním části významných kompetencí v oblasti ochrany ŽP obcím dojde ke zvýšení exploatace ŽP v důsledku větší náchylnosti místních samospráv k podléhání úzkým skupinovým zájmům.

4.3.1.3 Průmysl

Pracovníci OHK si pochvalují informace jež dostávají z centrální Hospodářské komory ČR. Tyto informace dále šíří mezi své členy prostřednictvím vydávaných zpravodajů e-mailu atp ...

Práci většiny Okresních hospodářských komor (OHK) podle jejich názoru negativně ovlivňuje skutečnost, že v ČR není (na rozdíl od řady zemí EU) uzákoněno povinné členství v OHK. Většina OHK si tak nemůže dovolit zaplatit potřebný počet pracovníků. Stávající zaměstnanci OHK jsou přetíženi a problematika EU se dostává až za naléhavější problémy.

Podle informací OHK existují (co se informovanosti a připravenosti k implementaci týče) de facto dvě skupiny podniků:

- a) Bezproblémové podniky - prosperující, zpravidla velké podniky, exportující do EU, často s účastí zahraničního kapitálu, většinou s vlastním specialistou na ŽP.
- b) Potenciálně problémové podniky - menší, kapitálově slabší podniky, zpravidla bez zahraničního kapitálu – často mají problémy i se stávající legislativou ČR, představu o financování změn technologií nemají.

²⁴ Tento vztah platí samozřejmě i obráceně – nejdříve přilákat nové obyvatele (popř. výrobní podniky) a poté za získané prostředky budovat infrastrukturu.

²⁵ Zatímco starosta jednoho z navštívených měst zpracovává vlastní Lokální agendu 21 a strategické koncepcie rozvoje města, starosta jiného města se vyrovnal se znalostí environmentálních standardů EU odpovědí: „To přesahuje mé funkční období.“

²⁶ Starosta jedné menší obce nacházející se v rekreační oblasti usiluje o vybudování betonárky na území obce a o zástavbu přírodně cenné lokality s památkovou ochranou luxusními domy.

Starosta menšího okresního města za naprosto nepřijatelné považuje napojení města prostřednictvím „pouhé“ rychlostní silnice (resp. silnice pro motorová vozidla) a tvrdí, že pro město je „životně důležité“ vybudování dálnice s transevropským významem.

²⁷ Vztahy obecních zastupitelstev a NGO (potažmo zájmů ochrany životního prostředí) nejsou nutně a univerzálně konfliktní – závisí především na konkrétních lidech na obou stranách.

Společným rysem navštívených podniků anticipujících prostředí EU již svou konkrétní činností je buďto přítomnost zahraničních investorů nebo orientace významné části exportu na země EU. Podobně tak i pro ekologizaci výrob (popř. certifikaci ISO 14000) jsou hlavním motivem požadavky (většinou zahraničních) odběratelů. Průmyslové podniky pohybující se v jednotném konkurenčním prostředí se světovými výrobci jsou již velmi dobře obeznámeny s podmínkami panujícími v daném odvětví mimo území ČR. Zdá se tak, že fungování ekonomických vztahů vnáší prvky implementace do činnosti podniků mnohem rychleji než legislativa.

Hlavním zmiňovaným zdrojem informací o environmentálních standardech EU jsou pro dotázané pracovníky průmyslových podniků příslušné oborové svazy, ČEMC (České ekologické manažerské centrum) a odborná literatura.

Ze strany výrobních podniků jsou největší obavy především z kapitálově náročných požadavků na konverze technologií směrem k BAT (nejlepší dostupné technologie). Hlavní problém je spatřován v příliš velkých rozdílech v ekonomické výkonnosti ČR a EU.

Někteří z podnikových expertů na ochranu ŽP mají mimořádně kvalitní přehled o legislativě EU v oblasti ochrany ŽP a varují především před „lidovou tvořivostí“ doprovázející transpozici environmentálního *acquis* EU. Bez této „lidové tvořivosti“ mají evropské standardy údajně velkou šanci být podniky hladce implementovány.

V oblasti implementace směrnice k IPPC se situace poměrně rychle vyvíjí a informovanost (především velkých) podniků rychle roste. Vznikají pracovní skupiny jednotlivých odvětví pro implementaci směrnice k IPPC.

Základní podmínkou uvažování podniků v delším časovém horizontu je však především ujasnění vlastnických vztahů v daném podniku. Teprve potom je možné vytvářet dlouhodobější strategii podniku, rozhodnout jaké z dosavadních výrob zůstanou zachovány a jaké naopak budou zrušeny a tedy i kam směřovat případné investice.

4.3.1.4 Zemědělství

V sektoru zemědělství probíhá (za vysoké účasti pracovníků OAK) v posledním čtvrtletí roku 1999 rozsáhlé plošné školení o programu Sappard²⁸, objevují se vyškolení informátoři k Sappardu a zpracovatelé projektů k získání podpory (v každém okrese cca 3 – 4 lidé).

Přesto je představa o environmentálních nárocích EU v oblasti zemědělství opět spíše jen znalostí některých dílčích nároků (např. nároků na velikost klece v klecových chovech drůbeže). Komplexní představa o environmentálních nárocích chybí. Tato představa je mnohem spíše (prakticky univerzálně) generována na základě osobních návštěv na některé z farem fungujících v zemích EU. Tato zkušenost nicméně vede většinu dotázaných k optimismu co se týče splnitelnosti environmentálních standardů EU²⁹.

Pro zemědělce je navíc v současné době prioritní vůbec momentální ekonomické přežití. Vstup do EU je zatím příliš daleko (přestože je často vnímán jako spása zemědělství v ČR) a podstatně aktuálnější jsou připravované zákony ČR (např. zákon o prodeji státní půdy).

²⁸ Dotázaní pracovníci sledovaných zemědělských podniků a farem jsou však skeptičtí co se přínosnosti programu Sappard týče. V situaci nedostatku finančních zdrojů je zpracování projektu pro Sappard relativně dosti drahou investicí s nejistým výsledkem, protože není předem jasné jestli projekt bude vůbec přijat a investice do projektu se vrátí. Pro řadu zemědělců je navíc i pouhá 25 %-ní finanční spoluúčast na financování těchto projektů nad jejich současné finanční možnosti.

²⁹ Předseda Zemědělského družstva vlastníků: „Já neznám směrnice EU, ale jestli ty farmy co jsem viděl např. ve Francii splňovaly evropské ekologické nároky, tak to my je už teď splňujeme desetkrát.“

V důsledku zhoršení solventnosti zemědělských podniků a růstu cen hnojiv došlo na počátku devadesátých let k prudkému poklesu hnojení. Naplnění např. tzv. nitrátové směrnice je tak vnímáno jako zcela bezproblémové.

Okresní agrární komory (OAK) mají podobné problémy jako OHK (viz výše) umocněné však navíc velice špatnou finanční situací zemědělských prvovýrobců³⁰. Řada členů OAK nedokáže v důsledku této situace zaplatit příspěvky do OAK. V této situaci není rozdíl mezi velkými a malými podniky příliš signifikantní. Mnohem důležitějším momentem je schopnost zpracovávat vlastní zemědělskou produkci a prodávat až výrobky s vyšší přidanou hodnotou.

Řada podniků se snaží výpadky tržeb pokrývat příjmy z nezemědělské činnosti (např. těžba štěrkopísků, autodoprava, provozování pily, agroturistika atp ...)

Tato neradostná perspektiva zemědělství není dnes přitom již teritoriálně nijak zvlášť diferencována, s tím, že propady jež mělo zemědělství v horských a podhorských oblastech již kolem r. 1993 se v úrodných nížinných oblastech objevily pouze o několik let později.

Příčiny krizové finanční situace zemědělců jsou spatřovány především na systémové úrovni:

- absence jasné agrární politiky ČR (pozdní stanovování dotačních titulů Ministerstvem zemědělství ztěžuje zemědělcům jejich ekonomické kalkulace)
- nízká pozornost státu věnovaná sektoru zemědělství
- nízká ochrana (a de facto neexistence) domácího trhu před legálními i nelegálními dovozy ze zahraničí
- rozbití a rozdrobení fungujících zemědělských celků v průběhu transformace zemědělství ČR
- slabá pozice vůči velmi silným odběratelským obchodním řetězcům při vyjednávání ceny³¹

V procesu tvorby regionálních struktur jsou zemědělci v některých okresech údajně zcela přehlíženi a objevuje se prý snaha minimalizovat zastoupení zemědělců ve vznikajících regionálních strukturách (vyřazení zástupců zemědělců z Regionálních koordinačních skupin, RRA atp ...).

Jako podobně macešský je interpretován i vztah státu k zemědělcům a zemědělství. V zemědělství v ČR se podle většiny dotázaných stává nemožným být ziskovým. Podle slov dotázaných zůstávají pracovat v zemědělství už jen lidé s velmi silným vztahem k půdě a k přírodě.

³⁰ Ze sedmi navštívených zemědělských družstev bylo jediné družstvo výdělečné, rozvíjející se a dokonce expandující (družstvo např. skupuje okolní zkrachovalá družstva a pokračuje v jejich činnosti). Takové zemědělské podniky jsou v současné situaci velkou výjimkou. Jako příčiny úspěchu družstva a zamezení jeho bankrotu označil předseda družstva následující důvody:

- družstvo nedopustilo na rozdíl od většiny ostatních oddělení prvovýroby a zpracovatelské výroby
- družstvo se nenechalo na rozdíl od většiny ostatních „rozbit“ na malé včíměry
- s většími objemy produkce jsou schopni vyjednat s odběrateli lepší ceny
- družstvo má přidružené výroby umožňující družstvu překlenout případný kolaps cen určité komodity (družstvo dotuje pouze **krátkodobě** ztrátovou zemědělskou výrobu – od trvale ztrátové výroby samozřejmě upouští)

Jako důvod toho proč se družstvo nevěnuje pouze výdělečným přidruženým výrobám, ale zabývá se i „vysoce rizikovým“ zemědělstvím uvedl předseda, že má silné sociální cítění a provoz zemědělství mu v oblasti s vysokou nezaměstnaností umožňuje zaměstnat více lidí.

³¹ Údajně tak nastává paradoxní situace kdy ceny např. obilí či mléka klesají, zatímco ceny pečiva a mléčných výrobků rostou.

V situaci, kdy zemědělci nemají dostatek financí např. ani na nejzákladnější obnovu zařízení jsou však některé požadované změny technologií (např. přeměna vazného ustájení na volné) vnímány jako de facto likvidační a bez výrazné finanční pomoci nesplnitelné.

4.3.1.5 Regionální rozvojové agentury

Posláním Regionálních rozvojových agentur (RRA) je spolupráce se subjekty státní správy a místní samosprávy při formulaci cílů rozvoje regionu, řešení a koordinace projektů rozvoje regionu, realizace státní regionální politiky, spolupráce se zahraničními a regionálními partnery a investory, podpora zejména malého a středního podnikání atd ... RRA jsou nezdědka velmi úzce propojeny s OHK.

Existují velké rozdíly mezi jednotlivými RRA co se týče počtu pracovníků, množství finančních prostředků a délky existence RRA. Tyto rozdíly se samozřejmě promítají i do stylu a kvality práce jednotlivých RRA. Vedle etablovaných RRA s vybudovanými kvalitními vazbami s partnery v regionu existují RRA jež teprve hledají vhodné partnery a formy spolupráce.

RRA se podílejí na zpracovávání regionálních rozvojových plánů. Zpracování těchto dokumentů je vyžadováno ze strany EU a v některých případech podmiňuje i možnost čerpání finančních prostředků z předvstupních fondů EU. Informace o nutnosti zpracování těchto plánů přicházejí údajně až na poslední chvíli. Zpracování těchto plánů tak probíhá údajně většinou ve velkém časovém tlaku bez možnosti široké a kvalitní diskuse. Důsledkem této časové tísně tak (podle údajů NGO a většiny vedoucích referátů ŽP) je často určitý formalismus³² celého plánu jakož i formalismus provedení vyžadovaných procedur (např. posouzení dopadů na životní prostředí nebo spoluúčast veřejnosti).

Pracovníci RRA mají o EU velmi kvalitní informace, často dokonce z „první ruky“ (např. Official Journal). Jedná se však především o informace o regionální politice EU, možnostech využívání předvstupních fondů atp ... než o informace o environmentální acquis. Environmentální hledisko je tak v činnosti RRA spíše marginální.

4.3.1.6 NGO

Po roce 1989 vznikla v ČR celá řada NGO zaměřených na ochranu životního prostředí. V průběhu devadesátých let se jako hlavní představitelé „zeleného aktivismu“ a environmentální advokacie v ČR vyprofilovaly organizace Děti Země a Hnutí Duha. Obě organizace se aktivně zapojují do veřejných procesů na území celé ČR. Aktivně působí i česká pobočka mezinárodní organizace Greenpeace.

Pracovníci NGO představují (co se informovanosti o EU týče) vnitřně patrně nejvíce heterogenní skupinu. Existují zde jak lidé s velmi vysokou úrovní informovanosti (převážně ve vrcholových funkcích celostátních NGO³³, zdrojem informací pro ně jsou zejména zahraniční partnerské NGO) tak lidé s informovaností nepřevyšující standardní (ne)informovanost běžné populace. Lepší informovanost je obecně ve velkých městech. Lokální NGO (popř. pobočky celostátních NGO v menších obcích) řeší většinou jen místní problémy, popř. se věnují klasické ochranné práci (kosení luk atp ...). Systémové otázky nejsou v centru jejich zájmu.

Dále existují velké teritoriální rozdíly v kvalitě občanské společnosti a míry místní občanské participace. Jsou celá velká území kde prakticky neexistují aktivnější

³² Plány se nezpracovávají z vlastní potřeby strategické koncepce, ale proto, „aby se vyhovělo požadavkům EU a mohli jsme začít co nejdříve z EU čerpat peníze.“ (pracovník RRR)

³³ Sofistikovaná diskuse o ŽP a EU probíhá např. na stránkách časopisu „Sedmá generace“ vydávaného Hnutím Duha.

environmentální NGO (např. Pardubicko a Královéhradecko), jinde je naopak aktivních občanů relativní³⁴ dostatek (např. Plzeň či Brno). V případě rozhodování o projektech s mimořádným dopadem na životní prostředí v místech kde neexistuje místní aktivní NGO se do rozhodovacích procesů vkládají NGO z „aktivnějších oblastí“ ČR.

Drtivá většina dotázaných reprezentantů NGO si stěžuje na nekomunikativnost a předpojatost úředníků (především úředníků místní správy) vůči NGO. Velmi časté jsou stížnosti, že ani přes generální žádost o zasílání informací podanou na úřadě jim úředníci neposílají některé důležité informace. Výjimkami byli naopak stížnosti NGO na průmyslové podniky.

Celkově je možno říci, že tematika vstupu ČR do EU a s tím spojených environmentálních hrozeb a příležitostí je záležitostí především vrcholových článků velkých NGO a do práce místních NGO a poboček se prakticky nepromítá.

4.3.2 Teritoriální perspektiva

Lepší informovanost je v okresech sousedících se státy EU, resp. s okresy některého z „německých“ euroregionů. Informace přicházející v rámci přeshraničního partnerství (popř. twinningu) jsou hodnoceny jako mnohonásobně kvalitnější a potřebnější než informace přicházející po vnitrostátní linii.

V okresech Bruntál a Ostrava vyjadřovali dotázaní experti opakovaně velmi silně svůj pocit, že stojí zcela stranou zájmu centrálních orgánů ČR³⁵. V těchto okresech je (spolu s okresem Frýdek-Místek) horší ekonomická situace než v ostatních sledovaných okresech. Je zde tedy i méně funkčních zemědělských a průmyslových podniků.

4.3.3 Obecné

Nejvýznamnějším zdrojem variability znalosti standardů EU v oblasti životního prostředí je osobní aktivita respondenta, respektive jeho postoj a motivace - zájem či nezájem o danou problematiku. I uvnitř jednotlivých skupin (dle institucionální příslušnosti) respondentů existují relativně velké rozdíly v informovanosti³⁶.

Dále se pak ukazuje, že vliv institucionální příslušnosti respondenta převažuje nad vlivem jeho teritoriální příslušností.

Naprostá většina respondentů (s výjimkou pracovníků ČIŽP) postrádá systematickou distribuci informací o nárocích EU v oblasti jejich působnosti. Informovanost o nárocích vstupu ČR do EU z hlediska ekologie je proto obecně (s výjimkou ČIŽP) velmi nízká. Většinou se jedná pouze o obecné povědomí generované na základě útržkovitých masmediálních informací³⁷. Takto získaná informovanost je nutně neúplná, neucelená a nekonkrétní a nemůže se proto ani proměnit v konkrétní činnost. Nelze hovořit o

³⁴ V této souvislosti je nutno připomenout, že občanský sektor (včetně environmentálních NGO) je v ČR celkově spíše velmi slabý a nerozvinutý. Environmentální NGO nepředstavují ani zdaleka adekvátní protíváhu aktérům s destruktivním vlivem na ŽP.

³⁵ Dotázaní v těchto okresech často také vyjadřovali své potěšení z návštěvy tazatele s tím, že to je de facto poprvé, kdy se jich z Prahy přijel někdo zeptat na jejich názor.

³⁶ V situaci kdy ve většině institucí neexistuje systematická distribuce informací o EU a problematika environmentální acquis EU se do jejich práce bezprostředně nepromítá, záleží především na osobní aktivitě a zájmu každého, zda nad rámec svých pracovních povinností bude sledovat ještě tuto problematiku.

³⁷ Jedná se o znalost témat frekventovaných v masmédiích - potřeba investic do budování čistíren odpadních vod (ČOV), nutnost udělat „něco“ s odpady, vědomí zprísňení některých limitů atp ...

informovanosti pohybující se na úrovni konkrétních realizačních směrnic. Podobně nízká je i znalost výsledků screeningů.

Universální³⁸ skutečností pak je absence představy o budoucím institucionálním zajištění jednotlivých položek *acquis* a rozdělení kompetencí³⁹. Ve všech sledovaných oblastech existují samozřejmě i velmi kvalitně informovaní jednotlivci. Informace získávají na základě vlastní aktivity (většinou nad rámec svých povinností) z vlastních zdrojů⁴⁰. Motivem k takové nadstandardní aktivitě je často osobní zkušenost získaná pracovní pobytem v partnerské instituci v zemích EU.

Jako naprosto zásadní bariéra kvalitnější a rychlejší přípravy na implementaci nároků *acquis* je respondenty univerzálně chápána centrální úroveň státu. Konkrétně pak:

- 1) Pomalé přijímání nových kvalitních zákonů, popř. přijímání zákonů, u nichž již v době jejich přijetí je jasné, že neodpovídají standardům EU (např. odpadový zákon) a bude tedy nutné záhy přijmout zákon nový. To je pro dotčené subjekty samozřejmě výrazně demotivující. Seznamování se s novou zákonnou úpravou určité oblasti je navíc časově náročné. Celkový dojem z práce centrálních orgánů je absence jakékoliv konkrétní koncepce.
- 2) Takováto legislativní provizoria, popř. existence množství novelizací nekvalitních zákonů samozřejmě znepráhledňují situaci a ztěžují orientaci v platné legislativě jak státním úředníkům tak soukromým subjektům.
- 3) Pomalá, neprůhledná a nekvalitní práce ministerstev⁴¹.
- 4) Absence ucelených a konkrétních informací přicházejících po státně-správní linii. Výjimkou není situace, kdy pracovníci ministerstev nejsou na seminářích pro pracovníky Okresních agrárních komor (OAK), Okresních hygienických stanic (OHS) atp ... schopni podat uspokojivou informaci.
- 5) Stát přikládá environmentální politice naprosto nedostatečný význam⁴².

Za nejvážnější potenciální zdroj problémů praktické implementace environmentální *acquis* je respondenty obecně označováno nepříznivé právní vědomí společnosti. Zmiňována je tradiční snaha vyvrátit nad zákony, chápána navíc nadále jako výraz osobní statečnosti a chytrosti. Zvláště problematicky může tato nekázeň působit v situaci, kdy řada oblastí *acquis*

³⁸ Tj. skutečností platnou ve všech sledovaných institucích a teritoriích.

³⁹ Zde se velmi negativně projevuje především přetrvávající nejasná situace o kompetencích a náplni budoucích Vyšších územně-správních celků (VÚSC). Prodlužování nejistoty vede mimo jiné k odlivu kvalifikovaných pracovníků např. z Okresních úřadů (OkÚ), respektive k nezájmu nových pracovníků o práci v těchto institucích. Perspektiva rušení OkÚ oslabuje i jejich pozici vůči jiným subjektům. Velmi často se objevuje názor, že pokud budou zrušeny OkÚ aniž by předtím několik let nefungovaly perfektně VÚSC, dojde ke zhroucení státní správy v ČR.

⁴⁰ Tj. např. přes Internet, známé na ministerstvech atp ...

⁴¹ Např. tzv. Fond malých projektů (s nímž byli na místní úrovni velmi dobré zkušenosti) nepostoupil do dalšího kola a dotázaným je známo pouze to, že projekt je zablokovaný kdesi na úrovni MF a MMR. Realizaci řady projektů spolufinancovaných EU zase komplikuje rozpočtová osnova ČR, respektive skutečnost, že jeden projekt běží zároveň jak podle rozpočtové osnovy ČR tak zároveň podle termínů EU.

Pracovník ČÍŽP: „Na MŽP si mohou dovolit přemýšlet 14 dnů co je a co není odpad, ovšem já tady na to mám 20 minut, jinak mohu kamiony zcela zablokovat hraniční přechod.“

⁴² Ředitel OHK: „Nepřisuzuje-li stát ekologické politice ani takový význam aby zavedl daň k ochraně ŽP (kterou máme již několik let pouze v zákoně na papíře), nemůžete po podnikcích chtít aby se samy chovaly ekologicky.“

spoléhá především právě na osobní odpovědnost⁴³. Dle názoru respondentů je informovanost veřejnosti o EU prakticky nulová, chybí osvěta a širší veřejná diskuse o EU.

4.4 Závěry

Implementační proces v ČR již započal a probíhá. Průběh procesu provází následující omezení:

- Implementační proces je v ČR v současné době silně diferencován podle míry osobního zájmu o danou problematiku.

- Proces implementace se tak v současné době opírá především o aktivitu:

a) vrstvy profesionálů se silným zájmem o danou problematiku působících v jednotlivých sférách

b) vrstvy „aktivistů“ z nejrůznějších NGO

c) subjektů majících na zdárné implementaci vlastní ekonomický zájem

- Implementační proces vstupuje na komunální úroveň jako poněkud exogenní prvek, jež je nadále závislý na jisté centrální direktivě.

- Jako největší slabinu identifikovala většina dotázaných expertů centrální úroveň státu. Předmětem kritiky byla především nízká aktivita centrálních institucí a nekoncepčnost jejich činnosti. Situace se však zřejmě postupně zlepšuje s tím, jak se mění přístup politických reprezentací.

- Ekologická tematika zůstává podle dotázaných respondentů pro většinu společnosti nadále pouze okrajovým tématem. Hlavním nositelem zájmu o tuto problematiku jsou environmentální NGO a jednotliví „staří profesionálové“ působící v oblasti průmyslu, zemědělství, státní správy i místní samosprávy. Nezájem a pasivita širší veřejnosti (a to i na komunální úrovni) představuje vážný deficit.

- Implementační proces nadále postrádá prvek lokální participace a skutečného včlenění ekologie jak do lokálních strategických úvah a koncepčních materiálů tak především do jejich praktické aplikace. V současné době nelze hovořit o existenci integrovaných komunálních rozvojových a ekologických politik.

- V řadě případů je environmentální problematika chápána jako překážka bránící rychlejšímu (hospodářskému) rozvoji obcí. Přetrvává určitá fetišizace hospodářského rozvoje, některá města a obce prosazují budování prestižních (ale ekologicky devastujících) projektů (např. četné návrhy na výstavbu mezinárodních letišť atp ...)

- Existuje velké uspokojení (zvláště v místní samosprávě a průmyslu) z poklesu znečištění vod a ovzduší v průběhu devadesátých let. Převládá pocit, že „už jsme toho pro životní prostředí udělali až až“. Požadavky na další zlepšování stavu ŽP tak bývají vnímány jako neoprávněně maximalistické. Ochota k dalším investicím do ochrany ŽP není proto příliš velká.

- S nízkou mírou zájmu o environmentální problematiku souvisí i jistý resortismus některých institucí. Lze proto očekávat problémy s implementací směrnic vyžadujících kooperaci širšího spektra partnerů než pouze specializovaných „environmentálních“ pracovišť. Integrace ochrany ŽP do sektorových politik je zatím málo známý pojem a při pokusech prosadit jej do praxe naráží na značnou resistenci.

- Řada úředníků státní správy i místní samosprávy není ochotna příliš komunikovat (např. při přípravě územních plánů) s NGO nebo poskytovat veřejnosti informace. NGO nejsou

⁴³ Vážné problémy mohou na základě tohoto principu nastat podle ředitelů OHS například v oblasti komunální hygieny a výživy, kdy provozovatelé nejrůznějších zařízení nejsou připraveni sami převzít větší odpovědnost.

většinou úředníků a komunálních politiků vnímány jako partner ale jako nepříjemná komplikace.

- Dotázaní experti postrádají konkrétní informace o důsledcích a dopadech vstupu ČR do EU přímo na oblast jejich činnosti. Existuje silný zájem o informace tohoto charakteru, informace však musí být jasné, stručné, konkrétní a dotýkající se přímo speciálně daného odvětví.

- V průmyslu a zemědělství je lepší informovanost o požadavcích na konečnou kvalitu výrobků než o výrobních a provozních normách.

- Připravenost k implementaci je nejvyšší v ekonomicky konsolidovaných sférách a sférách s intenzivními kontakty s partnerskými institucemi v zemích EU (tj. především zahraniční a exportně orientované průmyslové podniky). Ve sféře průmyslových podniků působí silně proimplementačně trh a mezinárodní konkurence.

- Především v oblasti státní správy a místní samosprávy převládá pasivní vyčkávání, respektive spoléhání se na aktivitu vrcholných orgánů .

- Problematika vstupu ČR do EU je vnímána jako problém centrálních (respektive vládních) orgánů ČR a nemá charakter subsidiarity.

- Znalost výsledků screeningu je velmi nízká. Většina dotázaných nemá představu o celkovém rozsahu a charakteru změn spojených se vstupem ČR do EU. Pohled do budoucna tak končí u připravované legislativy ČR.

- Rozhodující je pro všechny aktéry stávající a připravovaná legislativa ČR (aneb není-li transponováno, nemůžeme očekávat že bude implementováno).

- Hlavním spouštěcím mechanismem zájmu o EU je možnost čerpání finančních prostředků z rozpočtu EU.

4.5 Doporučení

- Je třeba „rozpohybovat“ vrcholnou úroveň ČR (buďto politickým tlakem ze zahraničí nebo prostřednictvím podpory domácích proimplementačních aktérů – např. ENGO), a motivovat její představitele k efektivnější práci a systematickému postupu.

- Při jednáních s profesionály a odborníky pracujícími v jednotlivých sférách na komunální úrovni je třeba respektovat skutečnost, že na komunální úrovni ztrácí na významu politický rozměr implementačního procesu a vyžadovány jsou naopak konkrétní odborné informace technického charakteru s profesní vazbou a návazností.

- Profesionálům na komunální úrovni je třeba poskytovat informace o celkovém rozsahu změn provázejících vstup ČR do EU v dané sféře, tj. o změnách přesahujících horizont stávajících a připravovaných zákonů ČR.

- Je nutné oslovit a zainteresovat nejširší veřejnost.

- Je zapotřebí vytvářet dostatečně širokou nabídku „menších“ projektů na jejichž financování mohou města a obce finančně dosáhnout.

- Při nízké úrovni environmentálního povědomí v ČR je nezbytně nutné podmiňovat čerpání finančních prostředků investičního charakteru z fondů EU důsledným respektováním environmentálních standardů EU a toto následně kontrolovat.

- Je velmi vhodné podporovat přímé kontakty a pracovní stáže expertů v partnerských institucích v zemích EU.

5 Analýza českých médií za období od 1. ledna 2000 do 31. srpna 2000 se zřetelem na problematiku životního prostředí a přípravu ČR na vstup do Evropské unie

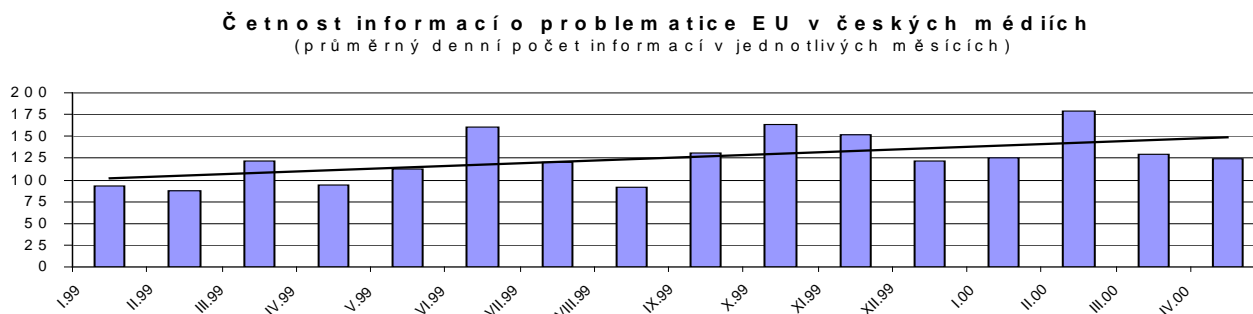
5.1 Cíle analýzy

Tato analýza hledá odpověď na následující otázky:

- Jak se problematika vstupu ČR do EU v souvislosti s ochranou životního prostředí objevuje v českých médiích ?
- Jaké informace se čtenář a posluchač dozví ?
- Jak pociťuje jejich potřebu a jak je tato potřeba uspokojována ?

5.2 Situace

Jak dokládá následující graf, (obecné) otázky vstupu ČR do Evropské unie se objevují v českých médiích stále častěji. (zpracováno na základě dat společnosti Anopress)

Současně pokračuje pokles zájmu veřejnosti o otázky životního prostředí – jako naléhavý problém vidí ŽP historicky nejnižší počet obyvatel. Téma životního prostředí bylo v době těsně po sametové revoluci vnímáno veřejností podstatně intenzivněji než dnes. V roce 2000 jsou v centru pozornosti veřejnosti jiné otázky než je životní prostředí, které navíc není vnímáno jako součást transformace.

Časová řada hodnocení problémů jako velmi naléhavých v %⁴⁴

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
korupce, hospodářská kriminalita	-	70	77	73	70	79	82	76
nezaměstnanost	44	40	42	37	26	38	58	74
organizovaný zločin	-	68	73	66	68	65	71	64
ekonomická reforma	69	53	42	41	33	53	57	64
obecná kriminalita	73	83	79	76	72	65	72	62
sociální jistoty	-	48	59	60	53	59	61	55
funkční legislativa	-	45	48	48	39	58	55	50
zdravotnictví	-	55	46	56	54	74	60	49
životní úroveň	54	52	54	54	49	50	55	47
zemědělství	56	37	45	41	36	39	39	40
bydlení a nájemné	-	32	41	43	49	41	44	32
životní prostředí	55	51	48	52	50	37	41	27
školství	-	36	35	36	28	40	43	24
uprchlíci u nás	-	20	-	15	18	16	26	18
rasismus	-	-	-	-	-	-	17	17
soužití s Romy	-	28	24	22	19	14	12	11
vztahy se SR	-	15	12	10	10	9	9	5
územně-správní uspořádání ⁴⁵	48	-	8	9	7	4	5	5

Problematika životního prostředí dosahuje historicky nejnižší naléhavosti od r. 1992, tento trend pokračuje i v r. 2000.

Jak naléhavé je řešení společenských oblastí a problémů – 1999 v % (Zdroj: Institut pro výzkum veřejného mínění).

	velmi naléhavé	dost naléhavé	málo naléhavé	není naléhavé
korupce, hospodářská kriminalita	76	21	2	0
nezaměstnanost	74	22	3	0
organizovaný zločin	64	28	5	1
ekonomická reforma	64	31	2	0
obecná kriminalita	62	34	4	0
sociální jistoty	55	34	8	1
funkční legislativa	50	34	7	2
zdravotnictví	49	38	9	2
zemědělství	40	40	10	2
životní úroveň	47	43	8	1
bydlení a nájemné	32	43	18	3
životní prostředí	27	50	18	3
školství	24	43	22	4

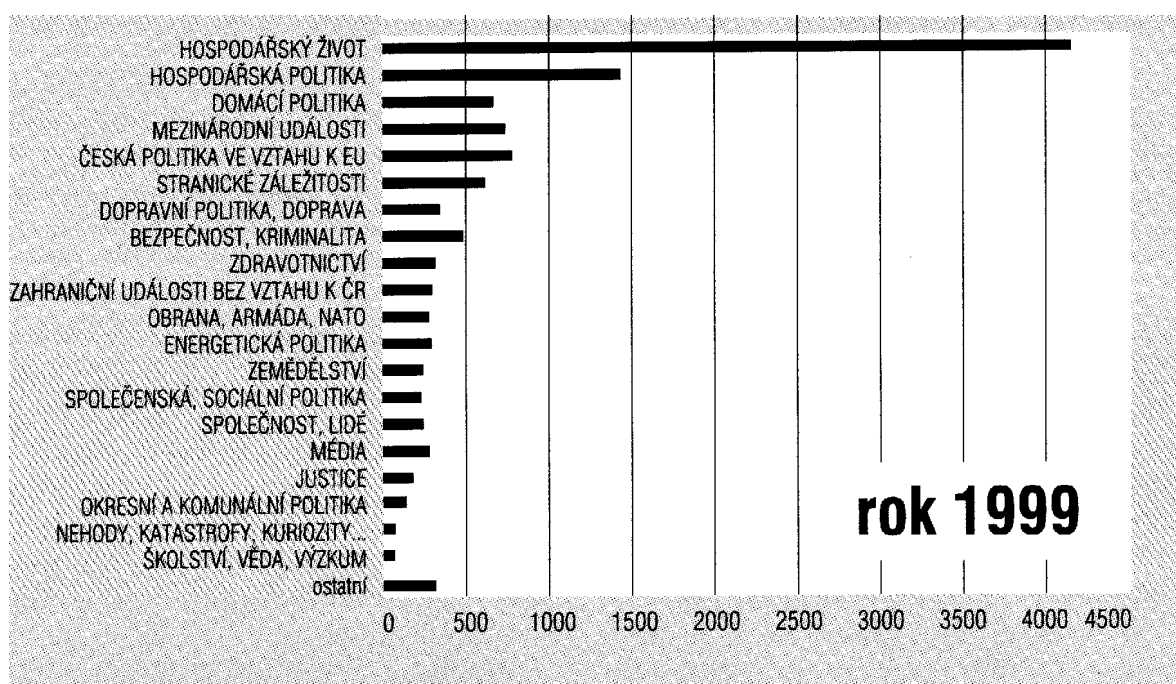
44 Otázka: „Jak naléhavé je podle Vašeho názoru řešení následujících problémů naší společnosti?“ Varianty odpovědí: velmi naléhavé, dost naléhavé, málo naléhavé, není naléhavé

45 V roce 1992 proběhlo rozdělení federace.

uprchlíci u nás	18	41	27	8
rasismus	17	35	31	12
soužití s Romy	11	31	38	16
vztahy se SR	5	23	45	21
územně-správní uspořádání	5	13	36	35

Pokles zajmu veřejnosti o otázky životního prostředí vnímají samozřejmě i editoři a vydavatelé titulů, kteří následně omezují prostor věnovaný otázkám ekologie a omezují nebo ruší rubriky a přílohy s touto tematikou.

Pro ilustraci může posloužit následující graf, který ukazuje tématické rozdělení článků v celostátním deníku Hospodářské noviny v roce 1999. Za povšimnutí stojí skutečnost, že téma životní prostředí není ani samostatně v přehledu uvedeno. Tato skutečnost je bohužel pro celoplošná média typická.

5.3 *Prezentace environmentálních souvislostí vstupu ČR do EU v kontextu prezentace environmentální problematiky obecně*

Jak je zřejmé z předešlé kapitoly, sledovaná problematika ekologických příprav na členství ČR v EU je průnikem dvou množin:

- a) Postupně se zvětšující množiny zpráv o vztazích EU a ČR
- b) Postupně se zmenšující množiny zpráv o životním prostředí

Z tohoto důvodu je velmi problematické hodnotit, zda se dané problematice média věnují více nebo naopak méně. Monitoring médií obsahuje ve sledovaném období 1. ledna – 31. srpna 2000 celkem 4 881 zpráv o životním prostředí:

Měsíc roku 2000	počet zpráv
leden	559
únor	663
březen	637
duben	578
květen	637
červen	533
červenec	728
srpen	546
celkem	4 881

Z tohoto počtu jsou podrobněji pro potřeby této analýzy členěna následující témata:

ŽP a příroda všeobecně	1451	29,72 %
výstavba dálnic	661	13,54 %
zprávy z obcí	626	12,82 %
podniková sféra	405	8,29 %
JE Temelín	389	7,96 %
těžba surovin	248	5,08 %
vodní zákon a kompetence	229	4,69 %
Energetika	201	4,11 %
povodně a další katastrofy	198	4,05 %
ŽP+EU	165	3,38 %
medvěd *	126	2,58 %
kůrovec**	118	2,41 %
globalizace ***	25	0,51 %
geologický zákon****	24	0,49 %

* toto téma se vyskytovalo pouze v měsících VI-VIII.

** toto téma se nevyskytovalo v lednu

*** toto téma se vyskytovalo pouze v měsících VI-VIII.

**** toto téma se vyskytovalo pouze v měsících IV-VIII.

Do tématu **Životní prostředí a příroda všeobecně** jsou zařazeny články o globálních problémech (změna klimatu, kácení deštných pralesů, vyčerpávání přírodních zdrojů, ochrana chráněných živočichů a mezinárodní obchod s ohroženými druhy zvířat a rostlin dle úmluvy CITES), zprávy o ekologických katastrofách ve světě jako jsou havárie tankerů, zemětřesení, průmyslové havárie a další články. Většinu zde zařazených článků lze charakterizovat jako "globální černou kroniku".

Téma **Výstavba dálnic** zahrnuje články, diskuse a polemiky především o udělení výjimky ze zákona 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny o výstavbě dálnice D 8 Praha Drážďany přes Chráněnou krajinnou oblast České středohoří, resp. návrhu NGO o alternativní trase a soudních sporech v této kauze, o sporech mezi resorty MŽP a Ministerstvem dopravy a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Dále sem spadají články o vedení trasy dálnice D 3 mezi Prahou, Českými Budějovicemi a Lincem (Rakousko), kauza dálničního obchvatu města Plzně na trase dálnice Praha – Plzeň - Rozvadov – Norimberk, kauza dálnice D 11 Praha- Hradec Králové-Náchod-Wroclav a další kauzy spojené s výstavbou obchvatů sídel, tunelů a dalších významných dopravních staveb. Zde zařazené články jsou velmi kontroverzní. Zde popisované kauzy se táhnou řadu let a stanoviska jednotlivých resortů, zastánců a odpůrců jednotlivých variant jsou protichůdná a po letech si čtenář, který není obeznámený s historií kauz nemůže udělat svůj názor.

Zprávy z obcí – v této kategorii jsou soustředěny články o komunálních problémech – výstavba čističek odpadních vod, plynofikace, výstavba kotelen na biomasu, vyhlásování pěších zón, zavádění separovaného sběru odpadu, obnova parků, sanace skládek odpadu apod.

Podniková sféra - zde jsou články o zavádění šetrnějších technologií, zavádění systémů čistší produkce (EMAS) a norem řady ISO 9000 a 14000, investicích podniků do koncových čistících technologií, výrobě, která splňuje požadavky EU z hlediska požadavků na kvalitu výrobků, produkci Ekologicky šetrných výrobků atd.

JE Temelín – problematika jaderné elektrárny Temelín se stala velmi frekventovanou zejména kvůli protestům Rakouska a částečně Německa proti spuštění této kontroverzní stavby. V souvislosti s protesty Rakouska a jeho snahou zapojit do řešení sporu s ČR Evropskou komisi, jsou zde reakce představitelů EU, články o jaderné energetice v rámci EU. V průběhu sledovaného období docházelo postupně k nárůstu počtu těchto zpráv a tím se v médiích postupně v letních měsících "vyčerpá limit", který editoři na ekologii v rámci svých titulů mají.

Těžba surovin – tato oblast zahrnuje články zejména o těžbě vápence v CHKO Český kras – kampaň NGO Děti Země, problémy okolo těžby štěrkopísků v rekreačních oblastech v okolí Prahy, problematiku sanací ekologických škod po chemické těžbě uranu, vývoz surovin za hranice.

Vodní zákon a kompetence – zde jsou články, které se dotýkají přípravy nové legislativy v oblasti ochrany vod. Zejména jde o kompetenční spory mezi MŽP a MZE – vždy však s odvolávkou na praxi v zemích EU, kterou si však obě ministerstva vykládají naprosto odlišně. Čtenář pak musí být nutně zmaten, protože většinou byly publikovány články z pera autorů, kteří jsou přívrženci jednoho ze znesvářených táborů. Nezávislá analýza vodní politiky EU (přijetí rámcové směrnice o vodě) a objektivní srovnání s připravovaným zákonem o vodách však byla naprostou výjimkou.

Energetika – zde jsou zařazeny články, které týkají energetiky obecně (bez tématu jaderné elektrárny Temelín) tj. problematika úspor energií, využívání obnovitelných zdrojů, těžby uhlí v severočeské pánvi a zaměstnanost, ceny energie, liberalizace trhu s energií a privatizace sektoru, program MŽP Slunce do škol atd ...

Povodně a další katastrofy – zahrnuje články, které se vztahují k povodňovým událostem z jara roku 2000, zpravodajství z postižených území, zprávy o sesuvech půdy a skal, o únicích chemických látek do životního prostředí při průmyslových a dopravních nehodách v ČR.

ŽP+EU - Zde jsou články, které jsou v ohnisku této analýzy. Jde o články, které se vztahují k procesu vyjednávání o kapitole 22 Životní prostředí mezi ČR a EU, o krocích Komise vůči členským státům, které nedostatečně respektují *environmental acquis*, o problémech, které ČR čekají před vstupem do EU v oblasti životního prostředí, komentáře a zprávy o návštěvě komisařky Walströmové v ČR, o přípravě a přijetí Implementačních plánů a také o snaze ministra Kužvarta stát se znovu členem Výboru vlády pro integraci.

Pro srovnání zařazujeme do přehledu i následující kategorie:

Medvěd – jde o články, které referují o škodách, které napáchal v období červen- srpen 2000 jeden jediný medvěd, který utekl ze zajetí a pohyboval se v horách na česko-slovenském pomezí, kde plenil úly, kurníky a napadal ovce. Medvěd byl posléze odchycen a umístěn do zoologické zahrady odkud se opět dostal na svobodu a byl zastřelen na útěku. Tato kategorie je zde zařazena proto, že **zpravodajství a četnost příspěvků o kauze medvěd v těchto měsících zcela převážila nad zájmem médií o problematiku Evropské unie v souvislosti s otázkami životního prostředí**. V srpnu 2000, v době vrcholné „okurkové sezóny“, bylo zaznamenáno 76 zpráv o medvědu a pouze 3 zprávy o tématu EU+ŽP. V červenci 2000, tedy v době po návštěvě komisařky Wallströmové a po přijetí Implementačních plánů a dodatků k Pozičnímu dokumentu, bylo zaznamenáno 45 záznamů o medvědu a 31 o EU+ŽP.

Kůrovec – jde o zprávy a diskuse o zásazích v I. a II. zóně Národního parku Šumava, kde v posledních letech došlo ke kalamitnímu výskytu kůrovce. Diskuse v médiích, vyvolaná kampaní Hnutí DUHA, se točila okolo úlohy národních parků a kácení stromů v nejcennějších lokalitách původních lesních porostů.

5.4 Obsahová analýza zpráv o problematice vstupu ČR do EU z hlediska životního prostředí

Z detailní obsahové analýzy 165 záznamů (článků a prepisů pořadů z elektronických médií) vyplývá následující:

a) Většina článků již v titulku používá formulace, které vzbuzují:

negativní reakce – např. *ČR musí investovat 240 miliard do životního prostředí, Ekologické dostihy s EU, Česko už ekologickou výjimku nebude žádat, Na ekologii Česko vydá 245 miliard korun, Zelený kůl v plotě, Směrnice IPPC se dotkne 1600 podniků, Walströmová Praze vyčte pomalé tempo sladování legislativy, Vyšší tempo integrace neznamená všechno, Obce fondy EU využívají málo, Kužvart školil starosty, MŽP možná bude muset EU žádat o deset přechodných období, Kužvart bude žádat další výjimky z evropského práva, ČR má komplikace při vstupu do EU, Nesplnění požadavků EU může přijít stát draho, Republika neumí zaplatit špičkové ochránce přírody, Kužvart je podle Zahradila přísnější než EU, Čističky odpadních vod budou tvrdým oříškem, Ekologie je drahá, říká Kužvart, Návrh posuzování vlivů na životní prostředí překračuje pravidla ES, Obce budou těžko shánět miliardy na čističky vod, Úředníků máme dvakrát tolik než v roce 1989 a bude jich víc, Ministerstva požadují kvůli Unii další stovky úředníků.*

neutrální reakce: např. *Ministerstvo má plán pro včasné přijetí ekologických norem, Plnění národního programu, Příprava ČR na vstup do EU, Vodní politika ČR ve srovnání*

s EU, Priority při procesu přibližování EU se nemění, Rozšiřování EU, Komisařka jednala s ministrem. Připravenost na vstup do EU, Komisařka EU navštívila Prahu, Jednání vládního výboru pro integraci, EIA v Evropské unii, Naše připravenost na vstup do EU, Kužvart: Brzy budu členem výboru, Zákony EU podporují všichni, představy se však liší.

pozitivní reakce: např. EU pomáhá zlepšit ekologii u česko německých hranic, Emise hluku, V ekologii země dosáhla pokroku, Stavby silnic a železnic jsou připraveny pro vstup do EU, Lektori poradili, jak využívat fondy, O peníze z Evropské unie se uchází na 200 zájemců, Venkovské sdružení chce získat na ekologii evropské peníze.

b) Většina článků zdůrazňuje **obtíže**, které ČR v oblasti životního prostředí před vstupem do EU čekají (finanční náročnost pro stát, podniky i obce, nárůst počtu úředníků, nutnost investic, nutnost změn zákonů). Těchto příspěvků je cca 56 %. Další skupinou jsou příspěvky neutrální, které přinášejí srovnání mezi ČR a EU, případně referují o proběhlých jednáních – cca 28 %. Poslední skupinou příspěvků je pozitivní vyznění příspěvku – pomoc EU ČR – cca 16 %.

c) Podrobnější analýza přínosů vstupu ČR do EU pro běžný každodenní život občanů (co se změní k lepšímu, jaký bude vliv na lidské zdraví) nebyla zaznamenána. Stejně tak ale nebyla zaznamenána zpráva, která by obsahovala argumenty proti vstupu ČR do EU z důvodu zhoršení životního prostředí.

d) Internetový archiv článků o problematice Evropské unie a životního prostředí (Ekolist – Ekomonitor⁴⁶, ostatní archivy (např. Euroskop) obsahují jen minimum článků s danou problematikou) obsahuje za sledované období celkem 293 záznamů. Jde o články, které rozsahem zabírají více než jeden sloupec.

Počet pozitivně laděných záznamů	56	19 %
Počet neutrálně laděných záznamů	107	36 %
Počet negativně laděných záznamů	130	44 %

5.5 Témata, která se ve sledovaném období v českých médiích neobjevila

Otázky životního prostředí jsou pro Evropskou komisi jednou z priorit a zejména přijímání legislativy na evropské úrovni se v posledních letech velmi urychlilo. Stejně tak jsou v praktických krocích Komise zdůrazňovány otázky vymáhání evropského environmentálního práva. Následující odstavce přinášejí přehled témat, která se diskutovala na evropské úrovni, ale česká média jim nevěnovala pozornost.

• **Otázka přístupu ČR k programu EU LIFE III.** V červnu r. 2000 rozhodla porada vedení MŽP, že ČR se v r. 2000 nepřipojí k programu LIFE III a ani pro rok 2001 není v návrhu státního rozpočtu navrhována částka na pokrytí členského příspěvku ČR pro tento program. Tento program mohl přispět k realizaci projektů zaměřených na ochranu životního prostředí, přírody a krajiny a mimo jiné k budování sítě NATURA 2000. Přesto rozhodování o přístupu či nepřístupu k tomuto programu proběhlo bez odezvy v médiích. Podíl veřejnosti na rozhodování o této otázce byl proto minimální. Doposud prováděné průzkumy o zájmu obcí,

⁴⁶ Tento archiv obsahuje i záznamy z periodik, které mají velmi nízkou sledovanost (Ekolist a další úzce specializované ekologické tituly) nebo byly publikovány pouze ve zpravodajství ČTK, které je přístupné pouze přes Internet velmi omezenému počtu čtenářů.

Zpravodajství ČTK poskytuje detailnější a vyváženější zprávy než ty, které jsou pak ve sledovaných médiích skutečně publikovány. Z tohoto zpravodajství jsou publikovány většinou pouze zkrácené verze s jistým "skandálním" – tj. čtivým obsahem. Proto je počet a poměr pozitivních-neutrálních- negativních zpráv poněkud odlišný. Nicméně v obou souborech negativně laděné zprávy převažují.

nevládních organizací a dalších subjektů, které by se potencionálně mohly ucházet o podporu, byly prováděny za situace, kdy tyto subjekty nebyly o programu vůbec informovány a proto projekty pochopitelně nebyly ani připraveny.

• **Globální hodnocení V. akčního programu EU pro životní prostředí a příprava VI. akčního programu.** Ve sledovaném období probíhala v rámci EU diskuse o plnění tohoto programu a kandidátské země byly vyzvány i ke spolupráci na tvorbě nového programu, jehož časový horizont zahrnuje i období, kdy již nové země již budou s největší pravděpodobností členy EU a proto se jich budou tyto otázky přímo dotýkat. I kdyby však členy EU v té době nebyly, bude se jich realizace toho programu dotýkat zprostředkovaně. Stejně tak zatímco Komise pokračovala na prohlubování Cardiffské iniciativy – integraci otázek ochrany životního prostředí do sektorových politik - v ČR probíhaly v tisku diskuse o přílišném vměšování Ministerstva životního prostředí do dopravní a energetické politiky.

• **Priority a cíle české politiky obecně a environmentální politiky zvláště v době po vstupu ČR do EU.** Česká vláda dosud neformulovala své cíle a priority své politiky v době po vstupu ČR a dalších kandidátských zemí do EU a ani se o nich v médiích nerefereje a nediskutuje. Doposud se diskutuje pouze o časovém horizontu do doby vstupu. Jsou tak diskutovány otázky:

- kdy ke vstupu dojde, kdy bude ČR a další kandidáti na rozšíření připraveny
- kolik bude příprava stát a kdo to zaplatí
- co vše se do doby vstupu musí udělat a změnit

Obecně nejsou publikovány a v médiích diskutovány otázky vztahující se za předpokládaný časový horizont přijetí nových členů.

• **Výzva Komise z ledna 2000 k účasti nevládních organizací na rozhodovacím procesu EU.** Tato problematika nebyla v médiích, a to ani v titulech vydávaných nevládními ekologickými organizacemi vůbec reflektována.

• **Bílá kniha EU o odpovědnosti za škody na životním prostředí,** která byla publikována počátkem roku 2000. První krok legislativního procesu EU, který může mít po přijetí konkrétní dopady na řadu výrobců, podnikatelskou sféru a i samotné občany, byl zmíněn pouze v jediném článku (Zpravodaj MŽP s minimální čteností). Následná diskuse a zmínky o reakci české strany na tento návrh komise nebyly publikovány.

• **Zelená kniha o politice EU ve vztahu k používání PVC,** která byla publikována počátkem léta 2000, byla zmíněna pouze v málo čteném odborném časopise Environmentální aspekty podnikání.

• **Změkčování české environmentální legislativy při přejímání *environmental acquis*.** V souvislosti s předcházejícím bodem (problematika PVC) došlo ke změkčení českého zákona o odpadech (původní česká právní úprava zakazovala používání PVC pro obaly od roku 2001, nyní platná úprava posouvá tento zákaz v souladu s politikou EU až na rok 2008). Nevládní organizace Ústav pro ekopolitiku o.p.s. v této souvislosti vydala tiskovou zprávu a řadu článků polemizujících s jedním z bodů opoziční smlouvy mezi ODS a ČSSD, který stanoví, že nová česká legislativa nebude přísnější než platná úprava ES. Amsterodamská smlouva však takové přísnější kroky členských států v zájmu ochrany životního prostředí povoluje. Tato tisková zpráva a další články poukazující na tento problém však nebyly publikovány (s výjimkou internetových stránek Ekolistu a Econectu).

• **Rámcová směrnice o vodě** – v člancích, které byly v souvislosti s kompetenčními spory mezi MŽP a MZE při přípravě nového vodního zákona publikovány, byly sice vždy odvolávky na evropskou vodní politiku a přijatou Rámcovou směrnici a vodě v členských státech společenství. Bohužel si však oba resorty tuto směrnici vykládají po svém a každý

úplně jinak. Čtenář pak musí být nutně zmaten – zejména v situaci, kdy nebyla publikována a ani na internetu není dostupná česká mutace této rámcové směrnice⁴⁷.

- **Twinning** – v ČR nyní působí ve státní správě ochrany životního prostředí pět expertů z členských zemí EU, kteří pomáhají při přípravě na vstup ČR do EU. Nebyl zaznamenán článek o jejich práci nebo rozhovor s nimi, nebyly publikovány jejich zkušenosti a názory a jejich pohled na problematiku rozšíření EU.
- **AC-IMPEL** – ČR hraje aktivní roli v síti institucí, které se zabývají prosazováním environmentálního práva v rámci EU a kandidátských zemích. Přesto, že se ve sledovaném období jednalo o zřízení sekretariátu této sítě v Praze, v celoplošných médiích se neobjevila zpráva o této iniciativě.

5.6 *Témata diskutována jen zčásti*

Přechodná období

Ve sledovaném období bylo publikováno 12 příspěvků, které referují o požadovaných přechodných obdobích, která bude ČR požadovat v oblasti životního prostředí. Příspěvky jsou formulovány tak, že tyto požadavky jsou z finančního a organizačního hlediska nezbytné. Nebyla zaznamenána diskuse o oprávněnosti požadavků na přechodná období, diskuse o jejich délce, nebyly zaznamenány reakce veřejnosti (podniků, obcí, NGO ...) k oprávněnosti a potřebnosti těchto požadavků. Pouze jeden jediný příspěvek (Republika neumí zaplatit špičkové ochránce životního prostředí – MF Dnes, P. Baroch) se hlouběji zabývá příčinami, které vedou k požadavku na přechodné období v oblasti ochrany přírody, resp. budování sítě NATURA 2000.

V oblasti ochrany vod je zdůrazňováno, že výstavba nových čističek odpadních vod podle požadavků směrnic ES, zejména v menších sídlech, je tak finančně náročná, že je nezbytné požadovat přechodné období. Velmi málo je zmiňován fakt, že nutnost výstavby ČOV vyplývá i z již dnes platných českých předpisů, a že pozitivní efekt bude přínosem především pro české občany.

Nebyla zaznamenána zpráva, která by polemizovala s oficiálním stanoviskem vlády na potřebnost přechodných období, respektive návrhy, jak se žádostem o přechodná období vyhnout.

Finanční náročnost vstupu ČR do EU v oblasti ŽP

V publikovaných člancích je často zdůrazňována finanční náročnost ochrany životního prostředí. Ve vyjádřeních představitelů státní správy zaznívají vyjádření, které lze spíše než jako vzkaz čtenářům, chápat jako poselství členům rozpočtového výboru Parlamentu aby navýšili rozpočet resortu MŽP. Velmi málo je zdůrazňován pozitivní aspekt – totiž fakt, že potřebná infrastruktura technické ochrany ŽP bude budována českými firmami, že budování kapacit na recyklaci a zpracování odpadů, čištění odpadních vod a další stavby budou impulsem pro zaměstnanost a prosperitu českých firem.

⁴⁷ České překlady platné evropské legislativy dosud nejsou volně přístupné veřejnosti např. prostřednictvím internetu. Lze je získat na vyžádání v odborných knihovnách jednotlivých resortů. Bohužel dosud je přeložena a zrevidována pouze malá část platných předpisů ES. Návrhy předpisů ES, politiky, programy a "měkká legislativa" není překládána takřka vůbec a je téměř nedostupná.

5.7 Jak se environmentálními otázkám vstupu ČR do EU věnují celoplošná tištěná média?

MF Dnes – v tomto deníku jsou pravidelně zveřejňovány články o životním prostředí a to i v souvislosti s přípravou na vstup do EU. Problematikou se zabývá redaktor Pavel Baroch. Pravidelně se objevují příspěvky i v příloze Věda a počítače – editor Josef Tuček. Supplement Magazín Dnes + TV nemá rubriku o životním prostředí.

Právo – otázky životního prostředí jsou pokrývány pravidelně, není však stálá rubrika v přílohách a supplementu. Jsou zde publikovány příspěvky (komentáře) externích autorů a spolupracovníků. Jasně zaměření na environmentální aspekty rozšíření EU není.

Hospodářské noviny – environmentální zprávy jsou orientovány na podnikovou a komunální sféru, příloha Věda a technika pravidelně přináší podrobnější zprávy o ekologii i zprávy o ekologii ze zahraničního zpravodajství – editor Šárka Speváková.

Zemské noviny a Slovo – články a komentáře s problematikou životního prostředí se objevují pravidelně, nepravidelně i v souvislosti s přípravou na vstup do EU – redaktor Josef Kopecký a externí spolupracovníci.

Lidové noviny – články o ŽP se objevují pravidelně, sobotní vydání má rubriku *Přehled ekologických katastrof*, příloha Pátek nemá ekologickou rubriku – redaktor Marek Kerles.

Respekt – pravidelně jsou zveřejňovány komentáře, nepravidelně i placená inzerce NGO, pravidelně články externích spolupracovníků – redaktor Marek Švehla, Martin Kontra.

Týden – pravidelně jsou otiskovány články s environmentální tematikou, které jsou hlubší a podrobnější. O dalším pokračování existence této rubriky však jsou pochybnosti – redaktoři dříve Martin Poláček, Marek Šálek, nyní jen Čestmír Klos.

Reflex – pravidelně jsou zveřejňovány příspěvky s environmentální tematikou – redaktoři Tomáš Feřtek, Ivan Brezina. Zaměření na EU a ekologii však není prioritou, jde o společenský týdeník.

5.8 Jak se environmentálními otázkám vstupu ČR do EU věnují celoplošná elektronická média?

Česká televize

Mezi nejsledovanějšími dokumenty na prvním kanálu ČT 1 (stopáž 20 a více minut, sledovanost 10 a více %, přehled zahrnuje 21 pořadů) není ani jeden, který by se věnoval problematice Evropské unie nebo životního prostředí.

Mezi nejsledovanějšími dokumenty na ČT 2 (stopáž 20 a více minut, sledovanost 4 a více %, přehled zahrnuje 33 pořadů) není ani jeden, který by se věnoval problematice Evropské unie. Problematice životního prostředí v širším slova smyslu se také nevěnoval ani jeden z nejsledovanějších pořadů. Problematice ochrany přírody se věnovaly následující pořady: Podmořský badatel, Souostroví, Nebezpečí v moři, Ptačí svět). Tyto pořady můžeme ale stejně dobře zařadit do kategorie Cestopisné nebo Přírodovědné nebo Poznáváme exotické kraje.

Ve sledovaném období byl vysílán cyklus pořadů *Naskočíme?*, který byl natočen v rámci komunikační strategie MZV před vstupem do EU. Jeden z dílů byl věnován životnímu prostředí. Seriál nebyl vysílán v prime-time a celý projekt skončil vzájemnými žalobami mezi MZV a tvůrci pořadu kvůli způsobu a obsahu informování o problematice přístupu k EU.

Ekologicky zaměřený publicistický pořad ČT Nedej se!, který také není vysílán v hlavním čase se sledované problematiky několikrát dotkl. Tento pořad je pro svůj poněkud agresivní styl a konfrontační způsob prezentace problémů kritizován z mnoha stran. Své výtky opakovaně vyjadřují představitelé kritizovaných institucí, žurnalisté i někteří představitelé akademické obce a ekologických hnutí. Přesto však jde nadále o jediný pořad svého druhu.

Zpravodajství a rozhovory o problematice EU a ŽP jsou zveřejňovány ad hoc podle aktuální situace. Relativně dobré je pokrytí zpráv z Bruselu (vlastní korespondent) a zahraniční pořad komentovaného zpravodajství "21".

TV Nova

Archiv vysílaných pořadů soukromé a nejsledovanější **TV-Nova** uveřejňovaný na internetu obsahuje pod heslem Evropská unie celkem 4 pořady (ovšem vždy v cyklu nedělních politických diskusí 7 čili Sedm dní). Po obsahové analýze přepisu těchto 7,5 minut vysílacího času diskusí lze konstatovat, že hlavními body diskusí byly:

- datum vstupu do EU
- otázka doby konání referenda o vstupu ČR do EU
- postup a rychlost sladování legislativy

Pouze jednou účastník diskuse (5.3. 2000) zmínil environmentální otázky vstupu do EU. Výhody členství v EU pro občany byly zmíněny také v souvislosti s lepší ochranou spotřebitele a s liberalizací telekomunikací.

Archiv vysílaných pořadů TV-Nova uveřejňovaný na internetu obsahuje pod heslem Životní prostředí 3 pořady. Po obsahové analýze lze konstatovat:

- a) dva zde zmiňované pořady do této kategorie nepatří (publicistický pořad Na vlastní oči – Trosečníci, Na vlastní oči - Obvinění)
- b) zbývající jediný pořad je opět politický a diskusní 7 čili sedm dní – Referendum o Temelínu, 18. 6. 2000, diskutující P. Buzková, C. Svoboda se týkal spíše postoje k problematice přijímání zákona o referendu obecně, než problematiky EU a ŽP. Tento pořad je totožný s pořadem zmiňovaným v předchozím odstavci, protože je zařazen do obou kategorií.

Archiv účinkujících v pořadech TV-Nova na internetu neobsahuje jména osob, která by se měla environmentální problematikou vstupu ČR do EU z hlediska své ústavní nebo politické funkce, nebo z hlediska postavení ve státní nebo nevládní sféře zabývat. Není zde uveden např. ministr Kužvart, zmocněnec Moldan, vyjednaváč Telička ani nikdo z dalších osob, které se danou problematikou zabývají.

Zpravodajství TV-Nova se problematice životního prostředí věnuje pokud dojde k ekologické katastrofě nebo zatčení ekologického aktivisty. Pozitivní zprávy zřejmě nejsou "dostatečně atraktivní".

Rozhlas

Veřejnoprávní Český rozhlas 1 Radiožurnál (hlavní zpravodajský a současně nejsledovanější rozhlasový kanál se značnou autoritou) – vysílá pravidelně a systematicky příspěvky s environmentální tematikou jak v rámci zpravodajství (redaktor Petr Honzejek), také v rámci diskusních pořadů (Jana Klusáková). Vzhledem ke sledovanosti této stanice a způsobu pokrytí problematiky lze konstatovat, že jde o velmi dobrý a vlivný zdroj informací.

5.9 Jak se problematice EU věnují specializovaná ekologická média ?

Společným handicapem následujících specializovaných periodik je malá čtenost (počet vydaných výtisků je max. 3000 ks), respektive zaměření na úzký okruh zainteresovaných čtenářů.

Dalším společným rysem je skutečnost, že tato periodika nemají vlastní zahraniční korespondenty a články jsou přejímány z cest spolupracovníků redakce do zahraničí v rámci jejich profesního zaměření (účast na mezinárodních konferencích a jednáních). Nejde tedy o systematické a profesionální pokrytí tématu ani o dlouhodobé sledování tématu. Občas je přetiskováno podrobné zpravodajství ze zahraničních agentur.

Zpravodaj MŽP – pravidelně měsíčně jsou zveřejňovány příspěvky o mezinárodních aktivitách MŽP z pera pracovníků státní správy. Vzhledem k profilu titulu není zveřejňována diskuse a ohlasy čtenářů. (redaktor Jana Plamínková)

Nika – ve sledovaném období bylo vydáno zvláštní číslo zaměřené na vstup do EU s finanční podporou odboru evropské integrace MŽP a je připravován další speciál. (redaktor Ivan Makásek)

Ekolist – pravidelně a systematicky je sledovaná problematika pokrývána, jsou zde i články a polemické názory, elektronická verze přináší aktuální zpravodajství a odkazy na zdroje z EU, archiv článků. Lze hodnotit jako jeden z nejlepších zdrojů informací o této problematice. Vychází s podporou MZV a odboru evropské integrace MŽP (vydává Brontosauří ekocentrum zelený klub - redaktor Jakub Kašpar).

Environmentální aspekty podnikání – titul pravidelně a systematicky sleduje problematiku – zejména z hlediska dopadů na podnikatelskou a komunální sféru. Kromě toho jednou ročně vychází speciální číslo věnované přípravě na vstup do EU. (vydává České ekologické manažerské centrum - redaktor Zdena Štěpánová)

Sedmá generace – časopis Hnutí Duha – nepravidelně se věnuje problematice vstupu do EU, je zaměřena spíše na obecné problémy globalizace a globální problémy životního prostředí. Jedno číslo bylo věnováno přímo problematice EU. (redaktor Martin Vaněk)

Veronika – časopis ČSOP – víceméně pravidelně jsou publikovány články o ochraně přírody v rámci EU.

Integrace – časopis je věnován politickým otázkám evropské integrace, systematické pokrytí environmentální problematiky nelze konstatovat. Vychází s podporou programu Phare – NROS a programu Tempus.

Energie, Odpady, Vodní hospodářství – profesně zaměřené tituly se environmentálním otázkám vstupu do EU z hlediska svého profilu věnují, nepravidelně otiskují např. překlady dokumentů EU (Vodní hospodářství – rámcová směrnice o vodě) nebo tematicky zaměřenou přílohu (např. formou placené inzerce – Energie – příloha k Aproximační strategii).

Směr Evropská unie – titul vydávaný MZV v rámci komunikační strategie před vstupem do EU. V dosavadních číslech, které vycházejí jak samostatně, tak i jako příloha titulu Mezinárodní politika nebyla otázkám životního prostředí věnována soustavná pozornost. Výjimkou je ovšem srpnové číslo, které je přesně na sledovanou problematiku zaměřeno.

5.10 Zprávy o EU a životním prostředí ve zpravodajství ČTK a na internetu

Poměrně systematicky se zprávy o problematice EU+ŽP objevují ve zprávách od redaktora ČTK v Bruselu Karla Bartáka. Bohužel však do tištěných médií se dostávají pouze ve značně zkrácených verzích. Plné verze je možné najít v internetovém zpravodajství Českých novin: www.ceskenoviny/ekologie/cz.

Ekolist po drátě – elektronická verze Ekolistu má navíc speciální rubriku o sledované problematice. Projekt je podporován v rámci komunikační strategie MZV a odboru evropské integrace MŽP. Jednoznačně nejaktuálnější a nejúplnější český internetový zdroj.

Neviditelný pes – internetový průběžník má stálou rubriku Evropa dnes, kde jsou pravidelně diskuse a komentáře k problematice EU – příspěvky o problematice životního prostředí zde lze najít pouze sporadicky.

Další internetové portály:

Seznam – portál neobsahuje rubriku Evropa, rubrika Zpravodajství neobsahuje záložku Životní prostředí nebo Ekologie.

Centrum – portál neobsahuje rubriku Evropa, rubrika Zpravodajství neobsahuje záložku Životní prostředí nebo Ekologie.

Atlas – portál České informační agentury neobsahuje rubriku Evropa, rubrika Zpravodajství Životní prostředí nebo Ekologie

5.11 Závěry

- Četnost informací o problematice EU (všeobecně) v českých médiích roste. Naproti tomu patrně pozornost médií otázkám životního prostředí, pokud nejde o spory, konflikty nebo havárie, spíše stagnuje respektive klesá.
- **Pokračuje pokles zájmu veřejnosti o otázky životního prostředí – jako naléhavý problém vidí životní prostředí historicky nejnižší počet obyvatel.** Tuto skutečnost vnímají editoři a vydavatelé titulů, kteří z tohoto důvodu omezují prostor věnovaný otázkám ekologie a omezují nebo ruší rubriky a přílohy s touto tematikou. Ještě evidentněji je tento trend vidět v internetových médiích – zde tyto rubriky v nových portálech ani nebyly založeny.
- **Komunikační strategie vlády před vstupem do EU se v oblasti životního prostředí zatím neprojevila, nedošlo k povzbuzení pozornosti médií složitým otázkám.** Ačkoliv je životní prostředí jednou z priorit EU a jednou z komplikovaných oblastí harmonizace a implementace, pro vlastní průběh komunikační strategie této skutečnosti nebylo využito. Příprava na EU nebyla využita ke zvýšení znalosti a pozornosti otázkám životního prostředí a udržitelnosti jak z hlediska novinářů, tak nejširší veřejnosti.
- Skupina novinářů, kteří se otázkám životního prostředí věnují zůstává nadále velice úzká, z hlediska médií specializovaná a expertní. Počet novinářů, kteří se problematice ekologie věnuje nevzrůstá. Vzhledem k tomu, že i otázky EU jsou považované za speciální a odborné, nadále spíše z oblasti zahraniční politiky, je průnik množin „EU“ a „životní prostředí“ mezi novináři minimální a velmi vzácný.
- Obsahová analýza médií pokud jde o oblast životního prostředí a vstupu do EU ukazuje jednak nesystematickou a zejména problematickou až negativní mediální reflexi. V médiích převažují informace o sumárních nákladech nutných objemech investic, aniž

by se objevovaly analýzy možných způsobů řešení, financování a v neposlední řadě cost-benefit informace.

- Synonymem ochrany životního prostředí v ČR a činnosti environmentálních NGO je nadále spíše konflikt a problém než dialog a harmonizace zájmů.
- Veřejnost je poněkud paradoxně medii vystavována informacím o výrazném zlepšení stavu životního prostředí u nás a na druhé straně výrazně neuspokojivým hodnocením stavu ochrany a správy životního prostředí, investic a vybavenosti pokud jde o nároky EU. Tento rozpor není adresován a vyznívá v neprospěch nároků EU jako nároků nadsazených, umělých a mentorujících .
- Dosud nejsou vládou formulovány priority a cíle na dobu po vstupu ČR do EU a proto ani NGO se výrazněji (až na výjimky) v této otázce neangažují. Role NGO v diskusi změn a implementace EU norem je v médiích velice nízká.
- Stranou pozornosti médií zůstala celá řada vážných témat, mezi nimi to je klíčová oblast přechodných období, která nevyvolala jakoukoli pozornost, natožpak diskusi ani médií, ani NGO.
- Veřejnost je vystavována informacím, které jsou určeny spíše členům rozpočtového výboru Parlamentu (nároky na investice a počty úředníků v souvislosti se vstupem do EU) nebo ústavně právního výboru (kompetenční spory mezi ministerstvy). Naopak se nedostává informací o tom, jak se mohou občané sami aktivně zapojit (příprava projektů financovaných ze zdrojů EU, přizvání k projednávání environmentálních otázek v politice EU i pro veřejnost v kandidátských zemích ...)
- **Dosud je nedoceněna role internetu jako informačního média.** Při srovnání návštěvnosti stránek, které se problematice životního prostředí a Evropské unie věnují, jasně vedou stránky nevládní organizace Econect.
- **Dostupnost českých překladů environmentální** legislativy ES, politických a programových dokumentů, připravované legislativy ES je velmi omezená, což brání většímu informování novinářů.

6 Analýza postojů veřejnosti k environmentálním aspektům vstupu ČR do EU

6.1 Úvod

Hlavním úkolem celého výzkumného projektu je analýza připravenosti České republiky na převzetí evropských standardů v oblasti ochrany životního prostředí, a to specificky na komunální úrovni. Z tohoto výzkumného úkolu tak automaticky vyplývá i potřeba zmapování veřejného mínění o dané problematice. Právě veřejné mínění je totiž v konečném důsledku tím faktorem, který nejenže spoluutváří podobu politických procesů na komunální i národní úrovni, ale především má přímý vliv na výsledné efekty implementace jakékoliv - tedy i environmentální - legislativy.

Tento dokument nepředstavuje finální výzkumnou zprávu, ale pouze shrnutí základních a nejdůležitějších výsledků.

6.2 Použitá metodologie

Základem analýzy veřejného mínění jsou dva samostatné sociologické výzkumy realizované firmou Gabal Analysis and Consulting. Těžištěm této analýzy je reprezentativní výzkum realizovaný v říjnu 2000. Výzkum sledoval následující dimenze:

- vnímání problematiky vstupu České republiky do Evropské unie v širším kontextu transformačního procesu probíhajícího v ČR, hodnocení připravenosti ČR ke vstupu do EU a specificky pak připravenosti k přebírání environmentálních standardů EU
- hodnocení stavu a vývoje stavu v oblasti životního prostředí, významnost problematiky životního prostředí v kontextu dalších oblastí
- přítomnost environmentálně významných charakteristik životního stylu a aktivit provozovaných respondentem

Výzkum byl realizován metodou rozhovorů tazatele s respondenty. Vlastní terénní šetření a sběr dat provedla výzkumná agentura Median. Metodou náhodného výběru byl proveden výběr respondentů starších 18-ti let. Rozesláno bylo celkem 1429 dotazníků (očekávaná návratnost 70%). Skutečná návratnost byla 1069 dotazníků (tj. 78 %). Terénní šetření probíhalo od 17.10. 2000 do 7.11. 2000. Z terénu bylo pořízeno celkem 1068 dotazníků.

Soubor je možné dle základních sociodemografických znaků (pohlaví, věk, vzdělání, velikost místa bydliště, region) považovat za reprezentativní. Pouze v případě regionu (částečně i velikosti místa bydliště) došlo k mírnému nadreprezentování či podreprezentování u některých položek (Praha, východní Čechy). Soubor byl proto posléze převážně podle regionu a vážená data byla předána ke zpracování firmě Gabal Analysis and Consulting. Získaná data byla očištěna a připravena k analýzám prostřednictvím programu SPSS.

Reprezentativita datového souboru

kriteria reprezentativity	populace ČR 18-79 let - ČSÚ 1998 - v %	Výběrový soubor- v %	převážený výběrový soubor – v %
pohlaví			
Muži	48,5	49,5	49,7
Ženy	51,5	50,0	50,3
celkem	100	100	100
region			
Praha	11,9	7,6	12,0
Středočeský kraj	10,9	12,2	10,8
Jihočeský kraj	6,7	6,7	6,8
Západočeský kraj	8,3	8,1	8,4
Severočeský kraj	11,4	9,3	11,4
Východočeský kraj	11,9	14,2	11,9
Jihomoravský kraj	19,9	20,6	19,8
Severomoravský kraj	19	21,3	18,9
celkem	100	100,0	100
Velikost místa bydliště			
do 999 obyv.	16,8	16,9	15,5
1000-4999	19,2	20,3	19,1
5000-19999	18,1	17,0	16,1
20000-99999	24,8	29,3	29,0
100000 a více	21,1	16,5	20,3
celkem	100	100,0	100
věk			
18-28 let	23,6	22,4	22,6
29-39 let	18,8	22,0	21,9
40-50 let	21,8	20,6	20,6
51-61 let	17,5	18,5	18,5
62-72 let	12,5	11,8	11,7
73-79 let	5,8	4,7	4,7
celkem	100	100,0	100,0
vzdělání			
základní	32,2	30,9	30,8
střední bez maturity	35,9	35,0	35,1
střední s maturitou	24,7	26,8	26,9
vysokoškolské	7,3	7,3	7,2

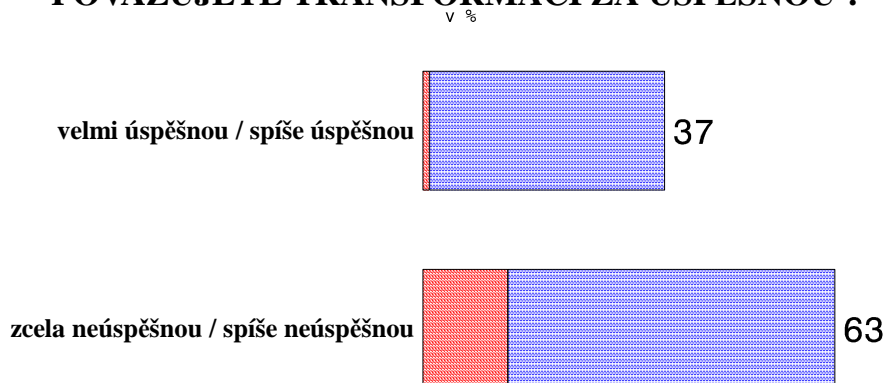
Pro analýzu změn a vývojových tendencí bylo využito i některých výsledků šetření realizovaného firmou Gabal Analysis and Consulting v roce 1998 v rámci projektu Teplice II. Tento projekt sledoval průmět vlivů životního prostředí, životního stylu a celé řady nejrůznějších sociodemografických charakteristik na zdravotní stav populace. Toto šetření probíhalo na náhodném výběru dospělé populace (18+) České republiky v období od 27. 5. 1998 do 20. 7. 1998. Finální dosažená velikost souboru ČR byla nakonec 916 respondentů.

6.3 Vybrané hlavní závěry

6.3.1 Příprava na vstup do EU v kontextu dalších problémů ČR

Česká společnost se nadále pohybuje v období transformace, která je v převažující míře považována za neúspěšnou (63%). Transformační klima spoluurčuje rozložení priorit české společnosti. Zvýšený pocit neúspěšnosti transformace podvazuje pozornost otázkám příprav na vstup do EU.

POVAŽUJETE TRANSFORMACI ZA ÚSPĚŠNOU ?

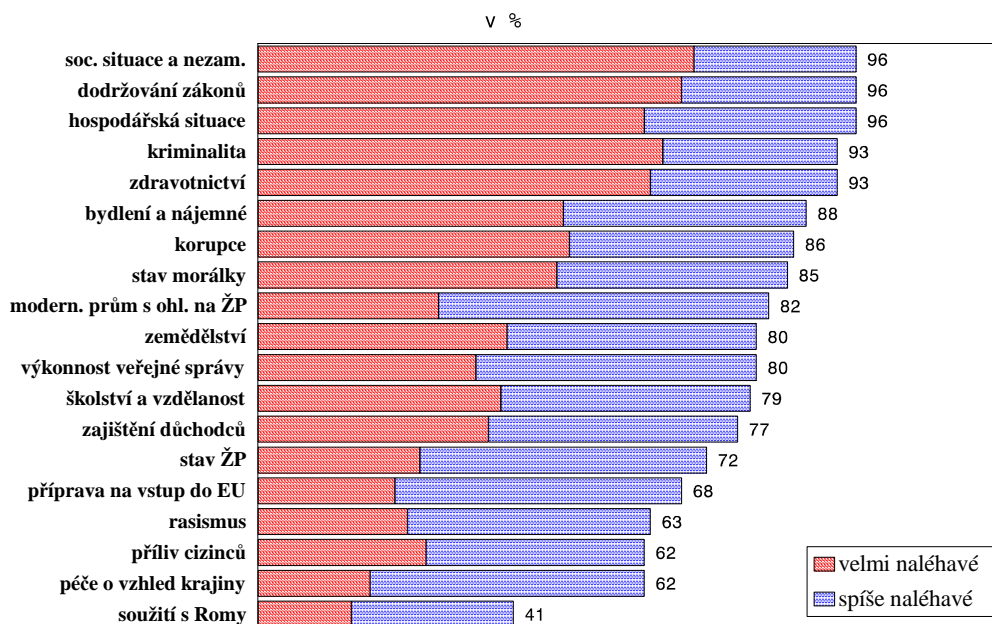
Gabal, A&C 12/2000

Nejkonzistentněji česká populace cítí naléhavou potřebu řešení problémů ve stavu a fungování státu (výkonnost úřadů – velmi naléhavé pro 35%, dodržování zákonů – 68%, korupce – 50%, kriminalita – 65%, stav morálky – 48%). Nejnaléhavěji je však vnímána neúspěšnost transformace hospodářství, která akceleruje prioritu řešení hospodářské (velmi naléhavé – 62%) a sociální situace (70%) země. Pokud jde o potřebu komplexní optimalizaci práva a státní správy, není shoda absolutní. Potřebu řešení hospodářských a sociálních problémů země však sdílí drtivá většina 95%.

Vstup České republiky do Evropské unie (velmi naléhavé pro 22%) patří, společně s problematikou životního prostředí (26%), péčí o vzhled krajiny (18%) a ekologickou modernizací českého průmyslu (29%) mezi problémy vnímané jako podstatně méně naléhavé. Ani vstup do EU, ani stav životního prostředí, a s ním související otázky, nejsou posuzovány jako transformační, ale kvalitativní problém. Představují téma vzestupu kvality a modernizace života země, nikoli odstraňování systémových nedostatků ve fungování státu, ve špatném stavu hospodářství a životní úrovni. Kvalitativní kontext životního prostředí platí i pro

posuzování významu vstupu ČR do EU. Členství v EU je chápáno jako otázka budoucího vývoje, modernizace a zkvalitnění životních podmínek. V tomto smyslu je pozice členství v EU i příprav na toto členství poněkud potlačena do pozadí akutními problémy současnosti a nezvládnutými dopady transformace.

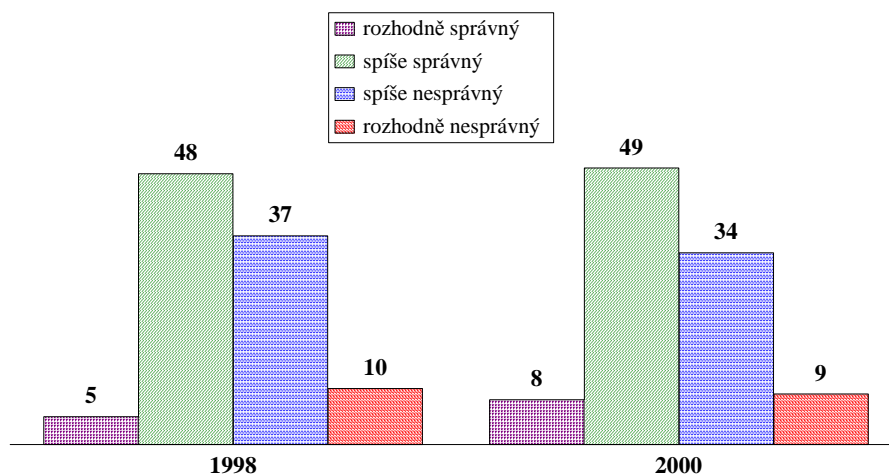
NALÉHAVOST ŘEŠENÍ

Gabal, A&C 12/2000

Podpora členství ČR v EU je silně spojena s pozitivním hodnocením směru vývoje ČR (korelace $R=0.551$). Přibližování a perspektiva vstupu do EU spolu konstituují a přímo determinují pozitivní hodnocení směřování země. Pozitivní očekávání od budoucnosti a hodnocení směru vývoje země je ovšem těsně spjaté s hodnocením úspěšnosti komplexní transformace poměrů u nás ($R=0.581$).

HODNOCENÍ SMĚRU VÝVOJE ČR v %, srovnání 1998 - 2000

Gabal, A&C 12/2000

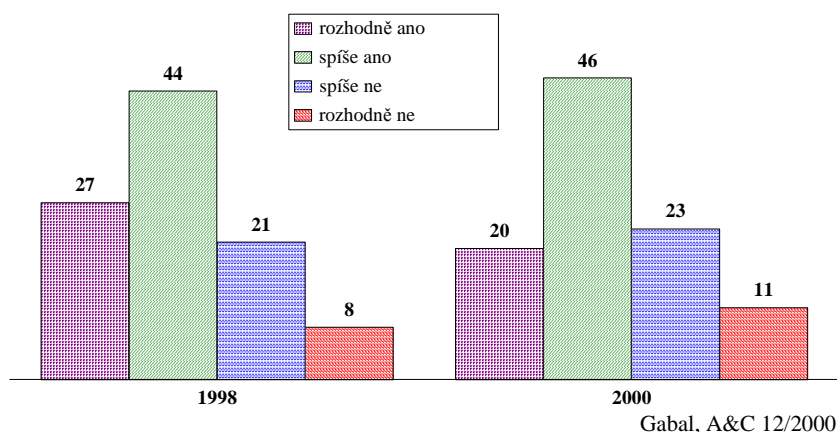
Negativní hodnocení výsledků transformace kauzálně zhoršuje hodnocení směřování země a tím znehodnocuje i značnou část pozitivních očekávání spjatých se vstupem ČR do EU. Úspěšné dořešení transformačních problémů je podmínkou plného zaměření české společnosti na kvalitativní rozvoj, včetně přípravy na EU a s tím spojených oblastí jako je například ochrana životního prostředí.

Problematika EU začíná vstupovat do každodenního života rostoucí části české společnosti. Začíná se příležitostně objevovat v debatách s přáteli (34%), rodinnými příslušníky (30%), nebo v práci (15%). Za tento rámec povědomí a neformálních debat se však zatím téma EU nedostalo. Většina (téměř tři čtvrtiny) respondentů přichází do styku s problematikou EU prakticky pouze v tradičních médiích (noviny, časopisy, rozhlas, televize). Specifické informace o EU má pouze úzká skupina respondentů. Realitou se tak stává jistá „elitizace“ problematiky vstupu ČR do EU a její uzavření v úzké skupině „expertů“. Pokud jde o drtivou většinu české populace, tematika EU zatím nepřekročila práh světa médií. Vliv médií sice není pro varianci podpory vstupu do EU příliš významný, ale masová média jsou dosud jedinou příležitostí, kde se česká populace dostane do kontaktu s EU a perspektivou členství ČR.

6.3.2 Obsah a kořeny podpory vstupu České republiky do EU

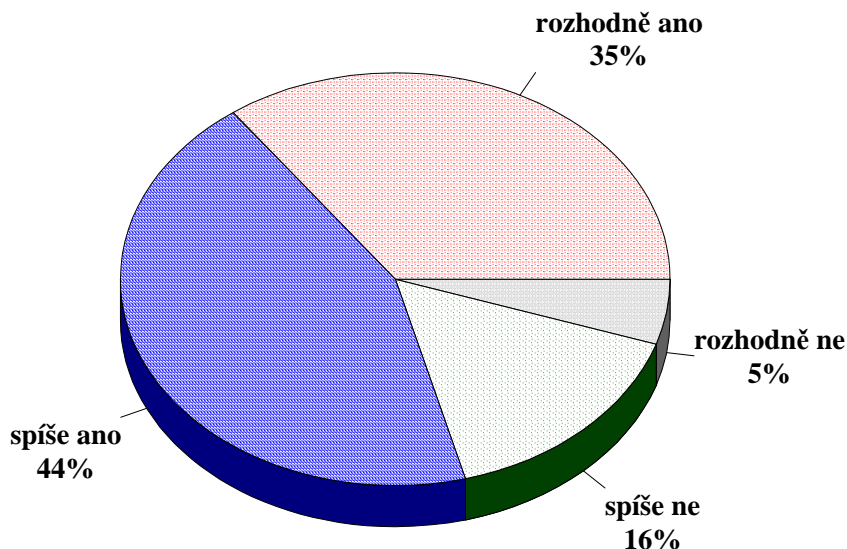
Podpora členství v EU se udržuje poměrně dlouhodobě stabilní nad 60%, vykazující jasnou převahu zastánců nad odpůrci. V tomto smyslu jsou zjištěné výsledky ve shodě s dalšími výzkumy z posledních let.

PODPORA VSTUPU ČR DO EU v %, srovnání 1998 - 2000

Za samostatnou pozornost a zdůraznění stojí vnitřní obsah podpory členství v EU a její souvislosti. V první řadě je to velice silný akcent na přípravu na členství, o jejímž rozhodujícím významu pro přijetí ČR je přesvědčeno 78% (35% rozhodně).

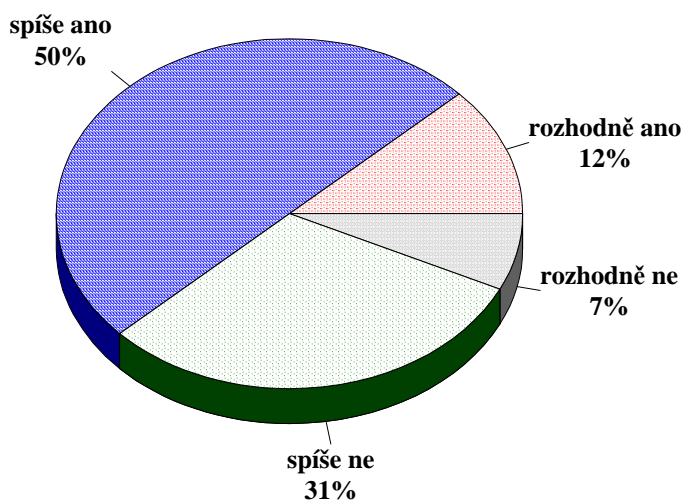
BUDE PŘIPRAVENOST ZEMĚ HRÁT ROZHODUJÍCÍ ROLI PŘI VSTUPU DO EU ?

Gabal, A&C 12/2000

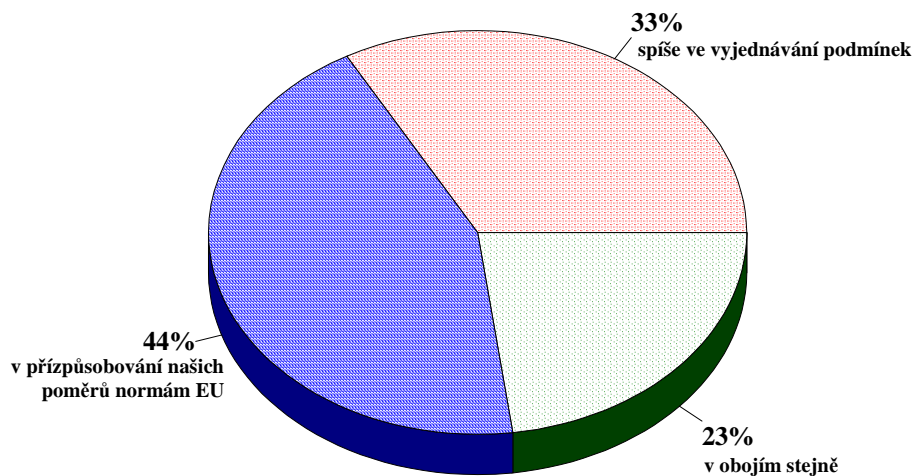
Dnešní stupeň připravenosti ČR je hodnocen velice realisticky: za již připravenou považuje ČR pouze 3%, v době vstupu (za 3-5 let) připravenost předpokládá 35%; že přípravy do vstupu nestihneme uvedlo dalších 31%, odložit vstup kvůli nepřipravenosti upřednostňuje pouze 18%. Součástí podpory jsou pozitivní očekávání přijetí ČR v příštím kole rozšíření (62%). Pouze 11% zastánců EU se obává nepřijetí.

BUDEME PŘIJATI DO EU V PŘÍŠTÍM KOLE (2003) ?

Gabal, A&C 12/2000

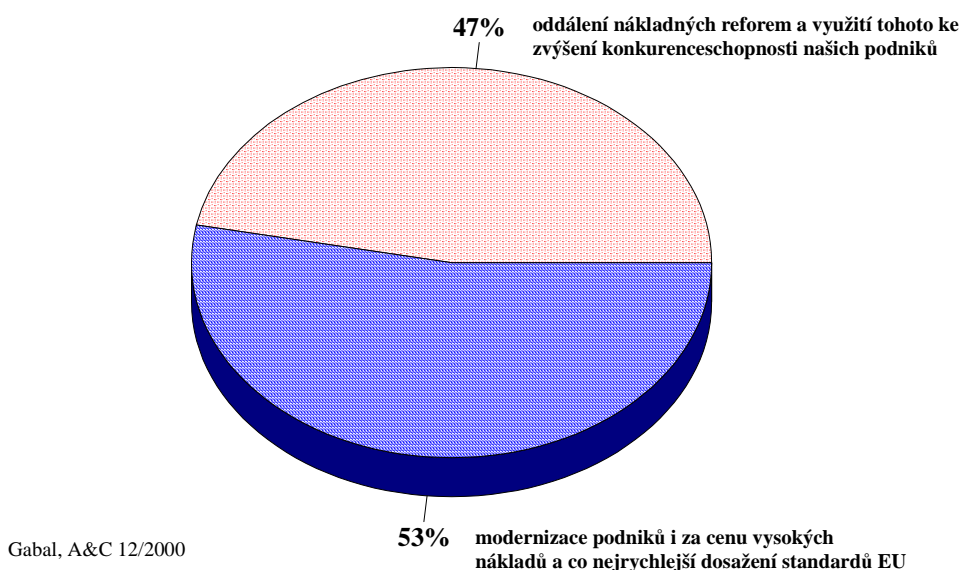
KDE BY MĚLO SPOČÍVAT TĚŽIŠTĚ PŘÍPRAV ?

Gabal, A&C 12/2000

Rozhodující význam přisuzovaný připravenosti země je patrný i z podpory razantního prosazování finančně náročné modernizace průmyslu (52%) oproti odkládání jejich platnosti (48%). Součástí podpory členství jsou i očekávání pozitivního vlivu členství na domácí poměry.

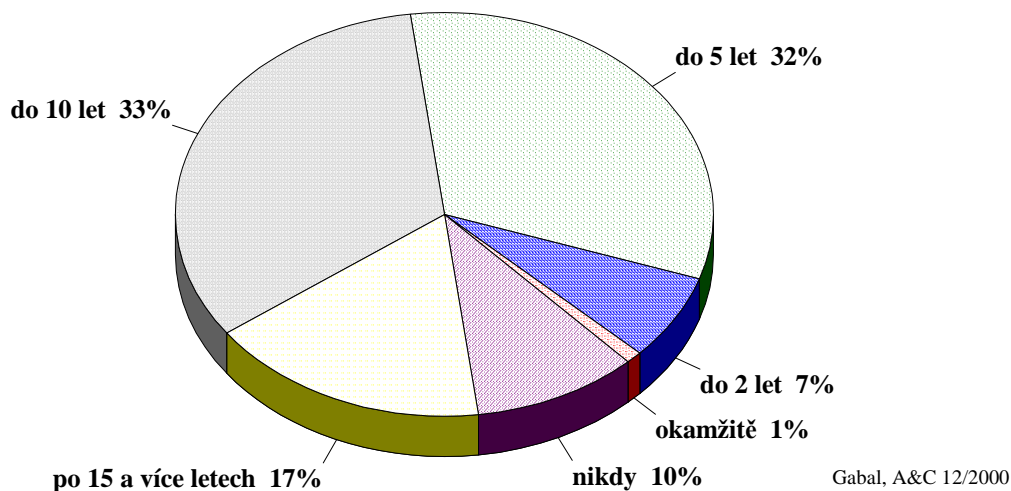
NÁZOR NA RYCHLOST PŘIJÍMÁNÍ STANDARDŮ BAT

Gabal, A&C 12/2000

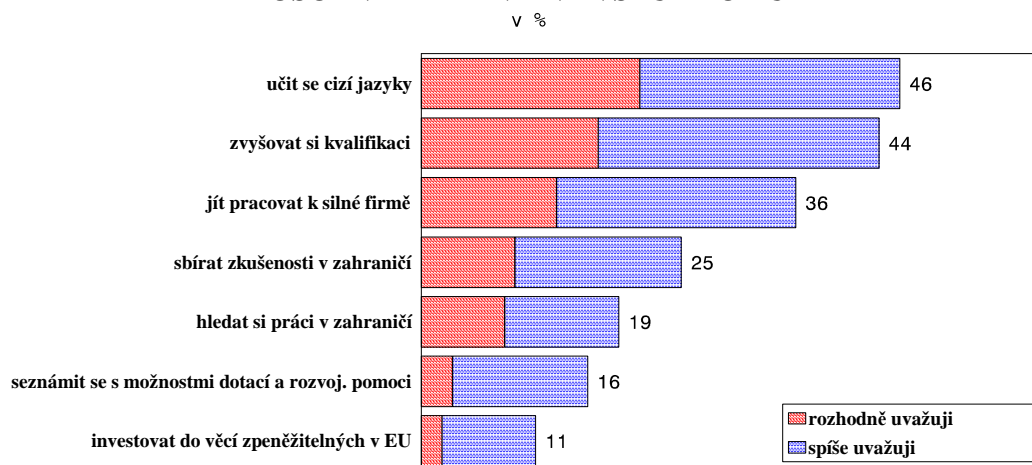
Česká společnost však není nikterak přesycena nadměrným optimismem, vykazuje poměrně velkou míru realismu, očekáváme spíše postupné zlepšování: do 2 let 8%, do 5 let 32%, do 10 let 34%, po 15 a více letech 17%. Vědomí dlouhodobého charakteru a účinku vstupu do evropské integrace jednoznačně dominuje: 61 % respondentů neočekává zlepšení situace v ČR dříve než za pět let po našem vstupu.

ZA JAK DLOUHO PO VSTUPU ČR DO EU OČEKÁVÁTE ZLEPŠENÍ ?

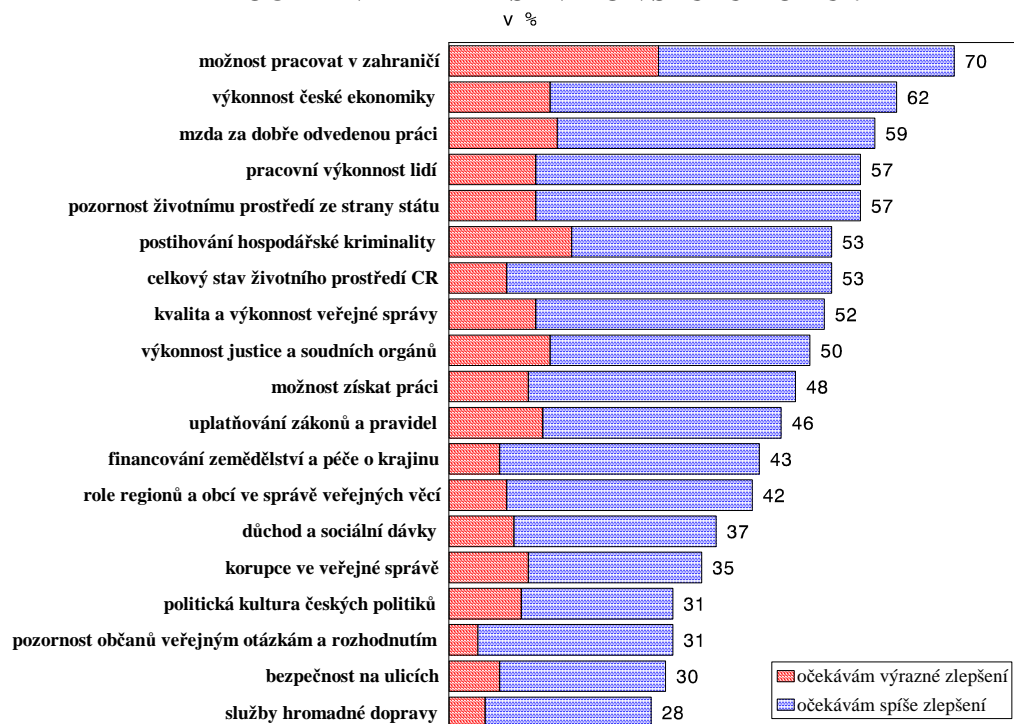

Hlavní očekávané přínosy členství v Evropské unii jsou spatřovány především ve zlepšení v pracovních-ekonomické oblasti – zlepšení možností pracovat v zahraničí (očekává 70%, jakkoli o práci v zahraničí vážně uvažuje pouze 8%), dále zlepšení výkonnosti české ekonomiky (62%) i finančního ocenění za dobře odvedenou práci (59%) a růst pracovní výkonnosti lidí (57%). Do celkového vzestupu standardu patří i stav životního prostředí, jehož zlepšení očekává 53%.

OSOBNÍ PŘÍPRAVA NA VSTUP DO EU

KDE OČEKÁVÁTE ZLEPŠENÍ PO VSTUPU DO EU ?

Gabal, A&C 12/2000

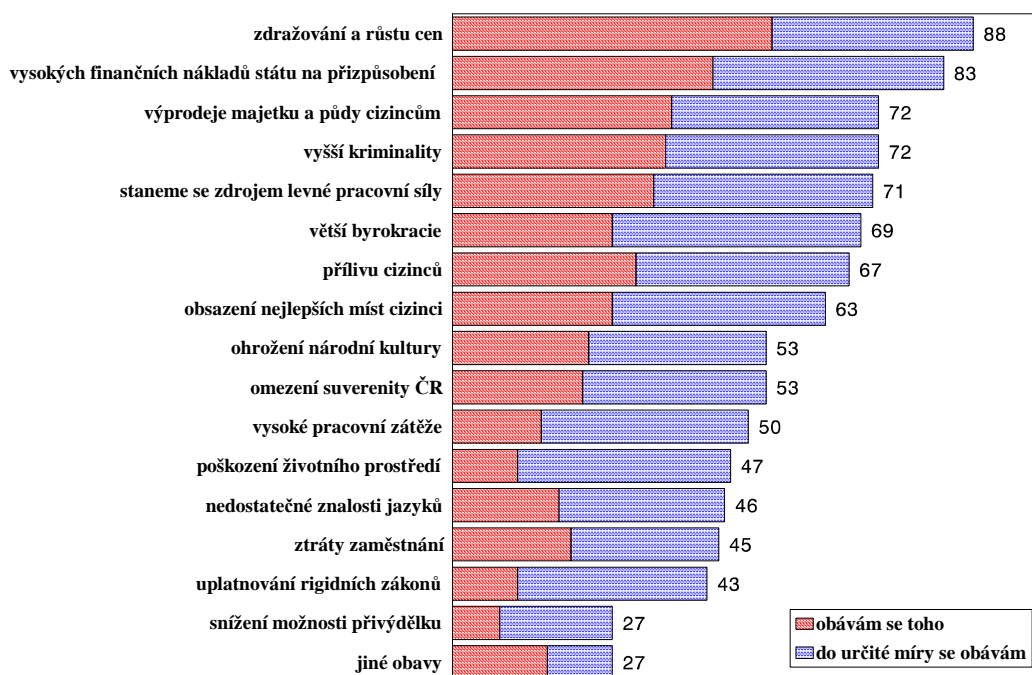
Méně rozšířená a jednoznačná jsou očekávání pozitivního systémového vlivu členství v EU na fungování státu (veřejná správa – 52%, snížení korupce – 35%), zlepšení práce justice (50%), postihování hospodářské kriminality (53%), zvýšení bezpečnosti na ulicích (30%), nebo zlepšení domácí politické kultury (31%). Do této kategorie se koncentruje značné očekávání zejména u nejrazantnějších zastánců členství v EU a vzdělanějších vrstev společnosti. Naopak váhavost ve věci členství je provázána pochybnostmi o schopnosti prostředí EU pozitivně ovlivnit výkonnost našeho státu. Je-li očekávání hospodářského vzestupu spíše všeobecné, pak kvalitativní působení členství má diferencující charakter.

Na oslabování podpory vstupu ČR do EU má bezprostřední negativní vliv špatná ekonomická situace domácnosti respondenta a zejména pak negativní výhledy dalšího vývoje ekonomické situace domácnosti. Téměř polovina těch, kteří nepodporují vstup ČR do EU očekává spíše další zhoršení své situace, zatímco mezi zastánci vstupu je to necelá pětina.

V rámci své převažující podpory členství v EU se ovšem česká společnost musí vyrovnávat s reálnými obavami ze zdražování a růstu cen spojených se vstupem (88%), z obav z vysokých nákladů přibližování (83%), růstu kriminality (72%), přílivu cizinců (67%).

ČEHO SE OBČANÉ OBÁVAJÍ VE SPOJENÍ SE VSTUPEM ČR DO EU ?

v %

Gabal, A&C 12/2000

Tyto obavy jsou značně univerzální a samy o sobě podporu členství výrazně oslabují. Spíše selektivně je vnímáno riziko oslabení vlastní pozice na trhu práce a nezaměstnanosti (45%), vzestupu konkurence cizinců na lepší pracovní místa (63%), vlastní nedostatečné jazykové výbavy (46%), vysoké pracovní zátěže (50%) a omezení šedé ekonomiky rigidním uplatňováním zákonů (43%). Perspektiva vstupu do EU jednoznačně vyvolává ekonomický stres a nejistotu, se kterou se musí čeští občané vyrovnat. Způsob tohoto vyrovnání závisí na vzájemném poměru očekávaných ztrát a zisků, nákladů a výnosů vstupu, na nadřazování perspektivy dlouhodobějších výnosů členství nad bezprostřední rizika a potíže. V tomto rozměru je česká populace spíše realistická a ve výsledku optimistická.

Silnou bariéru představují poněkud xenofobní obavy o budoucnost národní identity v podmínkách EU, konkrétně o národní kulturu (53%), suverenitu země (53%), z výprodeje majetku a půdy cizincům (72%), naší degradace na pouhý zdroj levné pracovní síly (71%) a v tomto smyslu enormních nákladů na přiblížení ČR k EU. Pocit národního ohrožení je vedle ekonomických obav nejvýraznějším zdrojem proti-integračních postojů. V konzistentní podobě zasahuje asi třetinu populace. Jeho „roztroušená“ nebo fragmentární forma je však daleko rozšířenější.

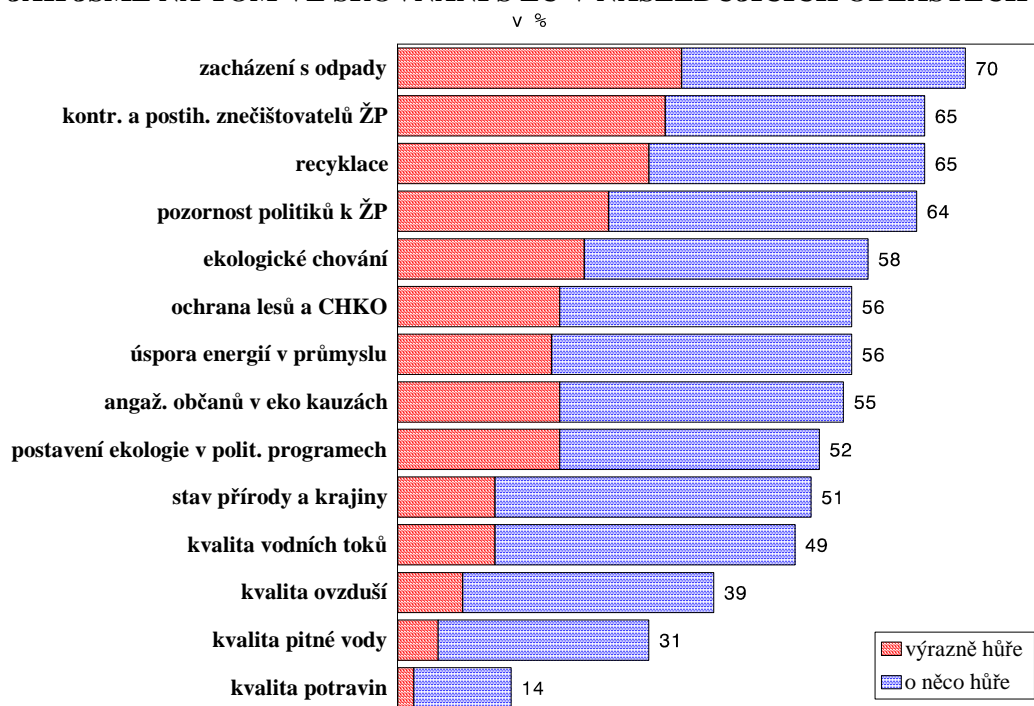
Za velmi podstatné považujeme, že čistý vliv dosaženého vzdělání, informovanosti a znalosti jazyků na podporu vstupu ČR do EU je zcela marginální. Případné obavy ze vstupu ČR do EU jsou zakotveny podstatně hlouběji než v pouhém nedostatku informací. Obavy navíc mohou vyplývat nejen z neinformovanosti, ale naopak i z informovanosti. Při dosud nízké úrovni penetrace problematiky EU do úrovně profesních a pracovních zájmů nemají informační aktivity signifikantní vliv. O podpoře budou rozhodovat (i) praktické změny zejména v oblasti utlumení a překonávání důsledků nezvládnuté transformace ekonomiky (ii) zvyšování parametrů výkonnosti státu, jeho správy a právního rámce (iii) prokazatelné dopady a vlivy na růst kvality standardu podmínek života a (iv) udržení jasné dlouhodobé perspektivy na pozitivní poměr nákladů a výnosů, příprav i členství v EU.

6.3.3 Environmentální problematika v kontextu příprav na vstup ČR do EU

Vstup ČR do EU se v postojích české společnosti v různých dimenzích přímo propojuje s problematikou ochrany životního prostředí, vzhledu krajiny a modernizace průmyslu s ohledem na životní prostředí. Vzájemná vazba vstupu do EU a životního prostředí má společného jmenovatele ve vzestupu kvality životních podmínek spojovaných s členstvím v EU. Životní prostředí je v české společnosti synonymem kvality životních podmínek a modernity poměrů.

Tomu odpovídá názor na porovnání stavu různých oblastí či aspektů životního prostředí mezi ČR a EU. Respondenti rozlišují faktický stav jednotlivých složek životního prostředí od systémových charakteristik chování podniků, domácností a jednotlivců.

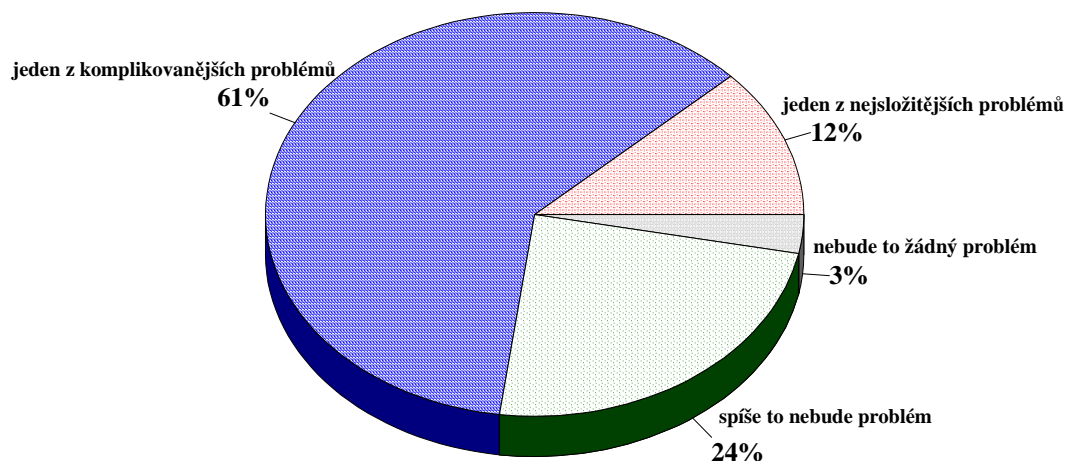
JAK JSME NA TOM VE SROVNÁNÍ S EU V NÁSLEDUJÍCÍCH OBLASTECH ?

Gabal, A&C 12/2000

Z komparativního hodnocení je patrné vědomí systémové zaostalosti ČR oproti zemím EU. ČR je na tom podle respondentů ve srovnání s EU hůře právě v oblastech nakládání s odpady (70%), kontroly a postihování znečišťovatelů životního prostředí (65%), v recyklaci (65%), v pozornosti politiků životnímu prostředí (64%), v ekologicky šetrném chování domácností a lidí (58%), v energetické úspornosti průmyslu (56%), v participaci občanů v ekologických záležitostech (55%), v postavení ekologie v programech politických stran (52%). Jedinou výjimkou, kde spatřujeme mírně více kvality u nás jsou potraviny (34%). Za podstatné však lze považovat, že česká populace již začíná rozlišovat systémové jevy související s udržitelností (recyklace, odpady, ekologické chování) od faktické úrovně kvality životního prostředí a vnímá realisticky naše hendikepy v připravenosti.

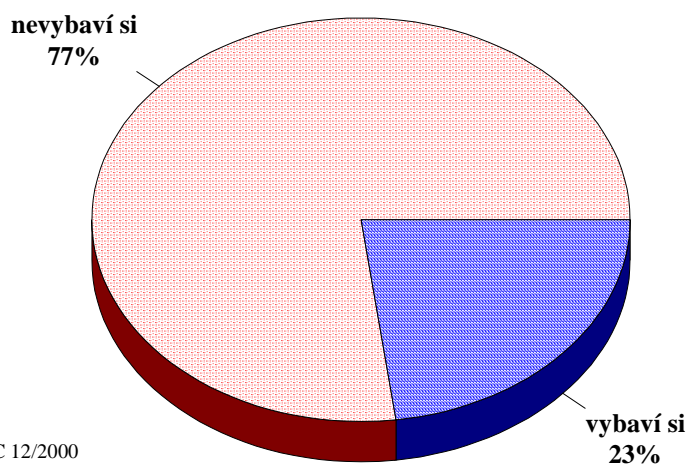
JAK NÁROČNÉ BUDE PŘEJÍMÁNÍ NOREM EU V OBLASTI ŽP ?

Gabal, A&C 12/2000

Většina respondentů má sice určitou nejasnou představu, že přebírání a uplatňování evropských environmentálních standardů bude pro ČR problematické (73%), ale neví nic bližšího o vlastním obsahu tohoto procesu. Většina respondentů (77 %) si žádný konkrétní požadavek EU v oblasti životního prostředí vybavit nedokáže!

VYBAVÍTE SI NĚJAKÉ POŽADAVKY EU V OBLASTI ŽP ?

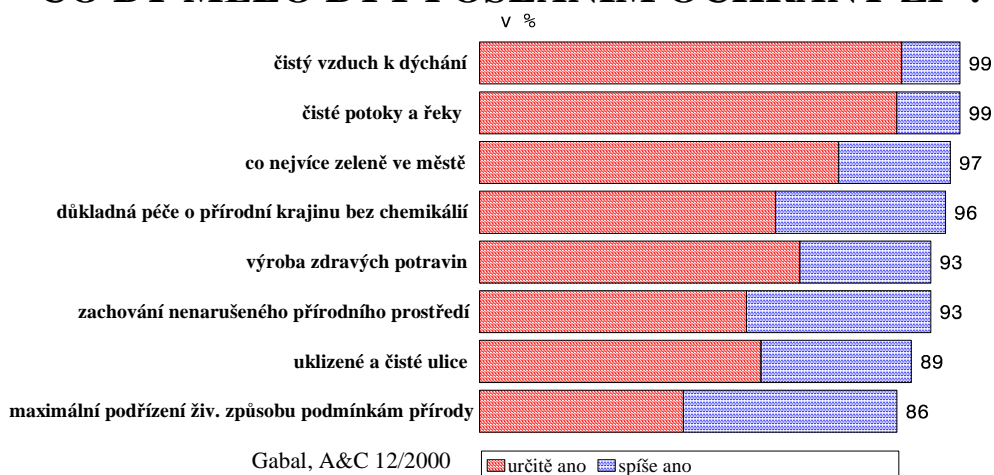
Gabal, A&C 12/2000

Je sice poněkud povzbuzující, že mezi radikálními zastánci EU klesá neznalost na úroveň 59%, ale o skutečném deficitu konkrétních představ hovoří její 69% zastoupení mezi vysokoškoláky. Jakkoli tedy lze považovat za pozitivní vědomí podstatných kvalitativních i systémových rozdílů mezi ČR a zeměmi EU v oblasti ochrany a stavu životního prostředí a ekologického chování, v konkrétní aplikované podobě *acquis*, tedy právních a administrativních mechanismů, je informovanost o ekologických nárocích vstupu menšinová. Tento výsledek je patrně důsledkem stavu ekogramotnosti české společnosti. Přesto převládá vysoce pozitivní očekávání zlepšení kvality životního prostředí v důsledku vstupu ČR do EU.

6.3.4 Vnímání environmentální problematiky

Informovanost veřejnosti o environmentální problematice zůstává nadále obecně nízká. Společnost je de facto rozdělena na dvě skupiny – aktivní a informovanou menšinu a na pasivní většinu s nestruturovaným pohledem na věc. Přesto lze ve srovnání s výsledky z roku 1998 konstatovat mírný nárůst ekologické vnímavosti a dokonce i jistý náznak posunu k větší aktivitě a biocentrismu.

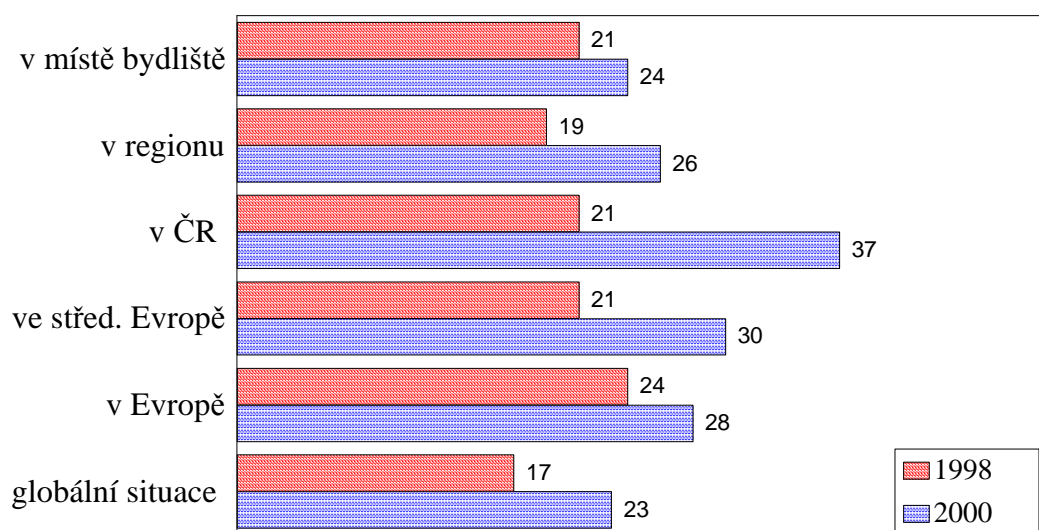
CO BY MĚLO BÝT POSLÁNÍM OCHRANY ŽP ?

Posuny v období 1998 - 2000, které naznačuje srovnání dostupných indikátorů, lze identifikovat v několika oblastech. V první řadě je to výrazný nárůst pozitivních očekávání pokud jde o budoucí vývoj kvality životního prostředí ve všech základních úrovních, počínaje bydlištěm a konče globální situací.

VÍRA VE ZLEPŠENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDNÍ

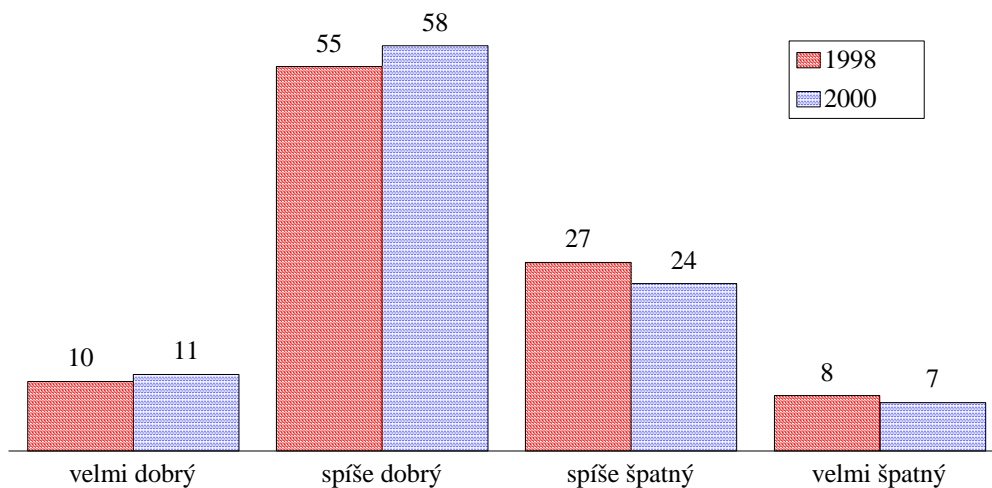
v %, srovnání 1998 - 2000

Gabal, A&C 12/2000

Zejména silná jsou pozitivní očekávání vývoje v rámci celé ČR. Růst jakéhosi ekooptimismu je patrný i v hodnocení stavu životního prostředí v bydlišti (69% kladných hodnocení), tak v hodnocení trendu vývoje v uplynulých čtyřech letech (63% - příznivý).

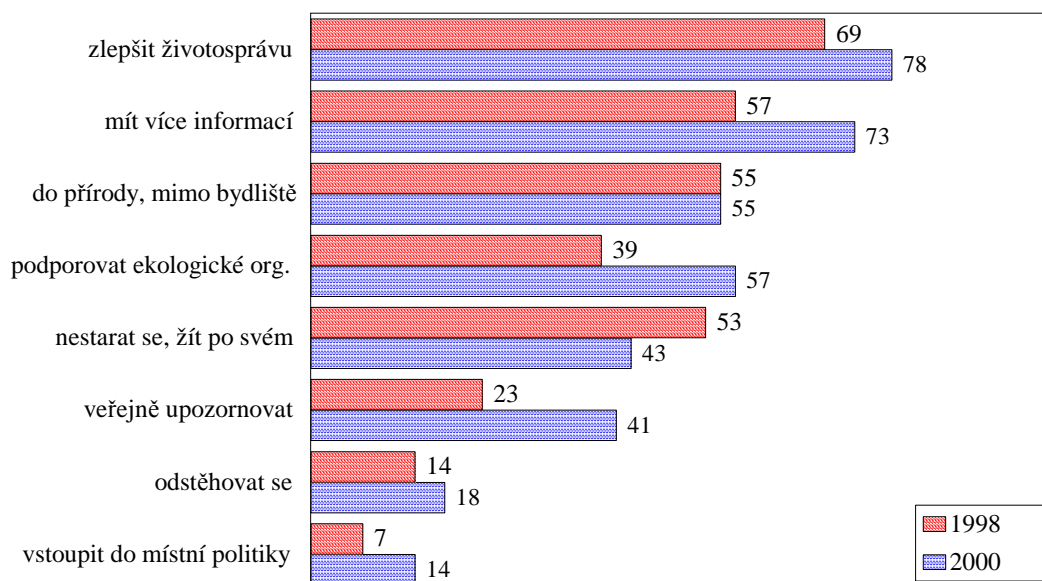
STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V MÍSTĚ BYDLIŠTĚ v %, srovnání 1998 - 2000

Gabal, A&C 12/2000

Druhou výraznou oblastí je růst zájmu o kvalitu životního prostředí ve vlastním okolí v určitých vrstvách společnosti, růst zájmu o informace (vzestup z 57 na 73%), růst inklinace k participaci v komunální politice (ze 7 na 14%), ochota k veřejné kritice problémů (z 23 na 41%), k podpoře ekologických organizací (39 na 57%), a růst pozornosti ekologickým komponentám programů politických stran (z 32 na 40%). Obdobně významný je pokles pasivních (nestarat se z 53 na 43%) řešení.

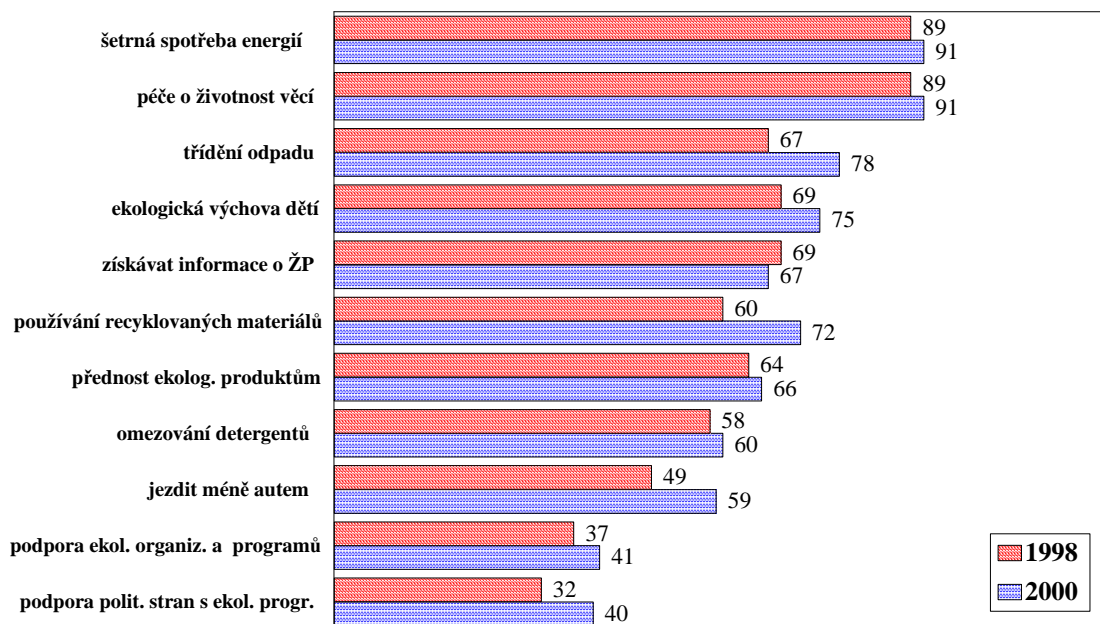
PREFEROVANÉ REAKCE NA STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ % souhlasu, srovnání 1998 - 2000

Gabal, A&C 12/2000

Obdobné změny lze identifikovat v oblasti chování domácností a životního stylu: vzestup domácností, které alespoň občas třídí odpad, používají recyklovatelné materiály, v oblasti ekologické výchovy dětí, i ve vyšším podílu těch, kteří se snaží omezit ježdění autem.

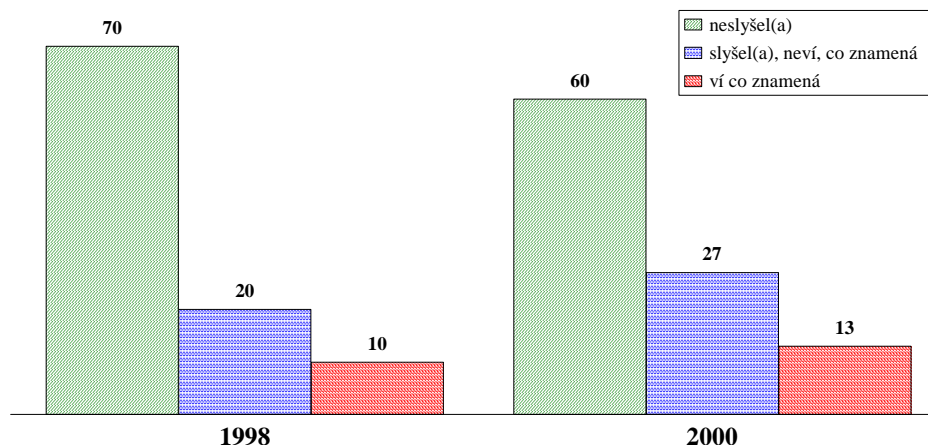
PRAKTICKÁ PÉČE O ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ součet odp. "pravidelně" a "občas" v %, srovnání 1998 - 2000

Gabal, A&C 12/2000

Výše popsany posun se odehrál v poměrně úzké vrstvě zejména urbánní a vzdělanější populace, která je charakteristická aktivním a sebevzdělávacím životním směřováním (cizí jazyky, rozvoj kvalifikace, nadprůměrné zkušenosti z prostředí EU), nadprůměrným zájmem o informace, vědomí významu ekologického chování pro vlastní zdraví i kvalitu života. V této chvíli je obtížné odhadnout, zda se ekologie postupně mění v elitní komponentu životního stylu, nebo zda jde o počátek hlubší sociální penetrace ekologického vědomí a chování do české společnosti. Je však nesporné, že navzdory vzestupu vnímání globálních ekologických problémů zůstává neznalost konceptu trvale udržitelného rozvoje jakožto možného řešení těchto problémů vysoká (1998 – 70%, 2000 – 60%).

ZNALOST POJMU TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ v %, srovnání 1998 - 2000

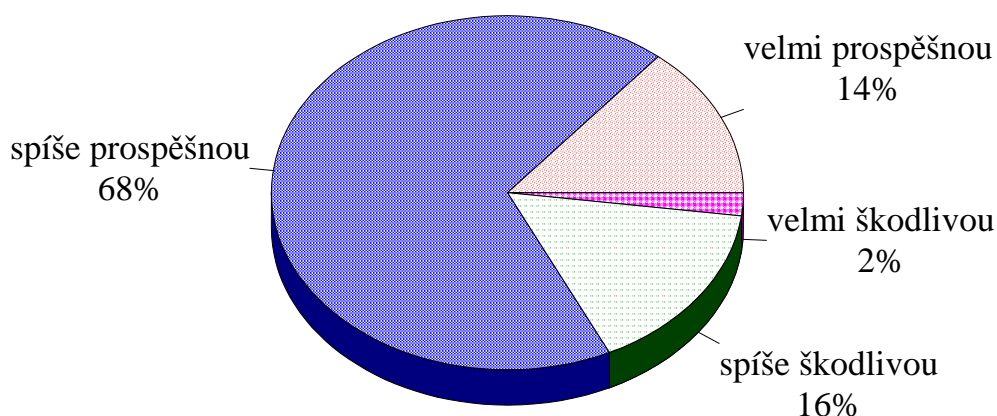

Gabal, A&C 12/2000

Kulturní urbánní model vzestupu ekologického vědomí má svůj protipól v tradičním venkovském modelu samozásobitelství a drobného hospodaření, který je však jednoznačně definován motivem k hospodárnosti a nikoliv ekologizaci. Nicméně i v tomto modelu, který zachycuje také část starší městské populace, se objevují prvky ekologické diference, zejména odmítání neekologického pálení plastů, chemického hnojení apod.

K pozitivnímu posunu uvnitř české společnosti dochází i ve vnímání ekologických nevládních organizací. Přestože 58 % respondentů si nadále nedokáže vybavit žádnou environmentální nevládní organizaci, většina respondentů (82 %) hodnotí jejich činnost jako spíše či velmi prospěšnou.

POVAŽUJETE ČINNOST ENVIRONMENTÁLNÍCH NGO ZA:

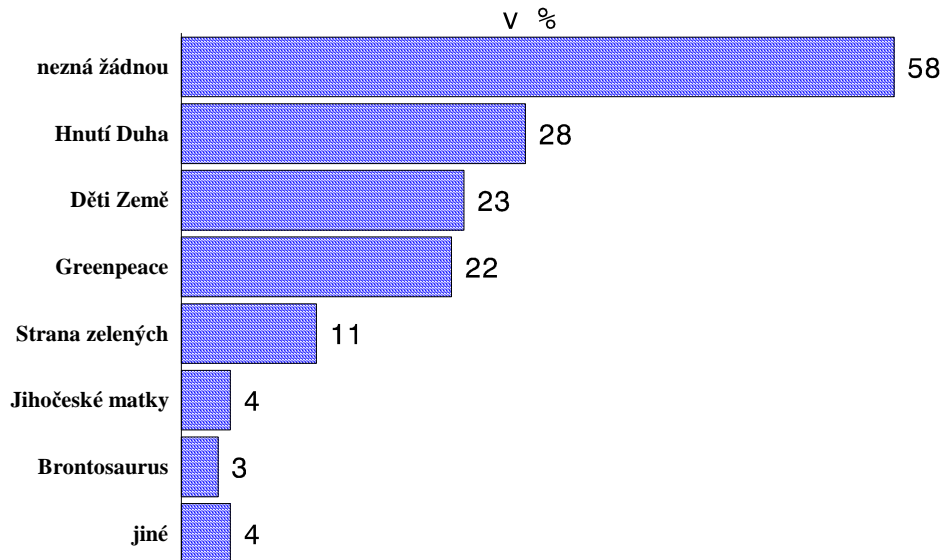

Gabal, A&C 12/2000

Nejznámějšími environmentálními nevládními organizacemi jsou v ČR Hnutí Duha (zná 28%), Děti Země (23%) a Greenpeace (22%). Málo aktivní stranu zelených zná 11% a Jihočeské matky 4%. Existence tří, z hlediska známosti silných nevládních organizací je poměrně silným indikátorem pozitivní dynamiky. Znalost sice nadále zůstává dosti omezena

na vzdělanější a ekologicky orientované vrstvy, ale masivní inklinace k pozitivnímu oceňování významu nevládních organizací ukazuje, že se v české společnosti začíná potenciálně utvářet prostor pro jejich podstatně vlivnější pozici a roli ve veřejném životě.

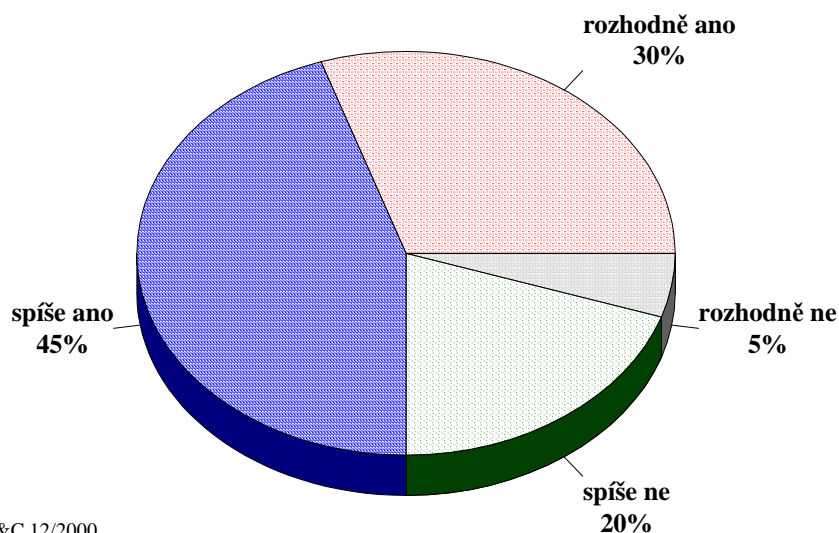
JAKÉ ZNÁTE EKOLOGICKÉ ORGANIZACE ?

Gabal, A&C 12/2000

Vzestup zájmu o nevládní ekologické organizace není náhodný. Je těsně spjat s dalšími – v českých poměrech - až radikálně pro-ekologickými postoji, jejichž synonymem je aktivní občanská participace a samostatný postoj ve složitých a kontroverzních otázkách. V prvé řadě je to ochota účastnit se veřejného projednávání vlivu na životní prostředí u stavby v okolí bydliště dotázaného, kterou deklaruje celkem 77 % respondentů, 30% by se účastnilo rozhodně.

ZÚČASTNIL/A BYSTE SE PROJEDNÁVÁNÍ VLIVU STAVBY NA ŽP ?

Gabal, A&C 12/2000

Další součástí pozitivního postojového zázemí NGO jsou kontroverzní otázky JETE, kde by 54% dalo přednost energetické politice úspor a alternativních zdrojů před výstavbou zdrojů nových (46%). Dále je také 54% těch, kteří v rostoucích cenách benzínu vidí pozitivní tlak na úspory a omezování automobilismu a nepodporují tlak na snížení vysokých cen benzínu za každou cenu. V neposlední řadě pak do téže oblasti vzájemně provázaných postojů patří upřednostňování ochrany přírody (49%) před výstavbou dálnic (33%).

Ve výsledcích tedy existují zřetelné přímé i nepřímé indikace akcelerujícího otevírání určitých vrstev české společnosti ekologickému vnímání, biocentrickému pojetí ochrany přírody a životního prostředí a participativnímu přístupu k péči o životní prostředí. Není sporu, že přibližování ČR k EU by se mohlo stát významným katalyzátorem expanze tohoto procesu s velmi pozitivním zpětným efektem na podporu a uplatňování environmentálního *acquis* v každodenním životě ČR a tím také zvýšení našich šancí na kvalitní a úspěšný vstup do EU.

7 Závěry a doporučení pro domácí prostředí

Na základě domácí i zahraniční části projektu (zejména analýzy expertních mikroúrovní v ČR, analýzy postojů veřejnosti ČR a mezinárodní komparace) je možno učinit již také některé obecnější závěry pokud jde o možnosti akcelerace příprav a implementace sledovaných norem v ČR.

Na obecné rovině výsledky projektu naznačují především oprávněnost našeho základního předpokladu – tj. potřebu nahlížet celý proces nejen z jeho centrální, politické, administrativní a legislativní úrovně, ale také z perspektivy těch, na jejichž práci a každodenní zkušenosti závisí, zda se procesy transpozice práva EU a harmonizace legislativy ČR promění do praktické činnosti veřejné správy, podniků i každodenního života obcí a občanů.

Odlíšnost stavu a pohledů makrosféry a mikrosféry, zjevná potřeba optimalizace jejich spolupráce na skutečném přibližování ČR ke standardům EU, evokují možnost takové akcelerace přípravy v oblasti životního prostředí, která by příznivě ovlivnila naději ČR na vstup v příštím kole rozšíření.

Dosavadní poznatky vedou k hypotéze, že ČR má solidní předpoklady, a to jak ve srovnání s dalšími kandidáty, tak svou vnitřní situací a možnostmi, k podstatné dynamizaci svých příprav a ke zlepšení své kandidátské a vyjednávací pozice zejména pokud jde o množství, délku a zaměření přechodných období v oblasti převzetí a uplatnění environmentálního acquis.

V této kapitole tak předkládáme vybrané poznatky z jednotlivých částí projektu, jejich analýzu a především pak naši interpretaci v kondenzované podobě strategických doporučení jejichž cílem je upozornit na oblasti, kde podle našeho názoru existují možnosti optimalizace celého procesu příprav ČR z hlediska implementace environmentálního acquis.

7.1 Česká republika v kontextu dalších kandidátských zemí

Na základě námi provedené komparace stavu implementace v ČR a některých dalších kandidátských zemích (Estonsko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko a Slovensko) lze konstatovat, že environmentální acquis a především jeho praktická implementace představuje náročnou oblast i pro další sledované kandidátské země. V následujících poznámkách se zaměřujeme přednostně na kandidátské země. Pokud využijeme poznatků Rakouska a nových spolkových zemí SRN, zmíníme tuto okolnost samostatně.

Vedle rozdílů mezi jednotlivými kandidátskými zeměmi existuje zároveň i řada společných charakteristik ovlivňujících podobným způsobem i jejich kapacitu a schopnost implementovat environmentální acquis EU. Jsou to zejména:

- nízké environmentální vědomí široké veřejnosti (nízká „ekogramotnost“), silná spotřební orientace obyvatelstva
- nízká vážnost a vynutitelnost práva a zákona, a to jak ze strany občanů tak především ze strany podniků
- marginalita environmentální problematiky v agendě rozhodujících politických subjektů
- vnímání environmentálních ohledů jako ohrožení ekonomického rozvoje - konflikt environmentálních a hospodářských zájmů
- strukturální zátěž ekonomiky v důsledku dlouhodobé orientace na energetiku a těžký průmysl
- relativní zlepšování kvality životního prostředí v důsledku hospodářského poklesu a investic do čistících technologií v průmyslu

- nedostatek finančních prostředků pro realizaci environmentálních programů, včetně prostředků pro modernizaci a „ekologizaci“ výrobních podniků
- větší biodiverzita a lepší stav volné přírody a krajiny oproti většině členských zemí EU
- prudký nárůst automobilismu
- problémy s recyklací a odpady
- potřeba rozsáhlých reforem veřejné správy - institucionálně nestabilizované prostředí
- špatná dostupnost oficiálních překladů legislativy ES
- na nižších úrovních absence představy o celkovém rozsahu a charakteru potřebných změn
- větší citlivost veřejnosprávních administrativ na individuální aktivitu úředníků
- sousedství s členskými zeměmi EU jako proimplementační faktor

Podobnost problémů s nimiž se jednotlivé kandidátské země při implementaci environmentálního acquis potýkají se odráží i v podobnosti struktury přechodných období (PO) požadovaných jednotlivými kandidátskými zeměmi. Délka a množství navržených (vyjednávaných) přechodných období se pro kandidátské země stává základním kontextem implementace environmentálního acquis a vyjednávací strategií.

I přes zmíněné podobnosti mají jednotlivé kandidátské země samozřejmě i svá specifika a odlišnosti. V případě České republiky se jedná zejména o následující:

- odlišné akcenty na vstup ČR do EU u klíčových politických subjektů
- diskreditace environmentální problematiky a NGO v letech 1992 - 1996
- postupná dlouhodobá exekutivní a kompetenční marginalizace resortu ochrany životního prostředí
- propad zemědělské výroby, rozpad velkých zemědělských celků
- silná centralizace státní správy, absence decentralizace, velice slabá komunitní dimenze péče o životní prostředí na úrovni měst a obcí.

7.2 Implementace environmentálního acquis na místní a regionální úrovni v České republice

7.2.1 Státní správa

V oblasti nižších článků státní správy, specificky pak okresních úřadů (OkÚ), převládá vyčkávání na aktivitu centra. Problematika integrace ČR do EU je vnímána jako záležitost prakticky pouze centrálních úřadů ČR. Přestože OkÚ tvoří v současné době páteř státní správy ČR, existuje zde (pravděpodobně i díky perspektivě rušení OkÚ ještě před vstupem ČR do EU) silný pocit, že OkÚ stojí zcela mimo integrační proces a že se jich tento proces ani přímo netýká.

Působení krajských samosprávných orgánů je prozatím značně nejasné, a to jak v důsledku nejasností v jejich kompetencích, financování a reálném vlivu na skutečný rozvoj a kvalitu životních podmínek regionu, tak zejména z hlediska programů a cílů prvně zvolených zastupitelstev, neboť volby prvních regionálních samospráv se konají teprve v listopadu 2000.

Nižší články státní správy vykonávají především to, co je jim „shora“ delegováno jako úkol. Úředníci státní správy jsou ve své každodenní praxi konfrontováni s velkým množstvím úkolů. Pokud není příprava na EU nadřízenými úřady přímo vyžadována a kontrolována, logicky se dostává daleko za jiné úkoly.

Výkon státní správy se řídí platnou legislativou, co není fixováno v platné legislativě pro státní správu „neexistuje“, respektive může existovat nejvýše jako individuální „hobby“. Kromě nízkých priorit přípravy na EU, rozhodující role platné legislativy, chybí ucelené a konkrétní informace. Úředníci jsou sice zavalováni množstvím různorodých informací, v případě informací o problematice vstupu do EU se však jedná údajně většinou pouze o obecné, proklamativní a povrchní materiály bez přímé návaznosti na jejich práci. Dotázaní úředníci naopak vyjadřovali silnou potřebu informací typu jasného a konkrétního přehledu o struktuře, chronologii, časování a implementačních nárocích jednotlivých kroků přípravy na EU dopadajících na jejich pracoviště. V situaci vysokého pracovního vytížení by úředníci (především však vedoucí referátů životního prostředí (RŽP)) uvítali informace jež by byly velmi stručné, jasné a prostě zbytečného balastu a vysoce relevantní vzhledem k jejich práci.

Specifickou⁴⁸ oblastí státní správy jsou správy chráněných území - Národních parků (NP) a Chráněných krajinných oblastí (CHKO). Kvalitu a množství informací o EU přicházejících po státně-správní linii označila naprostá většina dotázaných pracovníků za naprosto nedostatečnou. Absenci informací přicházejících oficiální cestou suplují dotázaní pracovníci vlastní aktivitou. Řada pracovníků dokonce uvedla, že například na existenci sítě Natura 2000 je upozornily nikoliv jejich nadřízené orgány ale NGO. Všichni pracovníci vyjadřovali silný zájem na implementaci této sítě. Impulsy k implementaci sítě Natura 2000 vycházejí údajně spíše od pracovníků NP a CHKO než od centrálních (nadřízených) orgánů. Pasivita centrálních orgánů v této věci je někdy interpretována jako záměrný bojkot přípravy sítě Natura 2000.

⁴⁸ Všichni dotázaní pracovníci mají intenzivní osobní zájem o ochranu přírody. Řadu věcí vykonávají nad rámec svých povinností, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu. Jejich přístup tak lze charakterizovat jako méně „úřednický“. Tito pracovníci sami sebe vnímají jako „o krok napřed před stavem zbytku státní správy v ČR.“

Pracovníci jedné z navštívených správ chráněných území mající kvalitní partnerskou spolupráci s obdobnou institucí v SRN uvedli, že od německých kolegů mají naprosto přesné informace o přímé metodice implementace sítě Natura 2000, umožňující jim de facto okamžitě začít s implementací této směrnice. Překážku však podle nich představuje ta skutečnost, že příprava k implementaci sítě Natura 2000 nebyla dosud ani zadána a kontrolována jako úkol, není odpovídajícím způsobem finančně a personálně podpořena, nebyla provedena revize taxonomie atp ...

Lze tedy předpokládat, že zvýšení priority implementace norem EU, jejich skutečná transpozice do platné legislativy a zejména pak poskytnutí uceleného plánu „krajiny před bitvou“ mohou výrazně napomoci uplatňování norem díky výkonnosti kompetentních úřadů. Na komunální úrovni přestávají být normy EU parlamentní či negociační politikum a získávají podobu administrativních a exekutivních rutin a práce ovlivňující každodenní život obce, regionu či podniků..

Příkladem schopnosti orgánů státní správy efektivně zvládat novou problematiku přípravy na EU mohou být Okresní hygienické stanice (OHS) a Oblastní inspektoráty České inspekce životního prostředí (OI ČIŽP). Centrální vedení obou zmiňovaných institucí zadalo přípravu na podmínky EU, popřípadě přímo implementaci některých směrnic jako jeden z prioritních úkolů. Přestože se OHS a OI ČIŽP při realizaci těchto úkolů potýkají s některými obecněji platnými problémy (zejména nedostatek financí a pracovníků), zůstává nejdůležitější skutečností, že proces implementace v těchto institucích již naplno běží a příprava na EU se pro ně stala nedílnou součástí jejich agendy. Dotázaní pracovníci OHS pak opakovaně vyjadřovali svou (zejména odbornou) schopnost a připravenost přizpůsobit se (i přes zmíněné finanční a personální problémy) požadavkům směrnice o pitné vodě.

Je ovšem jasné, že nelze veřejné správě pouze přidávat další agendu v podobě přípravy na EU. Zároveň je třeba hledat způsoby, jak veřejné správě „uvolnit ruce“, například redukcí objemu méně významných agend.

7.2.2 Místní samospráva

Na komunální úrovni existuje značný deficit informací o tom, co konkrétně bude vstup ČR do EU znamenat pro jednotlivé obce. Chybí systematická distribuce těchto informací. Některé obce se například rozhodovaly, zda své finanční prostředky investovat do vybudování kanalizace nebo do plynofikace obce. Patrně z důvodu absence informace o nárocích EU na čištění odpadních vod se některé obce na dlouhou dobu dopředu finančně vyčerpaly plynofikací (nevyplývající bezprostředně z nároků EU). To je obzvláště alarmující v situaci, kdy se v ČR hovoří o všeobecném nedostatku finančních prostředků a značném zadlužení obcí.

Místní samosprávy, které se odpovídají ze své činnosti voličům a jsou posuzovány také podle plnění svých volebních programů, jsou pochopitelně pozornější vůči problémům místního rozvoje, než k úlohám definovaným centrální administrativou. Uplatnění ekologických norem se v řadě ohledů, zejména ve velkých městech, jeví jako rozporné vůči dalším rozvojovým programům. A to tím spíše, že ekologické otázky nejsou v současnosti pro občany ani prioritní, ani zřetelné, spíše naopak. Nedostane-li česká komunální a regionální politika dostatečně konkrétní, věcné a časově reálné informace o legislativních plánech a nárocích na jejich implementaci, nebude mít příliš prostoru ani pro zabudování těchto informací do svých volebních programů, ani do své konkrétní práce. Harmonizace české a

evropské legislativy musí být provázena harmonizací centrální a regionální úrovně v evropských přípravách. Jde o významný předpoklad úspěšné implementace *acquis*.

7.2.3 *Průmysl*

Informace získané jak od Okresních hospodářských komor tak přímo od navštívených podniků naznačují, že připravenost průmyslových podniků k implementaci environmentálních standardů EU ovlivňuje více faktorů:

- a) Nevyhnutelným předpokladem nastartování procesu implementace je ujasnění vlastnických vztahů daného podniku a existence dlouhodobější firemní strategie. Teprve poté je možno rozhodovat, jaké výroby budou součástí podniku a potažmo tedy i kde jsou možné konflikty se standardy EU. Teprve na základě této kalkulace je efektivní provádět investice do přizpůsobení technologií.
- b) Společným rysem podniků, anticipujících prostředí EU již svou stávající výrobní činností, je také buďto přítomnost zahraničních investorů nebo orientace významné části produkce na export do zemí EU. Průmyslové podniky pohybující se v jednotném konkurenčním prostředí se světovými výrobci jsou již velmi dobře obeznámeny s podmínkami panujícími v daném odvětví mimo území ČR. Zdá se, že fungování ekonomických vztahů vnáší prvky implementace do činnosti podniků mnohem rychleji než legislativa, kterou trh tentokrát předbíhá v dobrém smyslu slova.
- c) Podobně tak i pro ekologizaci výrob (popř. certifikaci ISO 14000) jsou hlavním motivem požadavky (většinou zahraničních) odběratelů⁴⁹.

Přechodné období (PO) na implementaci směrnice k IPPC požaduje ČR tedy spíše kvůli podnikům s nevyjasněnou vlastní budoucností a firemní strategií a podnikům neoperujícím ve významné míře na zahraničních trzích. Nabízí se otázka, kolik z těchto podniků je v kontextu EU konkurenceschopných a kolik jich tedy využije přechodné období ke skutečné modernizaci své technologie na evropskou úroveň a jak velká část podniků období využije jen k prodloužení své existence. Je možné, že nemalá část podniků, kvůli kterým nyní ČR požaduje přechodné období, bez zrychlení své modernizace neobstojí v evropské konkurenci a zanikne před nebo záhy po vstupu ČR do EU. Takto vznikající, a ze strany EU velice obávaný „ekodumping“, může integrační vyhlídky České republiky podstatně zkomplikovat.

Rozhodující význam platné legislativy ČR pro všechny (tedy i nerestrukturalizované) dotčené průmyslové podniky ilustruje i příklad značných investic průmyslových podniků do (zejména end-of-pipe) technologií v minulých letech. Tyto investice (vedoucí k významnému poklesu emitovaného znečištění ovzduší a vod ČR) byly do značné míry vyvolány především nutností vyhovět novým požadavkům legislativy ČR.

7.2.4 *Zemědělství*

Problematika vstupu ČR do EU je pro většinu zemědělských prvovýrobců daleko za horizontem bezprostředních existenčních problémů, kterým dnes ve své většině musí čelit. Podstatně aktuálnější problém než problematika EU jsou připravované zákony ČR (např. zákon o prodeji státní půdy) a to i přesto, že vstup do EU je často vnímán jako hlavní naděje pro další existenci zemědělství v ČR.

⁴⁹ V případě některých výrob (cementárny, vápenky ...) byl jako impuls zmiňován i tlak environmentálních NGO.

V zemědělství je ve srovnání s ostatními sektory ekonomická situace pravděpodobně nejhorší. Podobně jako v oblasti místní samosprávy, je i v zemědělství nešťastné, když z nedostatku konkrétních a jasných informací o nárocích EU se některé zemědělské podniky nadlouho dopředu finančně vyčerpaly (popř. zadlužily) investicemi do nevyhovujících (např. z hlediska welfare hospodářských zvířat) technologií.

Je nutno ovšem poznamenat, že i v případě včasných a přesných informací by bez významné externí finanční pomoci a zlepšení obecných systémových podmínek pro zemědělce některé požadované konverze technologií pravděpodobně nebyly finančně zvládnutelné. Přesto mezi dotázanými zemědělci panuje veskrze optimismus co se splnitelnosti environmentálních standardů EU týče. Tento optimismus pramení i z jejich osobní zkušenosti s dodržováním a fungováním těchto standardů v praxi osobně navštívených zemědělských farem v zemích EU. Zdrojem optimismu je tedy spíše naděje na možnost méně striktního výkladu a uplatňování norem.

Co se tzv. nitrátové směrnice týče, došlo v ČR v důsledku zhoršení solventnosti zemědělských podniků a růstu cen hnojiv na počátku devadesátých let k prudkému poklesu objemu hnojení. Problémy tak lze očekávat spíše v souvislosti s nevyhovujícím stavem hnojišť. V případě požadovaného zdvojnásobení kapacity jímek na močůvku prakticky všichni dotázaní zemědělci naprosto shodně uvádí, že je zcela mimo jejich finanční možnosti.

Ukazuje se, že zemědělství v ČR nebude (na rozdíl např. od Polska) problematické z hlediska svého rozsahu či struktury, ale především z důvodů značné podinvestovanosti celého sektoru a odtud vyplývajícím technologickému zaostávání.

7.2.5 *Postoje veřejnosti*

Česká společnost se nadále pohybuje v období transformace, která je v převažující míře považována za neúspěšnou (63%). Jako budoucí správný směr vývoje ČR je (po nezvládnuté transformaci) vnímáno začlenění ČR do EU. Transformační klima však spoluurčuje rozložení priorit české společnosti. Zvýšený pocit neúspěšnosti transformace podvazuje pozornost otázkám příprav na vstup do EU. Vstup České republiky do Evropské unie (velmi naléhavé pro 22%) patří, společně s problematikou životního prostředí (26%), péčí o vzhled krajiny (18%) a ekologickou modernizací českého průmyslu (29%) mezi problémy vnímané jako podstatně méně naléhavé. Ani vstup do EU, ani stav životního prostředí, a s ním související otázky, nejsou posuzovány jako transformační, ale kvalitativní problém. Představují téma vzestupu kvality a modernizace života země, nikoli odstraňování systémových nedostatků ve fungování státu, ve špatném stavu hospodářství a životní úrovni.

Problematika EU začíná vstupovat do každodenního života rostoucí části české společnosti. Za rámec povědomí a neformálních debat se však zatím téma EU nedostalo. Většina (téměř tři čtvrtiny) respondentů přichází do styku s problematikou EU prakticky pouze v tradičních médiích (noviny, časopisy, rozhlas, televize). Specifické informace o EU má pouze úzká skupina respondentů. Realitou se tak stává jistá „elitizace“ problematiky vstupu ČR do EU a její uzavření v úzké skupině „expertů“.

Za samostatnou pozornost a zdůraznění stojí vnitřní obsah podpory členství v EU a její souvislosti. V prvé řadě je to velice silný akcent na přípravu na členství, o jejímž rozhodujícím významu pro přijetí ČR je přesvědčeno 78% (35% rozhodně). Dnešní stupeň připravenosti ČR je hodnocen velice realisticky: za již připravenou považuje ČR pouze 3%, v době vstupu (za 3-5 let) připravenost předpokládá 35%; že přípravy do vstupu nestihneme uvedlo dalších 31%, odložit vstup kvůli nepřipravenosti upřednostňuje pouze 18%. Součástí podpory jsou pozitivní očekávání přijetí ČR v příštím kole rozšíření (62%). Pouze 11%

zastánců EU se obává nepřijetí. Rozhodující význam přisuzovaný připravenosti země je patrný i z podpory razantního prosazování finančně náročné modernizace průmyslu (52%) oproti odkládání jejich platnosti (48%). Součástí podpory členství jsou i očekávání pozitivního vlivu členství na domácí poměry.

Česká společnost vykazuje velkou míru realismu, očekává spíše postupné zlepšování: do 2 let 8%, do 5 let 32%, do 10 let 34%, po 15 a více letech 17%. Vědomí dlouhodobého charakteru a účinku vstupu do evropské integrace jednoznačně dominuje: 61 % respondentů neočekává zlepšení situace v ČR dříve než za pět let po našem vstupu.

Vstup ČR do EU se v postojích české společnosti v různých dimenzích přímo propojuje s problematikou ochrany životního prostředí, vzhledu krajiny a modernizace průmyslu s ohledem na životní prostředí. Vzájemná vazba vstupu do EU a životního prostředí má společného jmenovatele ve vzestupu kvality životních podmínek spojovaných s členstvím v EU. Životní prostředí je v české společnosti synonymem kvality životních podmínek a modernity poměrů.

Většina respondentů má sice určitou nejasnou představu, že přebírání a uplatňování evropských environmentálních standardů bude pro ČR problematické (73%), ale neví nic bližšího o vlastním obsahu tohoto procesu. Většina respondentů (77 %) si žádný konkrétní požadavek EU v oblasti životního prostředí vybavit nedokáže!

Informovanost veřejnosti o environmentální problematice zůstává nadále obecně nízká. Společnost je de facto rozdělena na dvě skupiny – aktivní a informovanou menšinu a na pasivní většinu s nestrukturovaným pohledem na věc. Přesto lze ve srovnání s výsledky z roku 1998 konstatovat mírný nárůst ekologické vnímavosti a dokonce i jistý náznak posunu k větší aktivitě a biocentrismu.

Posuny v období 1998 -2000 lze identifikovat v několika oblastech. V první řadě je to výrazný nárůst pozitivních očekávání budoucího vývoje kvality životního prostředí ve všech základních úrovních, počínaje bydlištěm a konče globální situací. Zejména silná jsou pozitivní očekávání vývoje v rámci celé ČR. Růst jakéhosi eko-optimismu je patrný i v hodnocení stavu životního prostředí v bydlišti (69% kladných hodnocení).

Druhou výraznou oblastí je růst zájmu o kvalitu životního prostředí ve vlastním okolí v určitých vrstvách společnosti, růst zájmu o informace (vzestup z 57 na 73%), růst inklinace k participaci v komunální politice (ze 7 na 14%), ochota k veřejné kritice problémů (z 23 na 41%), k podpoře ekologických organizací (39 na 57%), a růst pozornosti ekologickým komponentám programů politických stran (z 32 na 40%). Obdobné změny lze identifikovat v oblasti chování domácností a životního stylu: vzestup domácností, které alespoň občas třídí odpad, používají recyklovatelné materiály, v oblasti ekologické výchovy dětí, i ve vyšším podílu těch, kteří se snaží omezit ježdění autem.

Navzdory vzestupu vnímání globálních ekologických problémů zůstává neznalost konceptu trvale udržitelného rozvoje jakožto možného řešení těchto problémů vysoká (1998 – 70%, 2000 – 60%).

K pozitivnímu posunu dochází ve vnímání ekologických nevládních organizací. 82 % hodnotí jejich činnost jako spíše či velmi prospěšnou. Vzestup zájmu o nevládní ekologické organizace je spjat s dalšími pro-ekologickými postoji, jejichž synonymem je aktivní občanská participace a samostatný postoj ve složitých a kontroverzních otázkách. Například ochotu účastnit se veřejného projednávání vlivu na životní prostředí u stavby v okolí bydliště dotázaného, kterou deklaruje celkem 77 % respondentů, 30% by se účastnilo rozhodně. Do téže oblasti patří upřednostňování ochrany přírody (49%) před výstavbou dálnic (33%).

7.3 Předpokladem profesionálního přístupu jsou kvalitní informace

Pokud nechceme v implementaci EU norem sázet na historicky diskreditované, státem organizované mobilizační kampaně, které však – jak víme – nakonec podniky i úřady dokázaly zpravidla utlumit, musí se implementace opřít nikoli o *mobilizaci, ale motivaci*⁵⁰ vzešlou z platných norem, profesionální činnosti a z dostatku kompetentních a kvalifikovaných informací, podle kterých se dá pracovat. Co se na centrální úrovni parlamentu a vlády jeví jako politikum, předmět vyjednávání, vynalézavých kompromisů, dopadá na regionální a komunální úroveň jako více či méně efektivní nástroj, který je nutno uplatnit a pracovat s ním. Naše evropská budoucnost tedy není jen v rukou politiků, ale na konci či na skutečném počátku bude v rukou úředníků veřejné místní a regionální správy a samosprávy.

Nebudou-li harmonizace, strategie přibližování a vyjednávání informačně zcela transparentní, nedosáhne ani implementace potřebnou podporu a profesionální nasazení u těch, kteří o osudu *acquis* skutečně a dlouhodobě rozhodnou.

Analýza informovanosti na místní a regionální úrovni ovšem ukazuje, že nelze spoléhat ani na spontánní iniciativu „zdola“, spíše naopak.

Nejvýznamnějším zdrojem variability znalosti standardů EU v oblasti životního prostředí je *individuální* aktivita respondenta, respektive jeho osobní postoj a motivace - zájem či nezájem o environmentální problematiku. I uvnitř jednotlivých skupin (podle sektorové a institucionální příslušnosti) respondentů existují relativně velké rozdíly v informovanosti⁵¹.

Naprostá většina dotázaných (s výjimkou pracovníků ČIŽP) postrádá systematickou distribuci informací o konkrétních nárocích EU v oblasti jejich působnosti. Informovanost o nárocích vstupu ČR do EU z hlediska ekologie je proto obecně (opět s výjimkou ČIŽP) velmi nízká. Většinou se jedná pouze o obecné povědomí generované na základě nesystematických masmediálních informací⁵². Takto získaná informovanost je nutně *ad hoc* povahy, je neúplná, neucelená a nekonkrétní a nemůže se proto ani proměnit v konkrétní činnost. Nelze tedy zdaleka hovořit o aktivní informovanosti pohybující se na úrovni konkrétních realizačních směrnic. Podobně nízká je i znalost zásadních výsledků screeningů.

Universální⁵³ skutečností je absence představy o budoucím institucionálním zajištění jednotlivých položek *acquis* a rozdělení kompetencí⁵⁴. Ve všech sledovaných oblastech

⁵⁰ Pro řadu dotázaných expertů byla výrazně motivující obeznámenost (generovaná většinou na základě osobní návštěvy v partnerské instituci v některé ze zemí EU) s tím, jak daná konkrétní oblast funguje v EU. Často byla zmiňována větší přehlednost, jednoduchost a promyšlenost „evropské“ úpravy oproti odpovídající stávající úpravě ČR (zejména v procesní oblasti fungování veřejné správy).

⁵¹ V situaci kdy ve většině institucí neexistuje systematická distribuce informací o EU a problematika environmentálního *acquis* EU se do jejich práce bezprostředně nepromítá, záleží především na osobní aktivitě a zájmu každého, zda nad rámec svých pracovních povinností bude sledovat ještě tuto problematiku.

⁵² Jedná se o znalost témat frekventovaných v masmédiích - potřeba investic do budování čistíren odpadních vod (ČOV), nutnost udělat „něco“ s odpady, vědomí zpřísnění některých limitů atp ...

⁵³ Tj. skutečností platnou ve všech sledovaných institucích a teritoriích.

⁵⁴ Zde se velmi negativně projevuje především přetrvávající nejasná situace o kompetencích a náplni budoucích Vyšších územně-správních celků (VÚSC). Prodlužování nejistoty vede mimo jiné k odlivu kvalifikovaných pracovníků např. z Okresních úřadů (OkÚ), respektive k nezájmu nových pracovníků o práci v těchto institucích. Perspektiva rušení OkÚ oslabuje i jejich pozici vůči jiným subjektům. Velmi často se objevuje názor, že pokud budou zrušeny OkÚ aniž by předtím několik let nefungovaly perfektně VÚSC, dojde ke zhroucení státní správy v ČR.

existují samozřejmě i velmi kvalitně informovaní jednotlivci. Informace ovšem získávají na základě *vlastní* aktivity, většinou nad rámec svých povinností a z vlastních zdrojů⁵⁵. Motivem k takové nadstandardní aktivitě je často osobní zkušenost získaná pracovní pobytem v partnerské instituci v zemích EU, nebo prostý zájem o životní prostředí a evropskou budoucnost země.

Jako hlavní bariéra kvalitnější a rychlejší přípravy na implementaci nároků *acquis* se z regionální a komunální perspektivy jeví centrální a systémová úroveň řízení státu, specificky pak:

- 1) Pomalé přijímání nových a kvalitních zákonů, popřípadě přijímání zákonů, u nichž je již v době jejich přijetí jasné, že neodpovídají standardům EU (např. odpadový zákon) a bude tedy nutné záhy přijmout zákon nový⁵⁶. Pro ty, na nichž spočívá odpovědnost za uplatnění normy, je taková situace jednoznačně demotivující. Seznamování se s novou zákonnou úpravou určité oblasti je totiž časově dosti náročné. Celkový dojem z práce centrálních orgánů – viděno skrze komunální a územní správu - je absence promyšlené a konkrétní koncepce postupu a práce.
- 2) Legislativní provizoria, popřípadě existence množství novelizací nekvalitních zákonů samozřejmě znehledňují situaci a ztěžují orientaci v platné legislativě jak státním úředníkům tak soukromým subjektům⁵⁷.
- 3) Pomalá, neprůhledná a nekvalitní práce ministerstev, zejména pokud jde o zpracování a zvládnutí zásadních exekutivních nástrojů uplatňování norem a postupu jejich implementace⁵⁸.
- 4) Absence ucelených a konkrétních informací přicházejících po státně-správní linii. Výjimkou není situace, kdy pracovníci ministerstev nejsou na seminářích pro pracovníky Okresních agrárních komor (OAK), Okresních hygienických stanic (OHS) apod. schopni podat uspokojivou informaci. Přitom žádoucí informace jsou jak implementačního rázu, tak pokud jde o legislativní a exekutivní záměry, jejichž uplatňování bude administrativně i z hlediska realizačních a finančních dopadů komplikované a náročné. Přechodná období lze v jistém smyslu chápat jako snahu o získání času na přípravu. Praxe však ukazuje, že mají spíše význam odkladu platnosti norem, jejichž realizací se tudíž není třeba v dohledné době zabývat a lze je odložit.
- 5) Stát přikládá environmentální politice nedostatečný význam⁵⁹. Neustále probíhající spor o politické priority, kde jsou nadále otázky hospodářského rozvoje a ochrany

⁵⁵ Tj. např. přes Internet, známé na ministerstvech atp ...

⁵⁶ Problematickou je z tohoto hlediska i skutečnost, že změny zákonů vytvořené Poslaneckou sněmovnou již nejsou (na rozdíl od vládních návrhů) řádně kontrolovány z hlediska shody s legislativou EU.

⁵⁷ Poznamenejme v této souvislosti, že v ČR jsou velmi obtížně přístupné elektronické verze překladů evropské legislativy, překladů legislativy ČR do úředních jazyků ES, takže nepřístupné jsou překlady návrhů legislativy, překlady politik, soudních rozhodnutí, ekonomických opatření atp ... V současné době dosud neexistuje ani ucelená edice legislativy ES v českém jazyce a není rozhodnuto, zda např. rozhodnutí Evropské komise (jež jsou součástí *acquis*) budou publikována formou sbírky zákonů či jinak.

⁵⁸ Např. tzv. Fond malých projektů (s nímž byli na místní úrovni velmi dobré zkušenosti) nepostoupil do dalšího kola a dotázaným je známo pouze to, že projekt je zablokován kdesi na úrovni MF a MMR. Realizaci řady projektů spolufinancovaných EU zase komplikuje rozpočtová osnova ČR, respektive skutečnost, že jeden projekt běží zároveň jak podle rozpočtové osnovy ČR tak zároveň podle termínů EU.

Pracovník OI ČIZP: "Na MŽP si mohou dovolit přemýšlet 14 dnů co je a co není odpad, ovšem já tady na to mám 20 minut, jinak mohu kamiony zcela zablokovat hraniční přechod."

životního prostředí kladeny do vzájemně rozporných pozic, působí na prahu vstupu do EU nejen poněkud kuriózně a neevropsky, ale prakticky posiluje tendenci k odkládání ekologických hledisek na pozdější období. Jde přitom o činnosti, které souvisí také s větší pozorností ekologické kvality života a chování a tudíž i s pochopením významu a zdůvodnění ekologických norem EU na straně veřejnosti i veřejné správy a podnikatelských subjektů (recyklace odpadů, spotřebitelské chování apod.). Stávající situaci lze charakterizovat jako nízkou míru zájmu veřejnosti a dominanci konfliktních namísto dialogických modelů ve vztazích mezi nevládními organizacemi a veřejnou správou při řešení veřejně signifikantních otázek, a pocitu nadměrného zatěžování byrokracií a investicemi na straně podnikatelských subjektů. Tvrdost a investiční náročnost evropských norem, jakkoli třeba diskutabilní, ovšem předpokládá přinejmenším pochopení, pokud ne přímo participaci veřejnosti i dalších aktérů na důležitých rozhodnutích.

Velké rozpětí informovanosti mezi protagonisty implementace ekologických norem, od naprosté indifference a neznalosti až po vysoce profesionální manažerský, administrativní či aktivistický standard, nesvědčí o kvalitním a dostatečném zázemí a administrování implementace, a to tím spíše, je-li variance informovanosti vyvolávána spíše individuálním zájmem či motivem a nikoli systémovými či pozičními faktory.

Za těchto okolností lze implementační kapacitu a nutnost přechodných období určit jen velice obtížně a nikoliv z reálných možností těch, kteří budou implementaci skutečně dělat. Mnozí z nich totiž zatím netuší, co se od nich očekává.

⁵⁹ Ředitel OHK: „Nepřisuzuje-li stát ekologické politice ani takový význam aby zavedl daň k ochraně ŽP (kterou máme již několik let pouze v zákoně na papíře), nemůžete po podnikcích chtít aby se samy chovaly ekologicky.“

7.4 Některé bariery implementace na mikroúrovni České republiky

Postoje veřejnosti

- problematika vstupu ČR do EU a environmentální problematika obecně je ve vnímání veřejností ČR zastíněna „transformačními“ problémy – zejména hospodářské a sociální situace
- veřejnost zcela postrádá jasnější představu o obsahu environmentálních nároků vyplývajících ze vstupu ČR do EU
- informovanost veřejnosti o environmentální problematice (ekogramotnost) zůstává i přes jisté pozitivní posuny nadále velmi nízká
- ekologicky ohleduplné prvky chování se do životního stylu většiny veřejnosti prosazují jen velmi pomalu
- dopad působnosti environmentálních NGO na širší veřejnost zůstává nadále velmi malý

Veřejná správa, průmysl a zemědělství

- z hlediska fungování nově vytvořeného regionálního členění ČR se jako problematické jeví ne zcela jasné vymezení kompetencí krajů (vyšších územních samosprávných celků) a nedostatečné finanční zdroje tohoto stupně územní samosprávy v počátcích jeho fungování
- existuje velká variance připravenosti k implementaci v závislosti na individuální aktivitě (nadále stavíme spíše na tradicích ekologického aktivismu než na fungující veřejné správě)
- problematika vstupu ČR do EU je na komunální úrovni vnímána především jako problém centrálních (respektive vládních) orgánů ČR a nemá charakter subsidiarity
- problematika vstupu ČR do EU se do aktivit na komunální úrovni promítá často až teprve s přijetím příslušné harmonizované legislativy, popř. jako důsledek přímého „zaúkolování“ nadřízenými orgány
- dotázaní experti na komunální úrovni pocítují značný deficit komunikace s vrcholovými orgány
- převládá pocit nekonceptčnosti a nedostatečné transparentnosti (zejména legislativní) činnosti vrcholných orgánů
- existuje velké uspokojení (zvláště v místní samosprávě a průmyslu) z poklesu znečištění vod a ovzduší v průběhu devadesátých let. Převládá pocit, že „už jsme toho pro životní prostředí udělali až až“. Požadavky na další zlepšování stavu životního prostředí tak bývají vnímány jako neoprávněně maximalistické.
- především v oblasti státní správy a místní samosprávy převládá pasivní vyčkávání, respektive spoléhání na aktivitu vrcholných orgánů
- zásadní význam pro všechny aktéry má stávající a připravovaná legislativa ČR (aneb není-li transponováno, nemůžeme očekávat že bude implementováno)

- připravenost k implementaci je nejvyšší v ekonomicky konsolidovaných sférách a sférách s intenzivními kontakty s partnerskými institucemi v zemích EU (tj. především zahraniční a exportně orientované průmyslové podniky), dále v tradičně kontrolně a regulačně orientovaných organizacích jako je hygienická služba a síť okresních hygienických stanic
- hlavním spouštěcím mechanismem zájmu o environmentální acquis EU je přístup k rozvojovým programům, investicím a možnost čerpání finančních prostředků z rozpočtu EU
- úroveň participace a zájmu veřejnosti je na lokální úrovni velmi nízká
- v současné době nelze na komunální úrovni hovořit o existenci integrované komunální rozvojové a ekologické politiky a veřejného procesu, v němž by participovaly jednotlivé zainteresované strany a instituce a investovaly do rozvoje obce

7.5 Doporučení a možnosti akcelerace

- Na komunální úrovni v ČR existuje podle našich poznatků potenciál (a ze strany veřejnosti podpora) pro rychlejší a razantnější implementaci environmentálních acquis. Současně není ze strany subjektů působících na komunální úrovni pocíťován významnější tlak nadřízených orgánů na rychlejší implementaci acquis. Využití a aktivace tohoto potenciálu jsou v současnosti závislé na promyšlené aktivitě centrálních exekutivních orgánů.
- Při popsaném pohledu „zespoda“ působí současný stav dojmem, že rozhodujícím faktorem ovlivňujícím počet a délku PO není ani tak malá schopnost dotčených subjektů (průmyslových podniků, měst a obcí, organizací typu OHS) přizpůsobit se požadovaným podmínkám a normám, jako spíše nedostatečná koordinace celého procesu. Formování možná až příliš velkorysé politiky přechodných období je zřejmě vyjádřením i politických potíží a nízké schopnosti centrální úrovně státu systematicky a transparentně transponovat environmentální acquis ES. V některých ohledech nelze vyloučit ani silné lobbistické tlaky zájmových skupin.
- Patrně pod finančním tlakem nákladových kalkulací se celá koncepce PO ČR v oblasti environmentálních acquis dostává do situace, která je identická s ostatními kandidátskými zeměmi „lucemburské skupiny“, které podle našich poznatků usilují o co nejzastší oddálení platnosti norem a maximální počet dlouhých PO v naději, že se na financování nákladů již budou podílet fondy EU dostupné novým členským zemím, že se tím tedy dlouhodobě ušetří a některé sektory ekonomiky budou mít měkkší prostředí. Pokud se ČR chce v oblasti životního prostředí od dalších kandidátských zemí výrazněji odlišit musí volit jinou, aktivnější a agresivnější strategii, v níž se nemaximalizuje odklad a ochrana, ale maximalizuje se synergický efekt spolupráce centrální a místní správy v důsledné implementaci norem.
- Při rozhodování a plánování budoucích aktivit a alokaci investic hraje u dotčených subjektů naprosto zásadní roli stávající, nanejvýš pak připravovaná legislativa ČR. Nejzastším výhledovým horizontem je horizont momentálně připravované a projednávané legislativy ČR. Pohled za tento horizont je velmi vzácný. Z této perspektivy se jako základní podmínka rychlejší implementace jeví zejména

rychlejší transpozice, tj. co možná nejrychlejší přijetí všech potřebných harmonizovaných zákonů nebo alespoň jejich co možná nejrychlejší dovedení do fáze připomínkování. Dotčené subjekty se začnou na implementaci připravovat teprve tehdy, až uvidí že dané změny jsou skutečně reálné a že se k nim tyto změny již dostatečně a v reálném nikoli proklamativním čase přiblížily. PO vyjednávaná až od určitého budoucího data (a nikoliv tedy přímo od nynějška) se tak jeví jako nepříliš efektivně využitý čas. Případné „pro-implemenční“ chování některých podniků je motivováno především jejich snahou již nyní konkurenčně uspět na zahraničních trzích (a méně tedy jejich snahou o přípravu na případný vstup ČR do EU).

- Je nutné, aby subjekty dotčené implementací finančně náročných standardů měly co nejdříve naprosto jasné a konkrétní informace o tom, jaké požadavky EU na ně dopadnou, aby mohly těmto požadavkům přizpůsobit své investiční chování.
- Implementaci finančně náročných požadavků je vedle informovanosti zapotřebí pomoci jednak možnostmi finančních programů účelově vázaných na přizpůsobení se a dále pak takovou podporou restrukturalizace ekonomiky a reformy státní správy, která by posilovala efektivní využívání a investování rozpočtových zdrojů ve prospěch implementace evropských norem.
- Pozitivní a vstřícný postoj a optimismus ohledně splnitelnosti požadovaných environmentálních standardů ES s nímž se lze setkat u expertů, organizací a institucí mikrosféry, může samozřejmě vyplývat i z absence konkrétní představy o nárocích přípravy a vstupu ČR do EU pro jejich práci. Bez této znalosti však tito pracovníci a jejich organizace nemohou ani realisticky posuzovat své možnosti ani plánovat implementaci platných a přijímaných norem.
- Nejefektivnější by dle našeho názoru bylo, aby MŽP ČR urychleně přešlo od příliš obecných osvětových informačních kampaní k cílené práci, tj. např. aby samo vytypovalo jednotlivé konkrétní nejrizikovější subjekty (konkrétní obce bez ČOV, konkrétní podniky jichž se dotkne IPPC, zemědělské podniky apod.) a přímo je upozornilo na to, jaké změny v souvislosti s členstvím v EU chystá a v jakém časovém horizontu, případně jim asistovalo ve zpracování realistických investičních a rozvojových záměrů. Bezprostřední kontakt je významný i proto, že podle vyjádření většiny našich respondentů je doposud vydávaným a distribuovaným informačním materiálům věnována minimální pozornost. Je možné, že tyto informační materiály nepřinášejí dotčeným subjektům informace, jež by byly z jejich hlediska potřebné. V oblasti místní samosprávy pak přetrvává naprostá absence systematické distribuce informací o nárocích a časové dynamice vstupu.
- Mezisektorová komunikace i spolupráce v rámci veřejného procesu na komunální úrovni není zatím příliš intenzivní a produktivní. Její oživení je však nesporně skrytým potenciálem probuzení veřejného zájmu na implementaci kvalitativních norem na bázi dlouhodobé péče o rozvoj obce, kvality i ochrany jejích životních podmínek. V kandidátských i členských zemích, kde je dostatečně silná, aktivní a skutečně samosprávná komunální sféra nabývá implementace kvalitativních norem ráz přirozeného a spontánního procesu zkvalitnění infrastruktury, integrace podnikové, zemědělské i občanské participace na rozvoji obce. Bez podpory komunální správy a politiky se z implementace norem EU může stát konfliktní záležitost.

- Jasně zacílená, adresná a kvalifikovaně řízená informační aktivita, poskytující naprosto konkrétní informace o konkrétních nárocích konkrétním subjektům, spolu s urychlenou prací legislativců a parlamentu, jsou dle našeho názoru nejlepším způsobem jak maximálně akcelarovat implementační proces u dotčených subjektů i veřejné správy a NGO, které představují významné aktéry uplatnění norem. Podpora implementace nespočívá dle našeho názoru pouze v mobilizaci laické veřejnosti, ale do značné míry i v motivaci expertů (odborné veřejnosti) působících na komunální úrovni. Dle našich zkušeností byla pro řadu oslovených expertů výrazně motivující právě znalost (nezřídka přehlednějšího, jednoduššího a v konečném důsledku kvalitnějšího) fungování dané oblasti v EU.
- Zároveň je třeba usilovat o to, aby se celá problematika přípravy na vstup ČR do EU nestala záležitostí pouze úzké komunity expertů. Je proto zapotřebí „vtahovat“ do celého procesu přípravy ČR na vstup do EU co nejširší spektrum aktérů (od nevládních organizací přes obecní úřady až po krajské samosprávy) a stimulovat jejich přímou komunikaci a spolupráci obdobnými organizacemi v EU.
- Celý proces je třeba „otevřít“ všem aktérům a přejít od „pouhého“ informování k participaci. Je nutné přenášet celý proces přibližování k EU z čistě vládního vyjednávání i na regionální a komunální úroveň.
- Nepodceňujme schopnost dotčených subjektů, expertů, institucí, organizací ale i nejširší veřejnosti přizpůsobit se transparentně se měnícím podmínkám.

Mějme odvahu tyto podmínky (z)měnit !

8. Přílohy

8.1. Osnova rozhovoru⁶⁰

Okruh A:

- 1) Měli jste již možnost seznámit se s jednotlivými nároky na vaši organizaci vyplývajícími ze vstupu ČR do EU ? Myslíte si, že máte dostatečně kvalitní podmínky pro to aby jste se mohl zabývat problematikou přípravy na vstup do EU ? (Pokud neví nic: Má to na starost někdo jiný ? Kdo ? Existuje zde na to nějaký specialista ? Proč se touto problematikou nezabýváte hlouběji ? Pokládáte to za dosud neaktuální, nedůležité, nemáte dostatečné kapacity, nemáte dostatek informací, nemáte na to čas, narážíte na jazykové bariéry ... ?)
- 2) Co je hlavním zdrojem Vašich informací o nárocích na vaši organizaci vyplývajících ze vstupu ČR do EU ? Jaké zkušenosti máte se získáváním informací z Internetu ? Zúčastnil/a jste se již nějakého školení (semináře) v ČR či v zahraničí ? Pokud ano, jakým způsobem využíváte získané informace ?
- 3) Máte dostatečný přístup k českým překladům legislativy EU ? Máte problémy s jazykovou bariérou ?
- 4) Máte přehled o tom, jaké změny v legislativě ČR nastanou v souvislosti s přípravou ČR na vstup do EU popř. ke dni vstupu ? (rozhodnutí a nařízení platná automaticky ode dne vstupu, popř. precedentní rozhodnutí Evropského soudního dvora a výklady – v ČR se nemohou překládat za státní peníze !)
- 5) Jaké konkrétní nároky na Vaši organizaci a v jakém časovém horizontu očekáváte v souvislosti s přípravou na vstup ČR do EU ?
- 6) Zúčastnil/a jste se již nějakého jednání o nárocích na vaši organizaci vyplývajících ze vstupu ČR do EU ? O jaká jednání se jednalo ?
- 7) Máte jednotlivé kroky přípravy vaší organizace na vstup ČR do EU zapracovány již ve svém časovém harmonogramu ? O jaký druh přípravných kroků se jedná ? V jakém časovém horizontu ?
- 8) Máte jednotlivé finanční nároky na vaši organizaci vyplývající z přípravy ČR na vstup do EU již nějak zapracovány do Vašeho finančního výhledu ? (pořizování překladů, výstavba ČOV, nábor nových pracovníků ...)
- 9) Setkal jste se v rámci své práce již někdy s nějakým konkrétním programem (resp. grantem) EU ? Jaké jsou Vaše zkušenosti ?
- 10) Máte dostatečný přehled o všech projektech EU v nichž by Vaše organizace mohla participovat ? (Phare, Sappard, ISPA, Life 3) Participuje Vaše organizace již v nějakém konkrétním programu EU ?

Okruh B:

- 1) Jaké největší překážky při prosazování environmentální legislativy EU do praxe očekáváte ?
- 2) Jaké konkrétní nároky na vaši organizaci vyplývající ze vstupu ČR do EU očekáváte v oblasti ochrany ŽP ?
- 3) Jaké konkrétní normy environmentálního práva EU se dotýkají Vaší organizace nejbezprostředněji ?
- 4) Jaké normy environmentálního práva EU považujete z hlediska Vaší organizace za potenciálně problémové a které naopak za naprosto bezproblémové ?

⁶⁰ Jedná se samozřejmě pouze o základní vodítko, konkrétní podoba rozhovoru je v jednotlivých institucích poněkud odlišná.

Okruh C:

- 1) Jaké zkušenosti máte s účastí veřejnosti v procesech EIA ? Má veřejnost dostatečný zájem o účast v těchto procesech ?
- 2) Kdo jsou vaši hlavní partneři na komunální úrovni ? Jak funguje Vaše spolupráce ? Co je zdrojem případných disonancí ?
- 3) Jak se snažíte překonávat nekooperativnost (popř. neinformovanost či nezájem) Vašich partnerů? Existuje dle Vašich zkušeností na úrovni Vaší komunity (obce) zájem na zlepšování ŽP ? Kdo je případně jeho nejvýraznějším nositelem ?
- 4) Jak funguje dle Vašich zkušeností proces příprav na vstup ČR do EU u Vašich partnerů ?
- 5) Hledáte již nyní aktivně vlastní cesty k financování shora uvedených nákladů spojených se vstupem ČR do EU ?
- 6) Jaké aspekty vstupu ČR do EU pro Vás mohou být zajímavé a které Vás naopak spíše odrazují ?

8.2. Metodologie výběru okresů⁶¹

V ČR probíhá v současné době příprava zásadní reformy veřejné správy. V době přípravy tohoto výzkumu a terénního sběru dat nebyly dosud zcela vyjasněny obrysy budoucího územně-správního uspořádání. Stabilními a fungujícími územněsprávními celky byly v době terénního šetření okresy, tj. správní obvody okresních úřadů. Bylo tak nezbytné a zároveň jediné možné pracovat s územním rozdělením státu na okresy podle zákona č. 36/1960 Sb. o územním rozdělení státu. Tento zákon i nadále zůstává v platnosti⁶². Opírá se o něj zejména územní organizace Policie ČR a justice.

Výchozí snahou našeho výběru byla reprezentace nejen stávající regionální struktury, ale zároveň už i určitá anticipace reformy státní správy a procesu decentralizace. Výběr okresů tak měl pokud možno pokrýt osm (popř. sedm) větších regionů, tj. existujících krajů, resp. regionů NUTS 2.

Při výběru okresů bylo nutno také přihlížet k vnitřní různorodosti hospodářské, sociální, ekologické, sídelní a podobně. Dále bylo třeba přihlížet i k poloze okresu a jeho politickému profilu danému výsledky parlamentních i komunálních voleb.

Empirické sledování právního, správního, resp. v širším smyslu politického prostředí bylo provedeno také v Praze, Brně, Ostravě a v Plzni. V těchto čtyřech městech žije pětina obyvatelstva České republiky.

Vybrány byly následující okresy:

okres Příbram v kraji Středočeském, region Střední Čechy
okres Klatovy (spolu s městem Plzní) v kraji Západočeském, v kraji Plzeňském, region Jihozápad
okresy Děčín a Teplice v kraji Severočeském, v kraji Ústeckém, region Severozápad
okres Pardubice v kraji Východočeském, v kraji Pardubickém, region Severovýchod
okres Trutnov v kraji Východočeském, v kraji Hradeckém, region Severovýchod
okres Třebíč v kraji Jihomoravském, v kraji Jihlavském, region Jihovýchod
okres Uherské Hradiště v kraji Jihomoravském, v kraji Zlínském, region Střední Morava
okres Frýdek-Místek v kraji Severomoravském, v kraji Ostravském, region Ostravsko
okres Přerov v kraji Severomoravském, v kraji Olomouckém, region Střední Morava

⁶¹ Odborným konzultantem projektu pro výběr sledovaných regionů byl RNDr. Josef Ježek.

⁶² Účinnost tohoto zákona končí ke 31. prosinci 2002. Institut Okresního shromáždění zaniká ke dni letošních voleb do krajských zastupitelstev. Okresy jsou územními jednotkami NUTS 4.

Z důvodů dostatečné časové rezervy byl navíc vybrán okres Bruntál v kraji Severomoravském, v kraji Ostravském, region Ostravsko

Základní charakteristiky vybraných okresů k 1. lednu 1999:

OKRES	Výměra (km ²)	Počet obcí	Počet obyvatel (v tisících)	Hustota zalidnění
Příbram	1 628	120	108	66
Klatovy	1 929	98	88	46
Děčín	909	52	134	147
Teplice	469	34	129	276
Pardubice	889	115	162	182
Trutnov	1 147	75	122	106
Třebíč	1 519	173	118	77
Uherské Hradiště	992	78	146	147
Frýdek-Místek	1 273	75	229	180
Přerov	884	103	137	155
Bruntál	1 659	71	106	64

Šest okresů, tj. polovina z vybraných dvanácti dosahuje hustoty zalidnění vyšší než je průměr ČR (tj. 131 obyvatel / km²). Jsou to okresy Děčín, Teplice, Pardubice, Uherské Hradiště, Frýdek – Místek a Přerov.

Okresy Teplice, Pardubice a Frýdek-Místek lze též považovat za součást metropolitního prostředí. To znamená, že tyto okresy leží v nejvýznamnějších urbanizovaných prostorech – metropolitních územích.

Pořadí vybraných okresů podle procentního podílu městského obyvatelstva, tj. podle stupně urbanizace je následující:

Okres	%
Teplice	85
Děčín	85
Pardubice	73
Trutnov	70
Přerov	64
Bruntál	63
Klatovy	62
Příbram	58
Frýdek – Místek	57
Třebíč	54
Uherské Hradiště	49

Pouze okresy Třebíč a Uherské Hradiště je možné označit jako podprůměrně urbanizované. Určitý rozpor mezi poměrně nízkým podílem městského obyvatelstva v okrese Frýdek – Místek a zařazením tohoto okresu do kategorie metropolitní je dán konstrukcí použitého ukazatele stupně urbanizace (městské obyvatelstvo je totiž obyvatelstvem obcí,

kteřé mají právní postavení města) na jedné straně a příslušností okresu Frýdek- Místek k širšímu ostravskému metropolitnímu území na straně druhé.

Zmíněné „metropolitní“ okresy zaznamenávají také nadprůměrnou úroveň **průměrné měsíční mzdy zaměstnanců** – údaje v Kč jsou za I. čtvrtletí roku 2000:

Okres	Kč
Teplíce	11 329
Frýdek-Místek	11 151
Děčín	10 904
Trutnov	10 724
Přerov	10 544
Příbram	10 359
Uherské Hradiště	10 099
Klatovy	10 046
Bruntál	9 638
Třebíč	9 480

Pro srovnání - hlavní město Praha – 15 210,- Kč, a okres Mladá Boleslav – 15 453,- Kč.

K charakteristikám úrovně příjmů je nutno připojit údaje o míře nezaměstnanosti ve vybraných okresech k 30. 9. 1999, tj. k datu kdy celostátně míra nezaměstnanosti dosáhla devíti procent.

Míra nezaměstnanosti k 30.9.1999 ve vybraných okresech v procentech:

Okres	%
Klatovy	5,8
Uherské Hradiště	6,7
Pardubice	6,6
Trutnov	7,4
Příbram	8,6
Třebíč	12,5
Bruntál	13,4
Děčín	14,0
Přerov	14,1
Frýdek-Místek	14,1
Teplíce	15,2

Následuje kategorizace vybraných okresů podle stupně narušení životního prostředí:

Prostředí				
vysoké úrovně	vyhovující	narušené	silně narušené	extrémně narušené
	Příbram			Děčín
Klatovy				Teplice
	Trutnov			
Třebíč			Pardubice	
	Uherské Hradiště			
		Přerov		
Bruntál			Frydek-Místek	

Pramenem pro tuto kategorizaci jsou dostupná kartografická zobrazení stupně narušení životního prostředí⁶³. K této kategorizaci je nutné uvést skutečnost, že na území okresu Klatovy zasahuje Národní park Šumava, na území okresu Děčín leží Národní park České Švýcarsko a na území okresu Trutnov zasahuje Krkonošský národní park.

Dalším hlediskem byla charakteristika politického profilu okresu na základě voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu ČR v letech 1996 a 1998 a voleb do zastupitelstev v obcích v roce 1998.

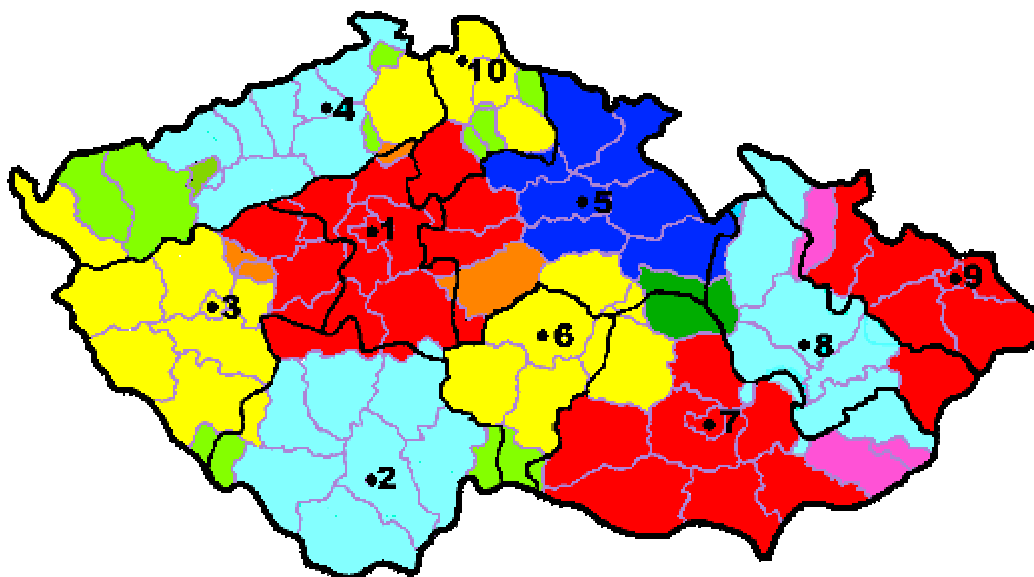
Levice						Pravice
1	2	3	4	5		
Děčín	Příbram			Trutnov		
		Klatovy				
		Pardubice				
	Přerov	Třebíč			Uh.Hradiště	
Bruntál		Frydek-Místek				

Hodnocení českých moravskoslezských okresů je nutno provádět odděleně. Důvodem je rozdílný význam křesťanský profilované politické strany KDU-ČSL v systému politických stran v Čechách a na Moravě.

⁶³ Například ve Školním atlase České republiky (Geodezie ČS, Česká Lípa 1999).

8.3. Mapa územní působnosti OI ČIŽP

(zdroj: ČIŽP - <http://www.cizp.cz/insmap.htm>)

Legenda:

1. OI ČIŽP Praha
2. OI ČIŽP České Budějovice
3. OI ČIŽP Plzeň
4. OI ČIŽP Ústí nad Labem
5. OI ČIŽP Hradec Králové
6. OI ČIŽP Havlíčkův Brod
7. OI ČIŽP Brno
8. OI ČIŽP Olomouc
9. OI ČIŽP Ostrava
10. OI ČIŽP Liberec

8.4 Zdroje informací

Pro vypracování této analýzy byly použity následující tři zdroje:

- **Monitor společnosti RTA Monitoring**

Bulletin Ekologie a Bulletin Politika, vydává RTA Monitoring. Bulletin zachycuje následující tituly: Česká televize 1, Česká televize 2, TV Prima, TV Nova.

Deníky: Lidové noviny, MF Dnes, Slovo, Zemské noviny, Právo, Hospodářské noviny, Špígl, Blesk, Haló Noviny, Večerka, Večerník Praha

Časopisy: Týden, Euro, Ekonom, Respekt, Reflex, Profit

- **Monitor společnosti Newton**

Monitor českého tiskového zpravodajství a publicistiky z celoplošných titulů:

Mladá fronta DNES

Hospodářské noviny

Právo

Zemské noviny

České slovo

Blesk

Haló noviny

Lidové noviny

a 43 regionálních titulů, ze zpravodajství ČTK, rozhlasu a televize:

ČRo 1 - Radiožurnál Ozvěny dne, Zprávy, Ranní, Dopolední, Odpolední a večerní blok, Noční proud, Radioforum, Ekonomické informace

ČRo 6 /RSE Události, názory

ČT- 1 Události, Události plus, Fakta, Na hraně, Večerníky, Klekánice, Dobré ráno

TV Nova Televizní noviny, Právě teď

TV Prima Deník, Minuty regionu

TV 3 Expres-zpravodajství

BBC - Česká redakce.

- **Monitor Ekolistu po drátě**

monitor zahrnuje: Mladá fronta DNES, Právo, Lidové noviny, Respekt, Metro, tiskové právy MŽP, Zpravodaj MŽP, tiskové zprávy MDS, Ekolist, Alternativa (časopis Děti Země), Sedmá generace (časopis Hnutí DUHA), Biom (čtvrtletník Českého sdružení pro biomasu), tiskové zprávy nevládních organizací.

Čtenost celostátních deníků a supplementů

Celostátní deníky

	PROJEKCE V %
Mladá fronta Dnes	29
Blesk	25
Právo	17
Zemské noviny	8
Sport	6
Lidové noviny	6
Hospodářské noviny	4
Slovo	4

Supplementary

	PROJEKCE V %
TV Magazín	31
Mag. Dnes+TV	21
Blesk Magazín	19
Magazín Práva	14
Top víkend magazín	4
Pátek LN	4
Hobby magazín	4
Volno sport	3

Nejčtenější časopisy

	PROJEKCE V %
Týdeník Květy	6
Týdeník Televize	5
Rythmus života	5
Story	5
Nedělní Blesk	4
Spy	3,5
Reflex	2
Reader's Digest	2
Ring	2
100+1 ZZ	1
Mladý svět	1
Týden	0,84

Odborné tituly

	projekce v %
Ekonom	1
Stereo + video	0,74
Satelit Parabola	0,50
Profit	0,48
Stavitel	0,19

Rozhlas

	% POPULACE
ČR 1 Radiožurnál	14,8
ČR 2 Praha	7,28
ČR 3 Vltava	1,08
ČR 6 Svobodná Evropa	1,20
ČR Brno	0,95
Frekvence 1	11,3
City	1,08
Country Rádio	3,57

Celoplošné televizní stanice (sledovanost v prime time - cílová skupina dospělí 15+)

<i>Stanice</i>	<i>podíl na trhu v %</i>
TV Nova	49,05
ČT 1	22,13
Prima TV	14,83
ČT 2	9,12
Ostatní	4,87

Celoplošné televizní stanice – sledovanost zpravodajských pořadů (podle přílohy Barometr časopisu Strategie a Taylor Nelson Sofres - ATO)

Česká televize 1

Pořad	sledovanost v %
Události	13,3
Večerník	9,2
Události plus	5,2

Sledovanost hlavních publicistických cyklů na ČT 1

<i>Pořad</i>	<i>sledovanost v %</i>
Receptář pro dům a zahradu	12,5
Klekánice	9,8
Stalo se	8,5
Fakta	8,1
Tady a teď	7,5
Černé ovce	6,9
Přísně veřejné	6,8
Domácí štěstí	6,4
Objektiv	6,2
Na stopě	5,8

Sledovanost hlavních publicistických cyklů na ČT 2

<i>Pořad</i>	<i>sledovanost v %</i>
"21"	2,3
Sněží	1,7
Klub Netopýr	1,1
Za dveřmi je A.G.	1,1
Katovna	1,0
Z očí do očí	1,0
Ještě jsem tady	1,0
Posezení s J. Burianem	1,0

Nova

Pořad	sledovanost v %
Televizní noviny	25,86

Prima - TV

Pořad	sledovanost v %
Deník	4,48

Zdroj neuvádí podrobnější sledovanost ostatních zpravodajských a publicistických pořadů (Svět 2000, K věci!, Nedělní partie, Sauna, Další prosím, Prima jízda, Trní) – pouze nejsledovanější pořady TV- Prima, mezi kterými není ani jeden zpravodajský nebo publicistický pořad.

Návštěvnost serverů českého internetu

pořadí návštěvnosti	provozuje	Počet návštěv v roce 2000	popis
362	Ministerstvo životního prostředí	36647	Ministr a ministerstvo, Informační služby, Ediční činnost, Politika ŽP, Legislativa, Ochrana ŽP, Zahraniční vazby, Odkazy
419	Econnect	32231	Informační služby pro neziskové organizace (NGO).
503	ekoList po drátě	26857	Internetový deník o životním prostředí a jeho přílohy.
1183	Životní prostředí na Econnectu	9764	Denně aktualizované zpravodajství o životním prostředí, zejména z nevládního sektoru.
1204	Globalizace (Econnect)	9590	Cílem projektu Globalizace je zprostředkovávat nestranný pohled občanského sektoru na instituce MMF a SB, jejich činnost a jejich zasedání v Praze.
1347	Informační služby	8120	Rubrika Informační služby Ministerstva životního prostředí.
1973	Centrum pro otázky životního prostředí UK	4936	Výuka životního prostředí na Univerzitě Karlově, problematika trvale udržitelného rozvoje, databáze konferencí a akcí, databáze odborníků, životní prostředí v EU, další zajímavosti.
2050	Evropská unie a životní prostředí	4668	Jaký vliv bude mít případný vstup ČR do EU na životní prostředí? Zpravodajství, informace, odkazy...
?	České noviny- životní prostředí	?	Elektronický průběžník, životní prostředí ve zpravodajství ČTK, odkazy na články, stránky a akce nevládních organizací

Server Euroskop. který v rámci komunikační kampaně vlády pro MZV ČR provozuje firma Etnetera, návštěvnost svých stránek bohužel neuvádí.

8.5 Procentuální distribuce odpovědí

ČÁST A

A01. Česká republika procházela v uplynulém desetiletí transformačním procesem hospodářství, státní správy, veřejného života a dalších oblastí. Názory na úspěšnost transformace u nás se různí.

Považujete ji Vy osobně celkově za:

– velmi úspěšnou	1
– spíše úspěšnou	36
– spíše neúspěšnou	50
– zcela neúspěšnou	13

A02. Kterou oblast transformace byste u nás považoval/a za nejúspěšnější a kterou naopak za nejméně úspěšnou?

Nejúspěšnější oblast

Demokracie, svoboda	15
Ekonomická transformace, podnikání	29
Jiné	21
Nic	35

Nejméně úspěšná oblast

Průmysl, podniky	11
Privatizace	10
Banky	9
Tržní systém	8
Zdravotnictví	11
Státní správa, justice	9
Kriminalita, bezpečnost	7
Sociální situace	9
Zemědělství	7
Jiné	9
Nic	10

A03. I v současné době musíme řešit celou řadu problémů. Budu Vám postupně některé číst a Vy mi prosím pomocí KARTY řekněte, do jaké míry je podle Vás řešení daného problému v naší zemi naléhavé.

KARTA „NALÉHAVOST“

1=velmi naléhavé 3=nepříliš naléhavé

2=spíše naléhavé 4=není vůbec naléhavé

A.	hospodářská situace v naší zemi	63	33	4	0
B.	sociální situace a nezaměstnanost	70	26	4	0
C.	bydlení a nájemné	49	39	11	1
D.	péče a finanční zajištění důchodců a starých občanů	37	40	19	4
E.	soužití s Romy	15	26	39	20
F.	stav životního prostředí	26	45	25	4
G.	příliv a usídlování cizinců v naší zemi	27	34	30	9
H.	zdravotnictví a zdravotní péče	63	30	7	0
I.	úroveň kriminality	66	28	6	0
J.	školství a vzdělanost	39	41	18	2

K.	míra korupce	50	36	13	1
L.	zemědělství	40	40	17	3
M.	péče o vzhled krajiny	18	44	32	6
N.	modernizace průmyslu z hlediska jeho dopadu na životní prostředí	29	53	16	2
O.	dodržování zákonů	68	28	4	0
P.	výkonnost úřadů a úředníků veřejné správy v místě bydliště	35	45	18	2
Q.	Stav morálky v naší společnosti	48	37	14	1
R.	rasismus a rasové útoky extrémistů	24	39	29	8
S.	příprava naší země na členství v Evropské unii	22	46	21	11

A04. Když se celkově zamyslíte nad tím, jakým směrem se v uplynulých deseti letech vyvíjí Česká republika, řekl/a byste, že to je směr

– rozhodně správný	8
– spíše správný	50
– spíše nesprávný	33
– rozhodně nesprávný	9

ČÁST B

B01. Domníváte se, že naše země je již na potřebné úrovni, abychom zvládli vstup do Evropské unie? Přečtu vám napřed jednotlivé možnosti a vy z nich potom, prosím, vyberte pouze jednu, která nejlépe odpovídá vašemu názoru.

– již plně připraveni	3
– připraveni ještě nejsme, ale v době vstupu (tj. během 3 – 5 let) již budeme	33
– máme před sebou mnoho práce, kterou do našeho vstupu do EU asi nestihneme	31
– vstup bychom měli odložit, protože ještě nejsme pro Evropskou unii připraveni	18
– o vstup bychom neměli vůbec usilovat	15

B02. S problematikou vstupu do EU přicházíme dnes do styku při nejrůznějších příležitostech. Budu vám některé možnosti číst a vy mi prosím řekněte, do jaké míry platí pro Vaši situaci. Odpovídejte prosím opět pomocí KARTY!

1=pravidelně 2=občas, příležitostně 3=zcela výjimečně 4=prakticky ne

A.	sleduji informace o vstupu do EU v médiích (noviny, časopisy, rádio, televize)	17	46	21	16
B.	sleduji informace o přípravách ve specializovaných časopisech a publikacích	2	15	23	60
C.	získávám informace na Internetu	2	5	9	84

D. studuji zahraniční informační zdroje	1	5	10	84
E. zabývám se problémem příprav na EU ve své práci	1	6	10	83
F. mluví se o tom pracovně v našem podniku	3	12	17	68
G. vstupu České republiky do EU se občas dotkneme v debatě s přáteli a známými	4	30	32	34
H. někdy na členství v EU přijde řeč i doma (s rodiči, partnerem apod.)	4	26	31	39
CH. byl/a jsem pracovně nebo studijně v některé ze zemí EU déle než 1 měsíc	2	3	4	91
I. máme pracovní styk a spolupráci s partnery, organizacemi v některé ze zemí EU	5	7	6	82
J. navštěvuji v některé zemi EU přátele, příbuzné, od kterých vím, jak to v EU chodí	4	8	7	81

B03. V procesu příprav na vstup do Evropské unie jednak vyjednáваме s Evropskou unií podmínky našeho vstupu a zároveň přizpůsobujeme naše domácí poměry evropským standardům. Kde by podle Vašeho názoru mělo spočívat hlavní těžiště našich příprav:

A. spíše ve vyjednání podmínek pro náš vstup	32
B. spíše v přizpůsobování našich domácích poměrů evropským normám	45
C. Nečteno: v obojím stejně	23

B04. Domníváte se, že pro vstup kandidátských zemí do Evropské unie bude skutečně hrát rozhodující roli jejich připravenost?

– rozhodně ano	35
– spíše ano	44
– spíše ne	16
– rozhodně ne	5

B05. A domníváte se, že Česká republika bude v příštím kole rozšíření přijata za člena EU? Předpokládá se, že to bude někdy po roce 2003.

– rozhodně ano	12
– spíše ano	50
– spíše ne	31
– rozhodně ne	7

B06. Jednou z důležitých oblastí příprav je ochrana životního prostředí. Jak jsme na tom podle Vašeho osobního názoru ve srovnání s členskými zeměmi EU v následujících oblastech kvality životního prostředí? Odpovídejte prosím pomocí KARTY. KARTA „SROVNÁNÍ“

Ve srovnání se zeměmi EU jsme na tom:

1=výrazně lépe 4=o něco hůře
2=o něco lépe 5=výrazně hůře
3=přibližně stejně 9=neví

A	kvalita potravin	10	24	51	12	2	1
B	kvalita ovzduší	4	10	45	31	8	2
C	kvalita pitné vody	5	14	46	26	5	4
D	kvalita vodních toků	2	10	35	38	12	3
E	stav přírody a krajiny	3	9	35	40	12	3
F	ochrana lesů a chráněných oblastí	2	8	30	36	20	4
G	v recyklaci významných surovin (papír, sklo, plasty, kovy)	2	5	21	34	31	7
H	v zacházení s odpady	2	5	17	35	35	6
I	v úsporách energií v průmyslu	2	6	26	37	19	10
J	v ekologicky šetrném chování domácností a lidí	2	7	28	35	23	5
K	v pozornosti podniků k ochraně životního prostředí	1	6	23	37	26	7
L	v kontrole a postihování znečišťovatelů životního prostředí (podniků či jednotlivců)	1	5	20	32	33	9
M	v angažovanosti občanů v ovlivňování ekologicky významných veřejných rozhodnutí	1	5	29	34	20	11
N	v postavení ekologie v programech politických stran a v rozhodování politiků	1	4	30	32	20	13

B07. Co se týče přebírání a uplatňování evropských norem v oblasti ochrany životního prostředí, domníváte se, že pro nás bude ve srovnání s dalšími oblastmi příprav:

– jeden z nejsložitějších problémů v přípravě na EU	12
– jeden z komplikovanějších problémů	61
– spíše to nebude problém	24
– nebude to žádný problém	3

B08. Vzpomenete si na některé nové požadavky v oblasti ochrany životního prostředí, které budeme muset od Evropské unie přijmout a uplatnit ?

– nevybaví si	77
– ano	23

B09. Některé ekologické normy Evropské unie jsou finančně náročné. Jedním z příkladů je vybavení průmyslových podniků nejmodernějšími technologiemi nepoškozujícími životní prostředí. Domníváte se, že bychom měli usilovat spíše o:

A.	oddálení těchto nákladných norem u nás, a případně toho využít ke zvýšení konkurenceschopnosti našich podniků	48
B.	modernizaci našich podniků, i za cenu vysokých nákladů, a co nejrychlejší dosažení evropských standardů	52

B10. Někteří lidé již dnes přemýšlejí nad tím, jak se osobně připraví na náš vstup do Evropské unie, aby využili nových možností. Opět vám přečtu některé možnosti a Vy mi prosím pomocí KARTY řekněte, zda o něčem takovém také uvažujete či nikoli:

KARTA „PŘÍPRAVA“

1=rozhodně uvažuji 3=spíše neuvažuji

2=spíše uvažuji 4=dosud jsem neuvažoval

A	Učit se cizí jazyky	21	25	25	29
B	zvyšovat si profesní a pracovní kvalifikaci	17	27	26	30
C	jít pracovat k silné firmě, která ob stojí v konkurenci	13	23	29	35
D	hledat si práci v zahraničí	8	11	33	48
E	sbírat v zahraničí zkušenosti	9	16	30	45
F	investovat do věcí které bude možné v EU výhodně zpeněžit	2	9	32	57
G	seznámit se s možnostmi evropských dotací a rozvojové pomoci od EU	3	13	30	54

B11. Řada lidí si není vstupem naší země do Evropské unie jista, protože má z některých věcí strach. Budu Vám některé možnosti číst a Vy mi prosím řekněte do jaké míry budí či nebudí také Vaše obavy:

KARTA „OBAVY“

1=Obávám se toho

2=Do určité míry se obávám

3=Spíše se neobávám

4=Vůbec se neobávám

A.	Ztráty zaměstnání	21	24	25	30
B.	Zdražování a růstu cen	54	34	9	3
C.	Přílivu cizinců a přistěhovalců do České republiky	31	35	26	8
D.	Výprodeje majetku a půdy cizincům	37	35	22	6
E.	Vyšší kriminality	36	36	23	5
F.	Větší byrokracie	27	42	27	4
G.	Ohrožení naší národní kultury	23	30	35	12
H.	Své nedostatečné znalosti cizích jazyků	18	28	31	23
I.	Poškození našeho životního prostředí přílivem investic, výstavbou dálnic atp.	11	36	39	14
J.	Budeme pouze zdrojem levné pracovní síly	34	36	23	7
K.	Uplatňování příliš rigidních zákonů a předpisů omezujících svobodu podnikání	11	32	40	17

L.	Snížení možnosti si přivydělat tzv. „bokem“	8	19	42	31
M.	Vysoké pracovní zátěže a kvalifikačních nároků	15	35	32	18
N.	Omezení suverenity České republiky	22	31	33	14
O.	Obsazení nejlepších pracovních míst cizinci	27	36	28	9
P.	Vysokých finančních nákladů státu na přizpůsobení se požadavkům EU	45	39	14	4
Q.	Jiné (jen pokud respondent uvedl sám) Uvedte prosím jaké ohrožení a ohodnoťte ho.	16	11	9	64

B12. Věci v životě ale nejsou vždy černobílé. V kterých z následujících oblastí očekáváte po vstupu naší země do Evropské unie zlepšení a v kterých naopak spíše zhoršení? Odpovídejte prosím opět pomocí KARTY

KARTA „ Po vstupu ČR do EU“

1=očekávám výrazné zlepšení

2=očekávám spíše zlepšení

3=stejně jako dosud

4=očekávám spíše zhoršení

5=očekávám výrazné zhoršení

A.	kvalita a výkonnost veřejné správy	12	40	43	4	1
B.	výkonnost české ekonomiky	14	48	28	8	2
C.	pracovní výkonnost lidí	12	44	39	4	1
D.	celkový stav životního prostředí České republiky	8	46	37	8	1
E.	mzda za dobře odvedenou práci	15	44	31	8	2
F.	výkonnost justice a soudních orgánů	14	36	43	6	1
G.	pozornost životnímu prostředí ze strany státu a místní správy	12	45	37	6	1
H.	role regionů a obcí ve správě veřejných věcí	8	34	48	9	1
I.	financování zemědělství a péče o krajinu	7	36	43	13	3
J.	korupce ve veřejné správě	11	24	45	16	4
K.	možnost pracovat v zahraničí	29	41	24	4	2
L.	postihování hospodářské kriminality	17	35	40	6	2
M.	pozornost občanů veřejným otázkám a významným rozhodnutím	4	27	59	9	1
N.	důchody a sociální dávky	9	28	41	17	5
O.	politická kultura českých politiků	10	21	56	10	3
P.	možnost získat práci	11	38	33	14	4
Q.	bezpečnost na ulicích	7	23	49	17	4

R.	služby hromadné dopravy	5	23	57	13	2
S.	uplatňování zákonů a pravidel	13	33	43	8	3

B13. Někteří lidé si myslí, že vstup do Evropské unie bude pro nás představovat okamžité zlepšení naší situace. Jiní se domnívají, že zlepšení se bude dostávat jen postupně. Za jak dlouho dojde podle Vás po vstupu naší země do EU ke zlepšení naší situace ?

- okamžitě po vstupu	1
- do 2 let po vstupu	7
- do 5 let po vstupu	32
- do 10 let po vstupu	33
- po 15 a více letech	17
- nikdy	10

B14. Řekl/a byste, že vy osobně vstup České republiky do EU rozhodně podporujete, spíše podporujete, spíše nepodporujete nebo rozhodně nepodporujete?

- rozhodně podporuji	20
- spíše podporuji	46
- spíše nepodporuji	23
- rozhodně nepodporuji	11

ČÁST C

C01. Jak hodnotíte vývoj stavu životního prostředí v České republice v uplynulých čtyřech letech ? Považujete tento vývoj za rozhodně příznivý, spíše příznivý, spíše nepříznivý nebo rozhodně nepříznivý ?

rozhodně příznivý	6
spíše příznivý	57
spíše nepříznivý	32
rozhodně nepříznivý	5

C02. Jak hodnotíte stav životního prostředí a ovzduší v místě vašeho bydliště. Považujete jej za

velmi dobrý	11
spíše dobrý	58
spíše špatný	24
velmi špatný	7

C03. Přečtu vám nyní různé roviny vývoje životního prostředí, počínaje vaším bydlištěm a konče globálními celosvětovými problémy. Očekáváte, že se situace v těchto rovinách životního prostředí bude v příštích letech spíše zlepšovat, zůstane stejná, nebo se bude spíše zhoršovat.

KARTA „VÝVOJ“

1= spíše se bude zlepšovat

2= zůstane stejná 3= spíše se zhorší

A.	situace v místě bydliště	24	69	7
B.	situace v kraji, regionu	26	65	9
C.	situace v ČR	37	50	13
D.	situace ve středoevropském regionu	31	57	12

E.	situace v Evropě	28	57	15
F.	globální, celosvětová situace	23	47	31

C04. Kde vidíte hlavní příčiny těch problémů životního prostředí, které se mohou nepříznivě dotýkat vašeho zdraví a životních výhledů ?

Automobilismus	13
Průmysl	12
Transformační politika	7
Chování lidí	13
Kvalita ovzduší	8
Chemizace zemědělství	2
Kvalita vody	4
Globální problémy	7
Odpady	8
Jaderná energetika	3
Zákony a normy	4
Ozónová díra, oteplování	4
Jiné	1
Neví, nevidí problém	14

C05. Někteří odborníci se domnívají, že globální vývoj životního prostředí je natolik nepříznivý, že již dnešní mladá generace může v budoucnu žít ve velice vážné celosvětové ekologické krizi. Jiní se domnívají, že se vážné problémy podaří vyřešit nebo se domnívají, že se celá věc příliš zveličuje. Jaký je váš názor? Myslíte, že

- globální ekologická krize nám skutečně hrozí	51
- krize nebude, problémy se podaří vyřešit	40
- je to zbytečně zveličený problém	9

C06. Buďme nyní o něco konkrétnější: Zdá se, že v poslední době přibývá výkyvů počasí – od ničivých záplav až po nebývalá vedra. Někteří odborníci si myslí, že jsou to první projevy změn klimatu Země v důsledku poškození životního prostředí. Přečtu Vám několik výroků a Vy mi prosím řekněte, který z nich je nejbližší Vašemu názoru.

Počasí má prostě své rozmary, rozhodně se nejedná o ekologickou krizi.	17
Určité příznaky problémů to jsou, a pokud nezměníme své chování během deseti až patnácti let, dočkáme se vážných potíží.	56
Výkyvy počasí již jsou projevem probíhajících závažných změn globálního klimatu.	27

C07. Podle názorů většiny ekologických odborníků je hlavní možností řešení globálních ekologických problémů přechod lidské společnosti na tzv. trvale udržitelný rozvoj. Slyšel/a jste již někdy výraz trvale udržitelný rozvoj? Víte co znamená?

Dosud jsem neslyšel/a	60
Slyšel/a jsem, ale příliš nevím co trvale udržitelný rozvoj znamená	27
Vím co znamená	13

C08. Představte si, že by jste se chtěl/a nějakým způsobem zabývat špatným stavem nebo problémy životního prostředí ve vašem okolí. Přechtu vám některé možnosti a vy mi prosím řekněte, zda by jste je uskutečnil/a nebo ne.

KARTA „*SOUHLAS*“

1=určitě ano

3=spíše ne

2=spíše ano

4=určitě ne

A.	Odstěhoval/a bych se jinam	5	13	39	43
B.	Snažil/a bych se špatnou situaci kompenzovat dobrou životosprávou a zdravým způsobem života	26	52	17	5
C.	Získal/a bych co nejvíce informací o vývoji situace a řídil se podle nich	23	51	19	7
D.	veřejně bych upozorňoval/a na nedostatky stížnostmi, psaním apod.	12	30	37	21
E.	Vstoupil/a bych do místní politiky a pokusil se ovlivnit situaci touto cestou	4	10	35	51
F.	Podporoval/a bych ekologické organizace, občanská sdružení a nevládní ekologické aktivity (finančně, svou prací, apod.)	12	45	29	14
G.	raději se o to nestarám a žiji si po svém	13	29	36	22
H.	jezdím co nejvíce mimo bydliště, do přírody	23	32	31	14
I.	Snažím se chovat ekologicky šetrně	38	51	9	2

C09. Snažíte se ve Vaší domácnosti dělat některé činnosti, které šetří naše životní prostředí? Budu vám číst různé možnosti a řekněte mi, zda je ve vaší domácnosti děláte zcela pravidelně, jen občas, případně vůbec ne.

KARTA „*PRAVIDELNOST*“

1=pravidelně

3=spíše výjimečně

2=občas

4=vůbec ne

A.	Třídění a odevzdávání odpadu (sklo, papír, kovy, plasty)	47	32	13	8
B.	Šetrná spotřeba energií a přírodních zdrojů (elektřina, plyn, topná nafta, voda)	64	27	7	2
C.	omezování jízd automobilem a používání jiné dopravy (pokud disponuje autem)	25	34	22	19
D.	omezování spotřeby chemických a pracích prostředků	21	38	29	12

E.	přednostní nákup ekologicky šetrných výrobků a obalů	22	45	25	8
F.	používání recyklovaných nebo recyklovatelných materiálů	23	48	21	8
G.	péče o věci a předměty aby vydržely co nejdéle	62	29	7	2
H.	sledování informací o problémech a stavu životního prostředí	18	48	26	8
I.	výchova mladší generace a dětí k ekologicky citlivému chování	34	41	16	9
J.	podpora ekologických programů a organizací	10	30	40	20
K.	volební podpora těch politických stran, které věnují ekologii patřičnou pozornost	11	29	34	26

C10. Děláte ve Vaší domácnosti i některé z následujících činností, které souvisí spíše se zahrádkářením? Opět mi prosím pomoci karty řekněte, jak často je ve vaší domácnosti děláte.

KARTA „*PRAVIDELNOST*“

1=pravidelně

3=spíše výjimečně

2=občas

4=vůbec ne

A.	kompostování bioodpadů (zbytky jídel, zeleniny, ovoce, trávy apod.)	34	17	9	40
B.	pálení listí, trávy, sena	7	18	17	58
C.	Pálení odpadů (PET lahví, PVC, igelitu apod.)	1	6	9	84
D.	práce na zahrádce	41	20	7	32
E.	práce v drobném domácím hospodářství (slepice, králci, záhumenek apod.)	20	10	9	61
F.	získávání některých produktů (ovoce, med apod.) z vlastní zahrádky nebo domácího hospodářství	39	20	7	34
G.	nákup některých potravin (vejce, zelenina, ovoce, mléko apod.) přímo od soukromých výrobců	20	37	18	25
H.	Vypalování trávy	1	7	9	83
I.	Používání chemikálií při ošetřování zahrady nebo pole	2	16	20	62
J.	Pěstování květin	46	24	7	23

C11. V České republice působí v oblasti životního prostředí množství nejruznějších nevládních organizací a občanských sdružení. Dokážete si prosím některou nevládní ekologickou organizaci vybavit. Na kterou z nich si vzpomenete nejdříve?

Nezná žádnou	58
Hnutí Duha	28
Děti země	23
Greenpeace	22

Strana zelených	11
Jihočeské matky	4
Brontosaurus	3
Jiné	4

C12. Názory na činnost nevládních organizací u nás v oblasti životního prostředí mohou být různé. Mohl/a by jste prosím říci, nakolik jejich práci považujete za:

- velmi prospěšnou	14
- spíše prospěšnou	68
- spíše škodlivou	16
- velmi škodlivou	2

C13. V posledních měsících u nás probíhaly vzrušené diskuse o dostavbě jaderné elektrárny Temelín. Celá záležitost však souvisí i s dlouhodobou energetickou politikou naší země. Přečtu Vám dva výroky, a Vy mi prosím řekněte, který z nich je nejbližší Vašemu pohledu ?

- spotřeba elektřiny dále poroste a proto je zapotřebí budovat nové zdroje (jaderné nebo klasické tepelné elektrárny) .	46
- místo budování nových zdrojů bychom se měli zaměřit na úspory energií a alternativní zdroje (větrná, solární energie).	54

C14. Jiným intenzivně diskutovaným problémem, který dokonce vyvolával protesty, jsou rostoucí ceny ropy a benzínu. Již delší dobu se však hovoří o rozhodujícím podílu automobilů na globálních změnách klimatu (globálním oteplování zeměkoule) Domníváte se, že:

- rostoucí cena benzínu je správný trend, protože přispěje k omezení automobilismu a tím i k omezení množství tzv. skleníkových plynů, které vážně poškozují atmosféru	54
- je třeba ceny benzínu za každou cenu snížit, aby se mohlo jezdit jako dříve, bez ohledu na změny globálního klimatu a rizika ekologické krize	46

C15. I u nás již můžeme prožívat spory mezi ekologickými organizacemi a investory, například nad plány na výstavbu dálnic cennými nebo chráněnými přírodními oblastmi. Čemu byste vy osobně dal přednost?

- rozhodně upřednostňoval/a výstavbu dálnic	11
- spíše bych dal/a přednost výstavbě dálnic	21

- spíše bych dal/a přednost ochraně přírody a životního prostředí	30
- rozhodně bych dal/a přednost ochraně přírody a životního prostředí	19
<i>nečteno :</i>	
- jak kdy, napůl, podle situace apod.	19

C16. Pod často používanými termíny ekologie či ochrana životního prostředí si lze představit nejrůznější věci. Co by mělo být podle Vašeho názoru hlavním posláním ochrany životního prostředí? Přečtu Vám opět některé možnosti. KARTA „SOUHLAS“

1=určitě ano

3= spíše ne

2=spíše ano

4=určitě ne

A. Výroba zdravých potravin	66	27	6	1
B. Uklizené a čisté ulice	57	31	9	3
C. Co nejvíce zeleně ve městě	74	23	2	1
D. Čistý vzduch k dýchání	87	12	1	0
E. Čisté potoky a řeky	86	13	1	0
F. Důkladná péče o přírodní krajinu bez pomoci chemikálií	61	35	4	0
G. Zachování nenarušeného přírodního prostředí umožňujícího život divokých rostlin a živočichů	54	38	7	1
H. Maximální podřízení životního způsobu lidí a civilizace podmínkám uchování přírody v jejím neporušeném stavu	42	43	13	2

C17. Podle evropských zákonů se mohou občané účastnit každého rozhodování o významných stavbách a jejich vlivu na životní prostředí. Když si představíte, že by se taková stavba chystala ve vašem okolí, účastnil/a byste se jejího veřejného projednávání ?

- rozhodně ano	30
- spíše ano	45
- spíše ne	20
- rozhodně ne	5

8.6 Regionální samospráva v krajích, nová dimenze veřejné politiky v ČR

Regionální samospráva v ČR a v sousedních zemích

Konání prvních voleb do zastupitelstev krajů dne 12. listopadu roku 2000 je dalším krokem k naplnění Ústavy České republiky schválené 16. prosince 1992 (účinnosti nabyla tato ústava počátkem roku 1993)⁶⁴. Konání těchto voleb předcházelo přijetí nezbytného ústavního zákona o vytvoření třinácti krajů. Postavení kraje má současně též hlavní město Praha. Toto krajské uspořádání je určitou obdobou uspořádání existujícího v tehdejší Československé republice v období 1949 – 1960.

Stávající uspořádání bylo vytvořeno na základě ústavního zákona číslo 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Jedná se de facto o ústavní zákon pouze o vybraných třinácti městech, a o rozdělení území státu mezi tato města. Žádný z návrhů zmíněného ústavního zákona totiž neobsahoval podrobnější odůvodnění existence jednotlivých celků v rámci rozdělení státu do 13 krajů. Neobsahoval odůvodnění obdobné tomu, jaké lze nalézt například v důvodové zprávě k zákonu o krajském zřízení z prosince 1948. Mnohem problematičtější okolností však je ta skutečnost, že navrhovateli vládních návrhů ústavního zákona byly odmítnuty pokusy o legislativní vymezení základní odpovědnosti a působnosti samosprávy v krajích v příslušném ústavním zákonu. Obdobně není v ústavním zákoně o vytvoření samosprávy v krajích definována existence krajských rozpočtových zdrojů, odpovídající jejich odpovědnosti a působnosti stanovené zákonem.

Stávající regionalizaci českých zemí tak bohužel nelze označit za optimální, spíše naopak⁶⁵. A to s ohledem jak na stav v sousedních středoevropských státech (zejména ve Spolkové republice Německo, v Polsku i v Rakousku) tak ve všech členských zemích EU. Česká strana při jednáních s příslušnými institucemi Evropské Unie v roce 1998 požadovala zařazení 14 krajů vytvořených ústavním zákonem z roku 1997 do kategorie **územních statistických jednotek úrovně 2** - NUTS 2. Tento návrh nebyl reálný. Z analýzy poměrů v patnácti státech EU vyplynul naprosto jednoznačný závěr: jednotek NUTS 2 může v českých zemích být nejvíce 9.

Stanovisko ze strany EK proto bylo rovněž zcela jednoznačné: zmíněných 14 krajů (včetně hlavního města Prahy) nemůže být považováno primárně za území statistické jednotky na úrovni 2, jedná se o jednotky NUTS 3. Přitom z analýzy poměrů v členských zemích EU vyplynulo, že v České republice by mohlo být vytvořeno 25 až 30 jednotek NUTS 3. Jsou definovány jako seskupení okresů⁶⁶.

Například v Rakousku existuje 35 jednotek NUTS 3. Ve Spolkové republice Německo jsou územními statistickými jednotkami úrovně 3 (NUTS 3) tamní okresy, Landkreise. Postavení tohoto tzv. zemského okresu má rovněž 117 měst – tzv. Kreisfreie Städte. Dohromady tedy ve Spolkové republice Německo k 31.12.1998 existovalo 440 jednotek

⁶⁴ Z institucí výslovně zmíněných v Ústavě České republiky, tak již není zřízen pouze Nejvyšší správní soud. Dokládá to však současně velice závažný problém, kterým je neexistence správního soudnictví s plnou jurisdikcí.

⁶⁵ Tato situace je samozřejmě mimo jiné důsledkem i nerespektování doporučení statistického úřadu Eurostat i doporučení příslušného Generálního direktoriátu pro oblastní regionální politiku a soudržnost: „Optimální by bylo vytvořit šest nebo sedm regionů, srovnatelných a zejména konkurenceschopných v rámci Evropské Unie i ve středoevropském kontextu.“ Obdobně nenalezla v ČR ohlas ani Charta regionalizace společenství, schválená evropským parlamentem, 18. listopadu 1988, ani návrh Evropské charty regionální samosprávy připravený Kongresem místních a regionálních orgánů rady Evropy. Recommendation 34/1998, 5. červen 1997.

⁶⁶ Pro zajímavost: do roku 1948 existovalo v českých zemích v rámci tehdejšího zemského zřízení 24 krajských soudů a devatenáct finančních ředitelství. Dnes je těchto institucí v České republice pouze osm.

NUTS 3 o průměrné výměře 811 km² a průměrně téměř se 187 tisíci obyvateli. Počet obcí ke konci roku 1998 činil 14.197.

Regionální, případně federativní uspořádání v pěti větších a v pěti menších evropských státech (federacemi jsou Německo, Belgie a Rakousko) je charakterizováno v tabulce 1.

Tabulka 1

Stát	Výměra v km ²	Počet obyv. v mil. 1.7. 1997	Hustota zalidnění na km ² 1.7.1997	Počet zemí krajů	Země, kraje		Počet jednotek NUTS 2 (2)	Jednotky NUTS 2 (1)		Počet jednot. NUTS 3 (3)
					Prům. výměra v km ²	Prům. počet obyv. v mil.		Prům. výměra v km ² (1)	Prům. počet obyv. v mil. (1)	
Itálie	301.316	57,52	191	20	15 066	2,87	20			103
Francie	543.965	58,81	108	22	24 726	2,66	22			96
Německo	356.718	82,67	230	16	22 295	5,12	38	3 387	2,15	445
Španělsko	504.790	39,32	78	17	29 694	2,18	17			50
Polsko	312.683	38,65	124	16	19 543	2,41	16			49
Belgie	30.518	10,19	334	11	2 774	0,92	11			43
ČR	78.864	10,3	131	14	5 633	0,74	8	9 858	1,28	14
Maďarsko	93.030	10,15	109	20	4 651	0,5	7	13 290	1,45	20
Nizozemí	41.029	15,6	380	12	3 419	1,3	12			40
Rakousko	83.859	8,07	96	9	9 329	0,89	9			35

(1) Údaje o průměrné výměře a průměrném počtu obyvatel jednotek NUTS 2 jsou uvedeny pouze tehdy, jestliže tyto jednotky nejsou vždy shodné s jednotkami regionální samosprávy.

(2) Údaj o počtu krajů a jednotek NUTS 2 ve Španělsku nezahrnuje enklávy Ceuta a Melilla na pobřeží Severní Afriky, 32 km² a 130 tis. obyvatel.

(3) Počet jednotek NUTS 3 v Polsku je shodný s počtem vojvodství, které v Polsku existovaly do roku 1998.

Pramen : Eurostat, Český statistický úřad

Český statistický úřad na základě předchozího rozhodnutí vlády stanovil, že pouze hlavní město Praha, Středočeský kraj a Ostravský kraj jsou současně jednotkami NUTS 2 i NUTS 3. Ostatních jedenáct krajů je spojeno po dvou a v jednom případě po třech, do pěti dalších regionů NUTS 2. Těchto osm regionů na úrovni NUTS 2 je současně definováno v zákonu o podpoře regionálního rozvoje jako **regiony soudržnosti**. Zákon nabývá účinnosti 1.ledna 2001.

Toto regionální členění a to jak na úrovni NUTS 2 tak i na úrovni NUTS 3 má význam jednak pro regionální statistiku a regionální analýzu, tak zejména jako osnova politiky posilování hospodářské a sociální soudržnosti ve smyslu hlavy XVII, čl. 158-162 Smlouvy o založení Evropského společenství a Amsterodamské smlouvy.

Pro účely analýzy regionální disparity (zejména regionálních rozdílů hospodářských a sociálních) soustava čtrnácti krajů (jednotek NUTS 3) však naprosto nevyhovuje. Jednotek této úrovně by v České republice mohlo být téměř dvakrát tolik. Je proto nutno používat hodnocení podle 77 okresů, tj. podle NUTS 4. Jinak by totiž mnohé podstatné regionální rozdíly zůstávaly skryty. Tato čtvrtá úroveň v rámci nomenklatury územních statistických jednotek však není nejnižší regionální úrovní, nýbrž je pouze vyšší úrovní lokální.

Typologie regionů podle příslušných kritérií a následující vymezení souborů územních celků, které mají v rámci politiky státu nárok na soustředěnou podporu, jsou v České republice provedeny rovněž podle okresů. Strategie regionálního rozvoje ČR schválená

vládou v červenci 2000 obsahuje specifikaci souboru deseti okresů s největšími strukturálními problémy⁶⁷ a souboru deseti okresů hospodářsky slabých⁶⁸.

Základní charakteristiku regionálního členění na úrovních NUTS 2 a NUTS 3 (tj. také krajů, které jsou vyššími územními samosprávnými celky (higher self-government units) podává tabulka 2 a 3:

Tabulka 2

Region NUTS 2 Kraj – region NUTS 3	Výměra v km ²	Počet obyv. v tis. 31.12.1999	Hustota zalidnění obyv./km ²	Počet obcí	Počet správních obvodů
Praha	456	1 189	2 393	1	
Střední Čechy	11 014	1 111	101	1 147	53
Pha a stř. Čechy	11 510	2 298	200	1 148	
Jihozápad	17 616	1 178	67	1 128	70
Budějovický	11 056	626	62	623	37
Plzeňský	7 561	552	73	505	33
Severozápad	8 650	1 132	131	485	43
Karlovarský	3 315	305	92	131	14
Ústecký	5 335	827	155	354	29
Severovýchod	12 440	1 490	120	1 117	82
Liberecký	3 163	429	136	216	21
Hradecký	4 758	552	116	448	35
Pardubický	4 519	509	113	453	26
Jihovýchod	13 987	1 659	119	1 375	58
Jihlavský	6 925	521	76	730	26
Brněnský	7 062	1 137	161	645	32
Střední Morava	9 103	1 240	136	691	42
Olomoucký	5 139	642	125	392	18
Zlínský	3 964	598	151	299	24
Ostravsko	5 554	1 281	231	300	30
Total	78 860	10 278	130	6 244	378

Pramen : Český statistický úřad

Tabulka 3

Gross Domestic Product (GDP) per capita for the regions of the Czech republic in 1996 level 2 and level 3		
Region NUTS 2 Region NUTS 3	EU 15 (PPS) = 100	EU 15 + 10 (PPS) = 100
Praha	123,0	142,2
Střední Čechy	50,3	58,1
Praha a Střední Čechy	70,1	79,6
Jihozápad	63,2	73,1
Budějovický	59,8	69,2
Plzeňský	67,0	77,4
Severozápad	60,8	70,3
Karlovarský	58,9	68,1
Ústecký	61,5	71,2

⁶⁷ Do první kategorie územních celků s největšími strukturálními problémy (označovaných z hlediska nomenklatury územních statistických jednotek nesprávně jako regiony) jsou zařazeny následující okresy : Most, Karviná, Teplice, Chomutov, Děčín, Kladno, Ostrava-město, Přerov, Louny, Frýdek-Místek. Tyto okresy dohromady mají více než 1,7 milionu obyvatel, 16,7 % obyvatelstva České republiky na území 7308 km², 9,3 % rozlohy státu.

⁶⁸ Do kategorie tzv. regionů hospodářsky slabých patří tyto okresy : Louny, Tachov, Znojmo, Český Krumlov, Bruntál, Jeseník, Třebíč, Prachatice, Břeclav, Svitavy V těchto okresech žije cca 860 tisíc obyvatel, 8,3 % obyvatelstva ČR, na území 13.525 km², 17,2 % výměry státního území.

Severovýchod	56,6	65,4
Liberecký	55,5	64,2
Hradecký	57,4	66,4
Pardubický	56,5	65,4
Jihovýchod	59,3	68,5
Jihlavský	52,9	61,2
Brněnský	62,1	71,9
Střední Morava	55,8	64,6
Olomoucký	56,0	64,7
Zlínský	55,7	64,4
Ostravsko	64,0	74,0
Total	66,2	76,5

Pramen : Český statistický úřad, Eurostat

Specifickou povahu politiky decentralizace i politiky regionálního rozvoje a regionálního plánování v České republice ilustruje fakt, že zůstává i nadále v platnosti regionální členění podle zákona o územním rozdělení státu z roku 1960. Slouží zejména jako opora pro územní organizaci policie a justice.

Tabulka 4

Kraj	Výměra v km ²	Počet obyv. v tis. 1996	GNP per capita in PPS 1966	
			EU 15 = 100	EU 15 + 10 = 100
Praha	496	1207	123,0	142,2
Středočeský	11015	1106	50,3	58,1
Jihočeský	11345	701	59,1	68,3
Západočeský	10876	860	64,1	74,1
Severočeský	7799	1179	60,0	69,4
Východočeský	11240	1235	56,3	65,1
Jihomoravský	15028	2056	58,7	67,9
Severomoravský	11067	1972	61,2	70,8
Total	78867	10315	66,2	76,5

Pramen : Český statistický úřad, Eurostat

Tyto kraje se do roku 1998 rovněž používaly jako územní statistické jednotky na úrovni NUTS 2. V letech 1990, 1992, 1996 a 1998 sloužily jako volební obvody pro volby do Poslanecké sněmovny, jedné ze dvou komor Parlamentu České republiky.

V diskusi o návrzích ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků (higher self-government units) v roce 1997 byl bohužel zcela ignorován požadavek přiměřené kompatibility regionalizace České republiky v kontextu zejména zemí střední Evropy. Česká republika sousedí např. s jednou z největších a nejrozvinutějších spolkových zemí Spolkové republiky Německo – s Bavorskem. Dnešní Bavorsko má již více než 12 milionů obyvatel na území o výměře 70,5 tisíc km² (o něco méně než ČR). Dnešní kraje Budějovický, Plzeňský a Karlovarský v jižních a západních Čechách jsou sousedy těchto bavorských krajů :

Tabulka 5

Region NUTS 2	Výměra v km ²	Počet obyv. v tis. 1996	GDP per capita in PPS 1996	
			EU 15 =100	EU 15 + 10 = 100
Niederbayern	10311	1149	97	112
Oberfalz	9691	1058	100	115
Oberfranken	7231	1113	107	124
Sachsen	18412	4550	64	74

Na rakouské straně státní hranice v jižních Čechách a na jižní Moravě sousedí Česká republika rovněž se třemi spolkovými zeměmi (počítáme sem i Vídeň) :

Tabulka 6

Region NUTS 2	Výměra v km ²	Počet obyv. v tis. 1996	GDP per capita in PPS 1996	
			EU 15 = 100	EU 15 + 10 = 100
Niederösterreich	19173	1528	96	111
Wien	415	1593	167	192
Oberösterreich	11980	1381	102	118

Od roku 1998 existuje obdobná nerovnocennost ve srovnání čtrnácti krajů v ČR a nově vytvořených šestnácti polských vojvodství, v obou případech územních samosprávných celků. Současným krajům v ČR odpovídala polská vojvodství existující do roku 1998. V těchto územně správních celcích však neexistoval přímo volený zastupitelský orgán regionální samosprávy. Dnes s Českou republikou sousedí pouze tři vojvodství : Dolnoslezské (sídlem je Vratislav), Opolské (sídlem je Opole) a Slezské (sídlem jsou Katowice).

Tabulka 8

Země	Výměra v km ²	Počet obyv. v tis. 1997,1998	Obyv. na km ² 1997,1998	HDP/obyv. v PPS 1997
				EU 15 = 100
Vojvodství				
Dolnoslezské	19946	2987	150	37
Lubliňské	13985	1020	73	34
Opolské	9412	1092	116	34
Podleské	20180	1224	61	28
Svatokřížské	11672	1330	114	27
Západopomořské	23032	1729	75	38

Všech šestnáct současných polských vojvodství mohlo být samozřejmě zařazeno do kategorie regionálních statistických jednotek NUTS 2. Dalším dokladem zcela odlišného přístupu k decentralizaci a regionalizaci státu v sousedním Polsku je respekt k tradici historických území⁶⁹.

Územní organizace veřejné správy, decentralizace státu, podoba územní samosprávy v České republice se tak bohužel velmi pravděpodobně bude podstatně lišit od poměrů v Polsku, Spolkové republice Německo i v sousedním Rakousku. Navíc současný vývoj obsahuje i intenzivně prosazovaný záměr omezit samosprávu obcí.

Srovnání současného trendu v ČR s výsledky polské administrativní reformy z r. 1998 vede k poměrně jednoznačnému závěru: V České republice budou zřejmě nastoleny nepřilíš jasné poměry.

⁶⁹ Jinak je tomu bohužel v dnešní České republice – historická česko-moravská zemská hranice nebyla bohužel příliš zohledněna. Příkladem tohoto malého respektu k historickým členěním je Jihlavský kraj nepřirozeně spojující tradičně česká a moravská území.

Funkce a fungování regionů

Užití pouze jediného hlediska při regionalizaci v České republice – rozdělení státního území mezi třináct vybraných měst⁷⁰, ne vždy na základě reálné či tzv. přirozené spádovosti, může vést k velice problematickým výsledkům⁷¹.

Z hlediska fungování nově vytvořeného regionálního členění ČR se jako problematické jeví také ne zcela jasné vymezení kompetencí krajů (vyšších územních samosprávných celků) a nedostatečné finanční zdroje tohoto stupně územní samosprávy v počátcích jeho fungování.

Teprve v průběhu roku 2001 mají podle zvláštního zákona přejít z majetku ČR do majetku krajů tzv. některé věci, práva a závazky. Majetkem krajů se mají stát rozmanité organizace spravované doposud ministerstvy dopravy, školství, kultury, práce a sociálních věcí, zdravotnictví a zemědělství⁷². Další majetek státu z obdobných odvětví by kraje měly spolu s příslušnými právy a závazky získat v roce 2002 v souvislosti s transformací 73 okresních úřadů⁷³.

Zcela zásadní význam však bude mít budoucí vývoj finančních zdrojů krajské samosprávy. Proto lze očekávat, že rozdělení výnosů daní mezi obce, kraje a státní rozpočet, které musí být stanoveno zákonem, bude v roce 2001 jedním z horkých politických témat, na které naváže parlamentní volby v červnu 2002 do Poslanecké sněmovny.

Hospodaření s majetkem, zakládání a zřizování právnických osob a zařízení bez právní subjektivity určených k plnění úkolů kraje patří k základním kompetencím těchto územních samosprávných celků. Záměr svěřit samosprávným krajům co největší podíl na zajišťování veřejných služeb v oblasti sociální péče, zdravotnictví, dopravy, školství a kultury byl formulován již v legislativních návrzích z roku 1994.

Obecně je dáno vymezení působnosti voleného zastupitelstva a jeho orgánů požadavkem uplatněním zásady subsidiarity: při rozdělení kompetencí krajům přísluší úkoly na něž nestačí obce, obdobně ministerstvům a dalším ústředním správním úřadům patří vše, co přesahuje možnosti kraje.

V zákonu o krajích a v souvisejících právních normách je rozlišována tzv. samostatná působnost a tzv. přenesená (delegated) působnost. Touto delegovanou působností se rozumí výkon státní správy. Samostatná působnost je definována jako naplnění práva kraje na samosprávu ve věcech, které stanoví zákon.

⁷⁰ První článek „Charty regionalizace společenství“, schválené v Evropském parlamentem roku 1988, podává následující definici regionu :

(i) Ve smyslu této Charty rozumíme pod pojmem region území, které z geografického hlediska tvoří zřetelný celek nebo komplex více území představujících uzavřenou strukturu. Jeho obyvatelstvo se vyznačuje určitými společnými prvky, které chtějí uchovávat a dále rozvíjet vlastnosti z nich vyplývající s cílem urychlovat kulturní, sociální a hospodářský pokrok.

(ii) Pod tzv. společnými prvky určitého obyvatelstva rozumíme společné znaky jazyka, kultury, historické tradice a společné zájmy v oblasti hospodářství a dopravy. Není bezpodmínečně nutné, aby tyto prvky byly vždy sdruženy.

(iii) Různá označení a právní postavení, které tyto celky mohou mít v různých státech (autonomní společenství, země, národnostní okruhy atd.) je nevylučující z úvah předpokládaných touto Chartou.

⁷¹ Naopak pro regionální rozdělení státu na úrovni o stupeň níže je minimálně stejně důležité přihlížet k principu homogenity sociální, ekonomické, fyzickogeografické, ekologické atd...

⁷² Jedná se např. o střední a odborné školy, další zařízení z oblasti vzdělávání a péče o děti a mládež, kulturní instituce – např. muzea, galerie, knihovny, silnice II. a III. třídy atd ...

⁷³ Tyto úřady zřízené zvláštním zákonem v roce 1990 jsou podřízeny vládě. Vykonávají státní správu v územních obvodech okresů i státní a instanční dohled nad obcemi. Postavení okresu mají též města Brno, Ostrava a Plzeň. Okresní úřady nejsou právnickými osobami. Do letošního roku měly vlastní rozpočet a spravovaly poměrně významnou část majetku státu v okresech.

Podle Ústavy je kraj samostatně spravován zastupitelstvem. Úkolem tohoto zastupitelstva je mimo jiné koordinovat rozvoj územního obvodu kraje, schvalovat programy rozvoje tohoto územního obvodu a zajišťovat realizaci a kontrolovat plnění těchto programů. Zastupitelstvo rovněž schvaluje územně plánovací dokumentaci pro územní kraje. Stanoví také rozsah základní dopravní obslužnosti pro území kraje.⁷⁴

Při výkonu samostatné působnosti kraj spolupracuje s obcemi. Orgány kraje jsou povinny záměry rozvoje kraje vždy konzultovat s příslušnými orgány obcí, již se dotýkají.

Kraje mohou při výkonu své samostatné působnosti vzájemně spolupracovat, a to pouze na základě smlouvy uzavřené ke splnění konkrétního úkolu, nebo zakládáním právnických osob podle zvláštního zákona dvěma nebo více kraji. Kraje také mohou spolupracovat s územními samosprávnými celky jiných států a vstupovat do regionálních seskupení se zahraničními partnery. Obsahem spolupráce mohou být jen činnosti patřící do jeho samostatné působnosti. Tato spolupráce se uskutečňuje jen na základě smlouvy.

Otázkou je, zda k naplnění všech těchto kompetencí mají kraje potřebné instrumenty, zejména v oblasti politiky regionálního rozvoje i regionálního plánování, jakož i dostatek finančních zdrojů.⁷⁵

Samotné kraje v České republice v kontextu patnácti členských států Evropské unie i ve srovnání s deseti státy střední a východní Evropy, které o vstup do Unie usilují, nejsou, jak bylo dříve uvedeno, samy vždy příliš konkurenceschopné. Zákon o krajích v tomto směru není v jednoznačném souladu s příslušným článkem Evropské charty místní samosprávy, kterou Česká republika v roce 1998 podepsala a posléze ratifikovala.

Zákon o krajích rovněž jednoznačně nestanoví, že krajská samospráva nese svůj díl odpovědnosti za udržitelný rozvoj, péči o kvalitu životního prostředí.

Zdá se, že podobných zásadních otázek, týkajících se právního rámce, ve kterém začnou kraje v České republice fungovat, je poměrně mnoho.

Perspektivy fungování regionální samosprávy v ČR

Teprve hodnocení reality příštího dvouletého období, končícího volbami do zastupitelstev obcí, v listopadu 2002 přinese dostatek poznatků nezbytných pro nalezení odpovědí na všechny otázky, které první dva roky fungování krajské samosprávy společně s obcemi přinese.

Další vývoj tak lze odhadovat zatím pouze z programů politických stran, které kandidovaly v prvních krajských volbách 12. listopadu 2000. Dle příslušného volebního zákona mohly v krajských volbách kandidovat pouze politické strany. Případná sdružení nezávislých kandidátů v jednotlivých krajích se proto musela zaregistrovat jako politické strany. První krajské volby byly koncipovány podobně jako dosavadní volby do Poslanecké sněmovny tedy jako poměrný systém. Volič se mohl rozhodnout pouze pro jednu kandidátní listinu. Mohl také použít čtyři preferenční hlasy. Ve volbách do zastupitelstev územních samosprávných celků by proto měla být uplatňována zásada – především volič by měl rozhodovat o tom, který kandidát získá mandát zastupitelstvu obce nebo kraje.

⁷⁴ Obecnější vymezení odpovědnosti kraje obsahuje toto ustanovení: „Kraj v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a místními zvyklostmi o komplexní územní rozvoj, zejména o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Především o uspokojování potřeby ochrany a rozvoje zdraví, životních podmínek, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje, a ochrany veřejného pořádku“.

⁷⁵ Např. Program rozvoje kraje je podle zákona o podpoře regionálního rozvoje koncipován jako střednědobý dokument, který stanoví zaměření podpory rozvoje. Příprava tohoto programu i tzv. pořizování územně plánovací dokumentace podle příslušného zákona není v samostatné působnosti kraje, jde o výkon státní správy.

Volební programy politických stran pro první krajské volby, zejména programy stran s celostátní působností a zastoupených v parlamentu, byly zmíněným „parlamentním“ a nikoli „komunálním“ pojetím krajských voleb velmi ovlivněny. S výjimkou regionálních sdružení politické strany disponovaly spíše celostátními programy pro regiony, než regionálními verzemi svých celostátních programů.

Jistou výjimku mezi volebními programy pro krajské volby představuje program Komunistické strany Čech a Moravy. Zpracovatelé totiž vycházeli především ze znalosti existujících kompetencí krajů stanovených zákonem a v tomto rámci ze zjištění reálných potřeb daného regionu a jeho potřeb. Obdobný přístup většinou volily také strany s regionální působností či sdružení nezávislých kandidátů, ustavená v jednotlivých krajích. Ve všech krajích bylo jedním z hlavních témat volební kampaně co nejrychlejší budování sítě dálnic v České republice.

Množství a často vyčerpávající obsáhlost programů stran zcela vylučuje exaktní analýzu v krátké retrospektivě. Nízká volební účast (k volbám přišla v průměru třetina voličů) je dokladem, že volební programy byly nejspíše tím posledním, čím se voliči při svém rozhodování řídili. Navíc nízká účast dokumentovala, že samosprávné kraje vstupují do veřejného života se stejným nedostatkem pozornosti s jakou vstupovaly do české legislativy a politiky. Regionální samospráva se nestala novou výzvou či impulsem k občanské voličské participaci.

Mnohem více nám napoví zřejmě až vyhodnocení programových prohlášení se kterým předstoupí před zastupitelstva krajů výkonné orgány – rady krajů - po svém zvolení. Těmto novým krajským vládám nezbude, než se daného legislativního rámce držet.

EU z perspektivy regionálních voleb

Zajímavé je sledovat, jak se ve volebních programech stran pro krajské volby objevila problematika vstupu do Evropské unie. Poměrně časté byly návrhy na zřízení zastoupení kraje v Bruselu u orgánů Evropské unie. Především v krajích sousedících s Německem je i většina politických subjektů vědoma příznivého efektu rozvoje přeshraniční meziregionální spolupráce. Kraje po svém vzniku budou jistě hrát důležitou roli v euroregionech Šumava, Egrensis, Krušnohoří, Labe, Nisa. Díky rozšíření územní působnosti programu PHARE CBC jistě nebudou v tomto oboru regionální politiky zaostávat např. kraje Hradecký a Pardubický v česko-polském euroregionu Glacensis, i kraj Zlínský v česko-slovenském euroregionu Bílé Karpaty atd.

V negativním smyslu přinesla volební kampaň znepokojivé doklady nepřipravenosti volebních stran i jejich špičkových kandidátů, pokud jde o roli, kterou by měly kraje hrát, jako nové subjekty ovlivňující proces přistoupení České republiky k Evropské unii. Kraje jsou též novými subjekty i objekty v „politikách Společenství“. Ukázalo se, že málokdo je dostatečně informován o Výboru regionů⁷⁶. Totéž platí o legislativním rámci předstupní pomoci ze strany Evropské unie – tj. programů PHARE, ISPA, SAPARD, i o pravidlech, kterými se řídí např. politika posilování hospodářské a sociální soudržnosti i další politiky Společenství.

⁷⁶ Poradní orgán společenství složený ze zástupců regionálních a místních vlád.